DSA Specifikacija

VSSA

2024-12-17

Turinys

Ši versija:
DSA 1.0

Klaidų sekimas:
Github

Redaktorius:
VSSA

Vertimas (nenorminis):
Nėra

Naujausia paskelbta versija:
Naujausia paskelbta versija

Naujausias redaktoriaus juodraštis:
Naujausias redaktoriaus juodraštis

Šis dokumentas taip pat pateikiamas šiais nenorminiais formatais:
PDF

Čia rasite *Duomenų struktūros aprašo* (*DSA*) lentelės specifikaciją.

Duomenų struktūros aprašas yra lentelė skirta fizinio, loginio ir semantinio duomenų modelių susiejimui, prieigos lygio nustatymui ir duomenų brandos lygio vertinimui.

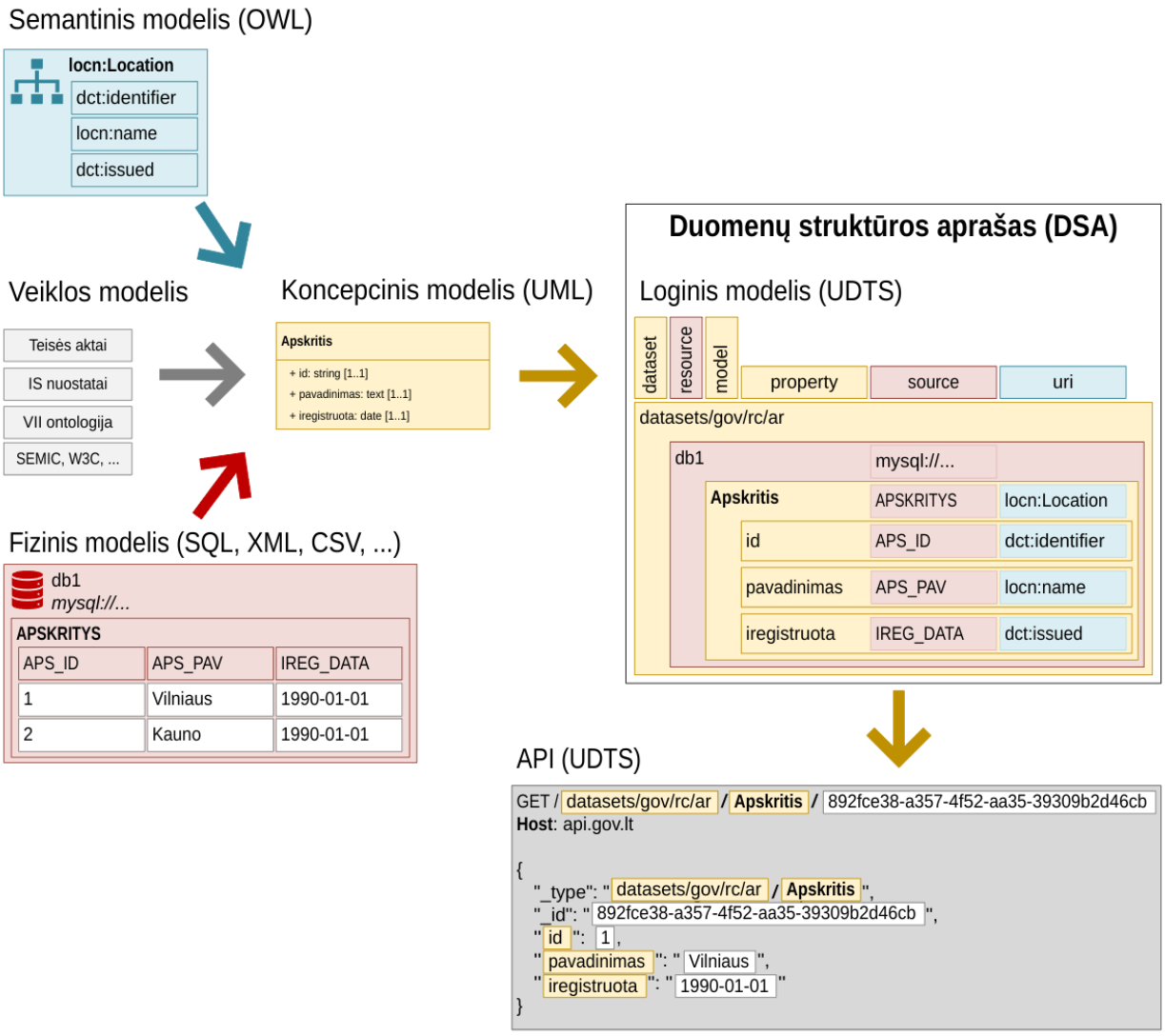

Koncepcinis modelis yra UML klasių diagrama, sudaryta laikantis Conceptual model conventions (UML) reikalavimų. Koncepcinis modelis laikomas kaip vienintelis tiesios šaltinis ir yra sudaromas remiantis teisės aktais, informacinės sistemos nuostatais, semantiniais žodynais ir duomenų modeliu iš duomenų šaltinio.

Fizinis modelis šio dokumento kontekste yra duomenų schema apibūdinanti kur ir kaip duomenys yra saugomi ir kaip juos pasiekti. Schema apibrėžianti duomenų modelį priklauso nuo duomenų saugojimo formato. Jei duomenys saugomi SQL duomenų bazėse, tada DSA lentelėje nurodomi lentelių ir stulpelių pavadinimai, XML atveju nurodomos XPath išraiškos, JSON atveju nurodomos JSONPath išraiškos. DSA lentelėje fizinis modelis nurodomas source stulpelyje.

Loginis modelis yra duomenų schema, kuri naudojama duomenų apsikeitimui UDTS protokolu, loginis modelis rengiamas pagal koncepcinį modelį ir yra artimas semantiniam modeliui, tačiau skirtas duomenų publikavimui per API. Loginis modelis siejamas su fiziniu ir semantiniu modeliais.

Semantinis modelis yra nepriklausomas nuo to, kaip duomenys saugomi ar perduodami fiziškai, siejamas su tarptautiniais standartais ir plačiai naudojamais sąvokų žodynais.

SKYRIUS 1

Specifikacijos

- Universali duomenų teikimo sąsaja (UDTS)
- Duomenų katalogo Lietuvos taikymo profilis (DCAT-AP-LT)

SKYRIUS 2

Turinys

2.1 Koncepcinis modelis

Prieš pradedant darbą su strūktūros aprašais, būtina pasirengti koncepcinio modelio UML diagramą, vadovaujantis Conceptual model conventions (UML) reikalavimais.

Koncepcinis modelis vienareikšmiškai apibrėžia duomenų modelį grafine forma ir naudojamas, kaip vienintelis tiesos šaltinis, kadangi vizualinę duomenų modelio reprezentaciją nesunkiai gali suprasti skirtingose srityse dirbandys žmonės ir pasitivrtinti duomenų modelį, kuris vėliau bus taikomas rengiant duomenų struktūros aprašus.

Reikia atkreipti dėmesį, kad koncepcinis modelis yra vienas, o jį atitinkančių duomenų šaltinių gali būti daug.

Kaip pavyzdį, naudosime žemiau pateiktą koncepcinį duomenų modelį:

Pagal šį koncepcinį modelį, DSA lentelė atrodytu taip:

d	r	m	property	type	ref	prepare
datasets/gov/example						
		Administracija			kodas	
			kodas	string		
			pavadinimas	string		
			tipas	string		
				enum		"APSKRITIS"
						"SAVIVALDYBE"
		Gyvenviete			id	
			id	integer		
			pavadinimas	string		
			savivaldybe	ref	**Savivaldybe**	
		Apskritis		**Administracija**	kodas, tipas	
			kodas	string		
			pavadinimas	string		
			tipas	string		"APSKRITIS"
		Savivaldybe		**Administracija**	kodas, tipas	
			kodas	string		
			pavadinimas	string		
			tipas	string		"SAVIVALDYBE"
			apskritis	ref	**Apskritis**	

Pavadinimai nurodyti koncepciniame modelyje, turi identiškai sutapti su pavadinimai nurodytais DSA lentelės loginio modelio `model`, `property`, `type`, `ref` ir `prepare` stulpeluose.

DSA lentelėje fizinio modelio, `source` stulpelyje nurodyti pavadinimai skirtinguose šaltiniuose gali skirtis, tačiau loginio modelio pavadinimai turi išlikti tokie patys.

2.1.1 Objektas

Objektas yra viena duomenų eilutė, arba vienas duomenų įrašas ar atvejis. Kalbant apie objektus, naudojamas pavyzdys žymėjimas.

Pavyzdžiui iš aukščiau pateikto duomenų modelio, klasės `Gyvenviete` objektai gali būti:

- Vilnius
- Kaunas
- Klaipeda

Sąvoka *objektas* kalba apie konkretų individualų atvejį ar pavyzdį.

Imant duomenų lentelę iš `Gyvenviete` modelio, gausime tokius duomenis.

id	pavadinimas	savivaldybe
1	Vilnius	10
2	Kaunas	11
3	Klaipeda	12

Šioje lentelėje yra trys objektai.

Objekto pavyzdys UML diagramoje:

UML diagramoje turime tris objetus Vilnius, Kaunas ir Klaipeda, priskirti klasei `Gyvenviete`.

Skirtingi objektai gali būti klasifikuojami į klases arba esybes.

2.1.2 Klasė

Klasė arba Esybė yra vienodas savybes ir vienodą apibrėžimą turinčių objektų aibė, kuriems suteikiamas tam tikras pavadinimas.

Tarkime Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos objektus galime priskirti vienai klasei ir suteikti tai klasei pavadinimą `Gyvenviete`.

Klasės pavyzdys UML diagramoje:

Klasė gali neturėti jokių savybių, arba gali turėti savybes, kurios apibūdina pačią klasę.

Tarkime modelis `Gyvenvietė` turi savybę `pavadinimas`, tačiau tai nėra klasės savybė, todėl, kad `pavadinimas` yra duomenų atributas, kuris nėra klasę apibūdinanti savybė.

Nurodžius savybes prie klasės, iškeliamas griežtas reikalavimas, visiems modeliams ir subklasėms, atitikti visas klasės savybes.

Tuo tarpu duomenų modelis, gali atitikti tam tikrą klasę, bet gali būti pateikiamas su skirtingomis savybėmis.

Sudarant ontologijas, pateikiami klasių apibrėžimai, dažniausiai be savybių, kad neriboti klasės taikymo. Tačiau tam tikrais atvejais, ontologijoje klasės pateikiamos ir su keliomis savybėmis, kurios apibrėžia pačią klasę.

2.1.3 Modelis

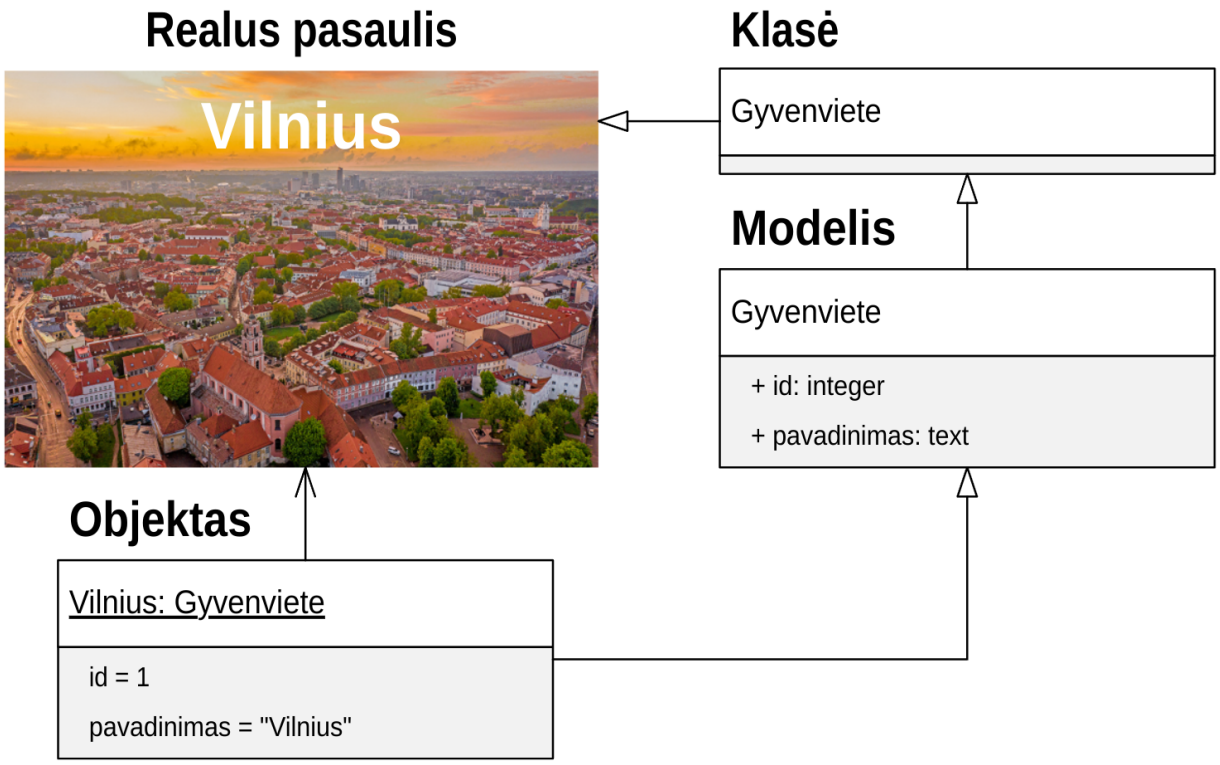

Klasės savybės apibrežia pačią klasę ir tampa klasės dalimi, tačiau modelio savybės neturi įtakos klasės semantiniam apibrėžimui, tai yra tiesiog duomenų laukų sąrašas pateikiams su klase.

Viena klasė gali turėti daug skirtingų modelių, su skirtingomis savybėmis arba su skirtingais duomenų laukais.

Modelis, schema arba profilis yra konkretus savybių, duomenų tipų sąrašas, kuriame nurodoma kurios savybės yra privalomos, kurios gali turėti daugiau nei vieną reikšmę ir kitas detales.

Sudarant taikymo profilius (angl. *Application profile*) UML klasių diagramoje pateikiami konkretūs duomenų modeliai, su konkrečiomis savybėmis ir jų tipais.

Modelio pavyzdys UML diagramoje:

Modelis atvaizduojas lygiai taip pat, kaip ir klasės. Ar tai yra klasės ar modelis galima atskirti tik pagal diagramos pavadinimą, jei diagrama vaizduoja ontologiją, tada joje yra klasės, jei taikymo profilį, tada diagramoje yra modeliai.

Jei UML diagramose prie klasių yra pateikti pilni sąrašai savybių su tipais, tada tai greičiausiai yra taikymo profilis.

2.1.4 Generalizacija

Objektai gali būti skirstomi į klases, tačiau pačios klasės gali būti skirstomos į bendresnes klases, toks apibendrinimo procesas vadinamas generalizacija.

UML diagramose gneralizacija žymima užpildyta rodykle, kurios krypts iš labiau specializuotos siauresnę prasmę turinčios klasės, į labiau apibendrintą, platesnę prasmę turinčią klasę, pavyzdžiui:

Šiame pavyzdyje nurodome, kad `Savivaldybe` yra `Administracija` poaibis. Arba `Administracija` yra platesnė klasė, o `Savivaldybę` yra siauresnė, labiau specifinę prasmę nurodanti klasė.

2.1.5 Identifikatorius

Kad galėtume vienareikšmiškai įvardinti ar nurodyti tam tikrą objektą, visi objektai privalo turėti unikalius identifikatorius.

Kiekvienam objektui priskiriamas vienas globalus identifikatorius **UUID** formatu, tačiau objektas gali turėti vieną ar daugiau lokalius identifikatorius.

Globalūs identifikatoriai priskiriami esybei ir atspindi vieną realaus pasaulio objektą, lokalus identifikatorius yra siejams su konkrečiu duomenų modeliu ar duomenų šaltiniu ir skirtinguose modeliuose gali būti naudojami keli skirtingi lokalūs identifikatoriai rodantys į vieną realaus pasaulio objektą.

UML diagramoje aukščiau turime du skirtingus duomenų objektus, kurie turi vienodą globalų identifikatorių `dd79d2a6-d3d6-4fc2-83bb-da9dd15b2a89`, tačiau skirtingus lokalius `id = 7` ir `kodas = 23`.

Globalus identifikatorius suteikiamas esybei `Gyvenviete`, lokalūs identifikatoriai suteikiami konkrečiam duomenų modeliui ir konkrečiam duomenų šaltiniui.

Rengiant *DSA* lentelę globalūs identifikatoriai žymimi *`model.ref`* stulpelyje arba rezervuotu savybės pavadinimu `_id` ir yra privalomas.

2.1.6 Savybė

UML diagramos savybės žymimos sutartine forma:

Sintaksė

access property : **type** [**cardinality** . . **multiplicity**]

---

access
: Prieigos lygis. Gali būti naudojami tokie žymėjimai:

  - \+ - atviri duomenys, žiūrėti *`open`*.
  - \# - vieši duomenys, žiūrįti *`public`*.
  - ~ - duomenys teikiami pagal sutartį, žiūrėti *`protected`*.
  - \- - nepublikuojami duomenys, žiūrėti *`private`*.

property
: Savybė, žiūrėti *`property`*. Nurodoma savybės URI forma.

type
: Duomenų tipas, žiūrėti *Duomenų tipai*. UML diagramose, jei duomenų tipas yra *`ref`* arba `backref`, tada nurodomas modelio pavadinimas, URI forma, su kuriuo daroma asociacija.

cardinality
: Nurodo ar laukas yra privalomas:

  - `0` - laukas yra neprivalomas.
  - `1` - laukas yra privalomas.

multiplicity
: Nurodo kiek kartų gali būti pateikta lauko reikšmė.

  - `1` - lauko reikšmė gali būti pateikta tik vieną kartą.
  - * - laukė reikšmė gali būti pateikta daugiau nei veiną kartą.

Pavyzdys:

UML diagramoje matote `Gyvenviete` duomenų modelį, kuris turi dvi savybes:

```
+ id: integer [1..1]
+ pavadinimas: text [1..1]
```

Abi savybės turi atvirą prieigos lygmenį, `id` ir `pavadinimas` kodinius savybės pavadinimus, `integer` ir `text` duomenų tipus ir abi savybės yra privalomos ir gali turėti tik vieną reikšmę.

2.1.7 Asociacija

Per duomenų tipą

UML diagramose nurodant ryšį su kitomis esybėmis, galima naudoti įprastą savybių žymėjimo formą `+ savivaldybe: Savivaldybe [1..1]`, kur po `:` dvitaškio nurodomas kitas modelis, su kuriuo daroma asociacija.

Tokia asociacija daroma, kai siejame su išoriniais modeliais, arba kai turime per daug asociacijų ir norime UML diagramoje sumažinti rodyklių skaičių.

Tiesioginė

Tiesioginė asociacija nurodoma rodyklės pagalba, jei yra pateikta rodyklė, tada savybių sąraše, savybės, kuri yra pateikta prie rodyklės neberodome.

Rodyklės kryptis visada rodo iš modelio, prie kurio savybė yra apibrėžta, į kitą modelį, su kuriuo savybė yra siejama.

Tiesioginė asociacija *DSA* yra nurodoma *`type.ref`* pagalba.

Atvirkštinė

Asociacijai gali būti naudojami ir atvirkštiniai ryšiai, pavyzdžiui:

Šiuo atveju nurodome *type.backref* tipo atvirkštinę asociaciją, rodyklės kryptis ir daugia-reikšmiškumas keičiasi, turime vieną savyvaldybę, kuri gali turėti daug gyvenviečių.

2.1.8 Klasifikatorius

Klasifikatoriai arba kontroliuojami žodynai, yra galimų reikšmių sąrašas naudojamas tam tikrai savybei.

UML diagramoje klasifikatoriai pateikiami naudojant `<<enumeration>>` stereotipą ir punktyrinę priklausomybės rodyklę:

`AdministracijosTipas` yra klasifikatorius, turintis kontroliuojamą žodyną, kuriame apibrėžtos dvi galimos reikšmės `APSKRITIS` ir `SAVIVALDYBE`.

Struktūros apraše klasifikatoriai aprašomi naudojant *enum* dimensiją.

2.1.9 Žodynas

Visos klasės ir savybės (*sąvokos*) yra skirstomos į žodynus. Dažnai viename duomenų modelyje yra naudojamos sąvokos iš skirtingų žodynų.

Kad atskirti, kuri sąvoka yra iš kokio žodyno, naudojami žodyno prefiksai.

Žodyno prefiksai gali būti naudojami tiek klasės pavadinime, tie savybių ir tipų pavadinimuose.

Jei žodyno prefiksas nėra nurodytas, tai reiškia, kad naudojamas esamas žodynas, kuris yra apibrėžtas duomenų modelyje.

Žodynai taip pat gali būti nurodomi naudojant UML paketus arba vardų erdves:

Sąvokoms, kurios yra vardų erdvės rėmuose, žodyno prefiksai nenurodomi. Žodyno prefiksai nurodomi tik tuo atveju, jei sąvoka yra iš kito žodyno.

2.1.10 IRI

Visos sąvokos, tokios kaip klasės, savybės, duomenų tipai, taip pat yra objektai, turintys savo identifikatorius.

UML diagramose nurodomi būtent sąvokų identifikatoriai sutrumpinta IRI forma.

IRI yra identifikatorius schema sudaryta iš sekančių komponentų:

scheme `://` **host** / **path** ? **query** # **fragment**

Lietuvos viešąjame sektoriuje naudojama sekanti URI schema:

`https://data.gov.lt/id/` **vocab** / **term** [/ **id**]

vocab
: Žodyno kodinis pavadinimas.

term
: Sąvokos kodinis pavadinimas.

id
: Objekto identifikatorius.

Jei mūsų kuriamam žodynui būtų suteiktas kodinis pavadinimas `adresai`, tada mūsų sąvokoms būtų suteikti tokie IRI identifikatoriai:

```
https://data.gov.lt/id/adresai/Gyvenviete
https://data.gov.lt/id/adresai/id
https://data.gov.lt/id/adresai/pavadinimas
```

Kadangi pilnas IRI yra gan ilgas, UML diagramose naudojame sutrumpintą IRI formą su prefiksu. Šiuo atveju, galime deklaruoti, kad `ar` prefiksas atitinka `https://data.gov.lt/id/adresai/` URI, todėl sutrumpinta forma atrodys taip:

```
@prefix ar: <https://data.gov.lt/id/adresai/>

ar:Gyvenviete
ar:id
ar:pavadinimas
```

UML diagramoje naudojame sutrumpintus URI pavadinimus, tačiau kartu su diagrama būtina pateikti ir prefiksų sąrašą, kad būtų ašku, ką reiškia kiekvienas prefikas:

Prefiksas	Vardų erdvės IRI
ar	https://data.gov.lt/id/adresai/
locn	http://www.w3.org/ns/locn#
dct	http://purl.org/dc/terms/
rdfs	http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#

2.2 Lentelės formatas

DSA yra sudarytas taip, kad būtų patogu dirbti tiek žmonėms, tiek programoms. Žmonės su *DSA* lentele gali dirbti naudojantis, bet kuria skaičiuoklės programa (Excel, LibreOffice Calc) ar kitas pasirinktas priemones. Kadangi *DSA* turi aiškią ir griežtą struktūrą, lentelėje pateiktus duomenis taip pat gali lengvai nuskaityti ir interpretuoti kompiuterinės programos.

Tais atvejais, kai su *DSA* lentele dirba žmonės, lentelė gali būti saugoma įstaigos pasirinktos skaičiuoklės programos ar kitų priemonių formatu.

Automatizuotoms priemonėms *DSA* turi būti teikiamas CSV formatu laikantis **RFC 4180** taisyklių, failo koduotė turi būti UTF-8.

DSA lentelė gali būti importuojama į Duomenų katalogą, kuriame DSA lentelės turinys gali būti tvarkomas naudojantis grafine naudotojo sąsaja.

Rengiant duomenų struktūros aprašus darbas vyksta su viena lentele. Lentelės stuleliai sudaryti iš dimensijų ir metaduomenų.

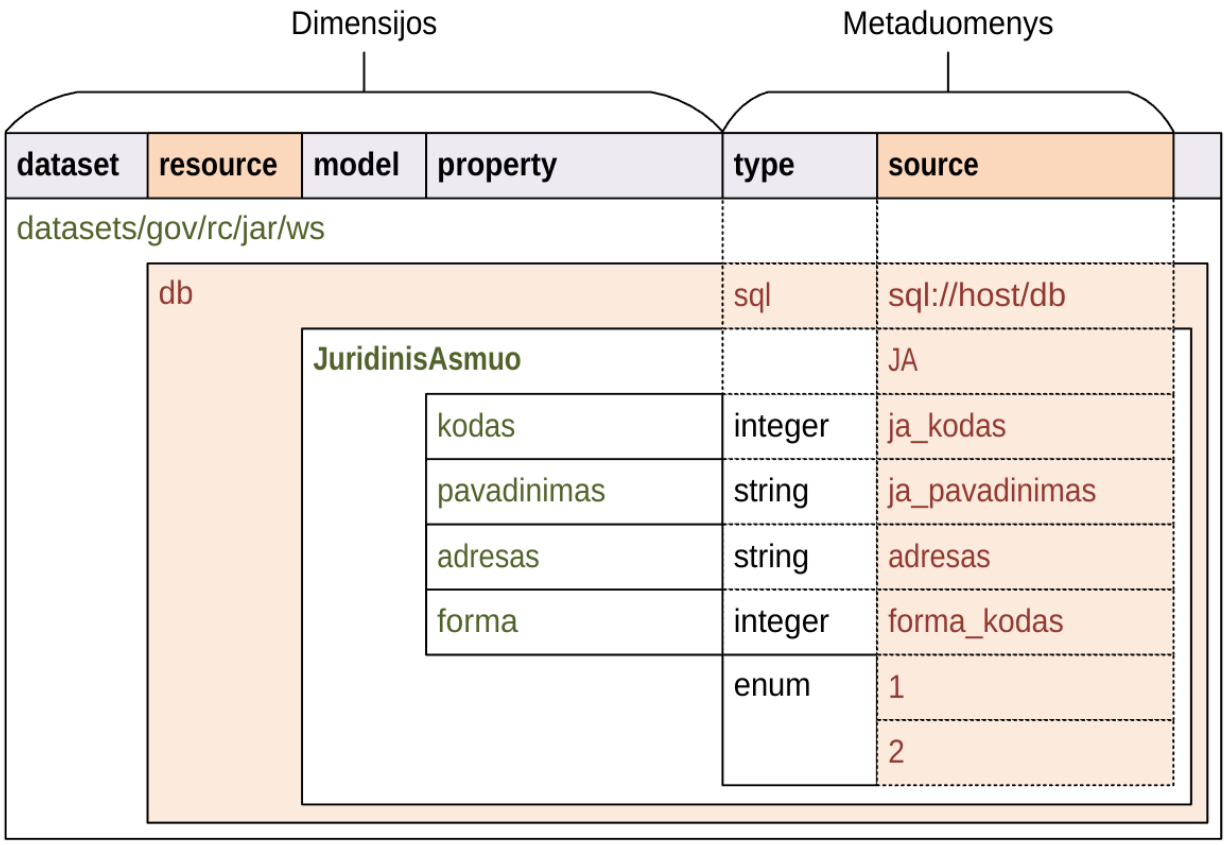

Lentelė sudaryta hierarchiniu principu. Kiekvienas metaduomenų stulpelis gali turėti skirtingą prasmę, priklausomai nuo dimensijos. Todėl toliau dokumentacijoje konkrečios dimensijos stulpelis yra žymimas nurodant tiek dimensijos, tiek metaduomenų pavadinimus, pavyzdžiui *`property.type`*, kuris nurodo *`type`* metaduomenų stulpelį, esantį *`property`* dimensijoje.

2.2.1 Dimensijos

Duomenų struktūros aprašo lentelė sudaryta hierarchiniu principu. Kiekvienos lentelės eilutės prasmę apibrėžia *Dimensijos* stulpelis.

Kiekvienoje eilutėje gali būti užpildytas tik vienas dimensijos stulpelis.

Be šių penkių dimensijų, yra kelios *papildomos dimensijos*, jos nurodomos *`type`* stulpelyje, neužpildžius nei vieno dimensijos stulpelio.

`dataset`

Duomenų rinkinys

Kodinis duomenų rinkinio pavadinimas. Naudojant duomenų rinkinio kodinį pavadinimą formuojamas API.

Duomenų rinkinio kodinis pavadinimas užrašomas pagal tokį šabloną:

`datasets/` **forma** / **organizacija** / **katalogas** / **rinkinys**

Visi duomenų rinkinio pavadinimo komponenta užrašomi mažosiomis raidėmis, jei reikia žodžiai atskiriami _ simbolio pagalba.

forma
Nurodo organizacijos teisinę formą, galimi variantai:

gov - Viešasis sektorius.
com - Privatusis sektorius.

organizacija
Organizacijos pavadinimo trumpinys. Viena organizacija gali turėti vieną trumpinį, kuris yra registruojamas *duomenų kataloge*.

katalogas
Organizacijos informacinės sistemos trumpinys.

rinkinys
Informacinės sistemos teikiamas duomenų rinkinys.

Visi pavadinimai užrašomi mažosiomis lotyniškomis raidėmis, žodžiams atskirti gali būti naudojamas _ simbolis.

Pagal semantinę prasmę atitinka dcat:Resource.

Pavyzdys

```
datasets/gov/rc/jar/ws
datasets/gov/ivkp/adp/adk
```

Taip pat žiūrėkite:

dataset
Kodiniai pavadinimai

`resource`
Duomenų šaltinis

Kodinis duomenų šaltinio pavadinimas, užrašomas mažosiomis lotyniškomis raidėmis, žodžiai skiriami _ simboliu.

Duomenų šaltinis yra duomenų failas, duomenų bazė ar API, per kurį teikiami duomenys.

Pagal semantinę prasmę atitinka dcat:Distribution arba rml:logicalSource.

Pavyzdys

```
resource1
db1
```

Taip pat žiūrėkite:

resource
Duomenų šaltiniai

base

Modelio bazė

Nebepalaikoma nuo 0.2 versijos: Atskira modelio bazė naikinama. Nuo 0.2 versijos, modelio bazė nurodoma *model.type* stulpelyje.

Kodinis bazinio modelio pavadinimas. Atitinka rdfs:subClassOf prasmę (*model* `rdfs:subClassOf` *base*). Žiūrėti *base*.

model

Modelis (lentelė)

Kodinis modelio pavadinimas, užrašomas lotyniškomis raidėmis, kiekvieno žodžio pirma raidė didžioji, kitos mažosios, žodžiai atskiriami didžiąja raide.

Pagal semantinę prasmę atitinka rdfs:Class arba r2rml:SubjectMap.

Pavyzdys

```
Gyvenviete
AdministracijosTipas
```

Taip pat žiūrėkite:

model
Modelis

property

Savybė (stulpelis)

Kodinis savybės pavadinimas, užrašomas mažosiomis lotyniškomis raidėmis, žodžiai atskiriami _ simboliu.

Savybių pavadinimai prasidedantys _ simboliu yra rezervuoti ir turi apibrėžtą prasmę.

Savybės pavadinime gali būti naudojami tokie specialūs simboliai:

- (taško simbolis) nurodo objektų kompoziciją. Naudojamas su *ref* ir *object* duomenų tipais.

  Pavyzdys

```
adresas.gatve
```

[]

Duomenų masyvas arba sąrašas, gali būti naudojamas su visais tipais.

Pavyzdys

```
miestai[]
```

@

Kalbos žymė, naudojama su *text* tipu.

Pavyzdys

```
pavadinimas@lt
pavadinimas@en
```

Pagal semantinę prasmę atitinka rdfs:Property, r2rml:PredicateObjectMap.

Taip pat žiūrėkite:

property

2.2.2 Metaduomenys

Kaip ir minėta aukščiau, kiekvienos metaduomenų eilutės prasmė priklauso nuo *Dimensijos*. Todėl, toliau dokumentacijoje, kalbant apie tam tikros dimensijos stulpelį, stulpelis bus įvardinamas pridedant dimensijos pavadinimą, pavyzdžiui *model.ref*, kas reikštų, kad kalbama apie *ref* stulpelį, *model* dimensijoje.

id

Eilutės identifikatorius

Unikalus elemento numeris, gali būti sveikas, monotoniškai didėjantis skaičius arba **UUID**. Svarbu užtikrinti, kad visi elementai turėtu unikalų id.

Šis stulpelis pildomas automatinėmis priemonėmis, siekiant identifikuoti konkrečias metaduomenų eilutes, kad būtų galima atpažinti metaduomenis, kurie jau buvo pateikti ir po to atnaujinti.

Šio stulpelio pildyti nereikia.

`type`
: **Tipas**

  Prasmė priklauso nuo dimensijos.

  Jei nenurodytas nei vienas *dimensijos stulpelis*, tuomet šiame stulpelyje nurodoma *papildoma dimensija*.

  Taip pat žiūrėkite:

  Duomenų tipai

`ref`
: **Ryšys**

  Prasmė priklauso nuo dimensijos.

  Taip pat žiūrėkite:

  Ryšiai tarp modelių
  Matavimo vienetai
  enum

`source`
: **Šaltinis**

  Duomenų šaltinio struktūros elementai.

  Taip pat žiūrėkite:

  Duomenų šaltiniai

`prepare`
: **Formulė**

  Formulė skirta duomenų atrankai, nuasmeninimui, transformavimui, tikrinimui ir pan.

  Taip pat žiūrėkite:

  Formulės

`level`
: **Brandos lygis**

  Duomenų brandos lygis, atitinka 5 Star Data.

  Taip pat žiūrėkite:

  Brandos lygiai

`access`
: **Prieiga**

  Duomenų prieigos lygis.

  Taip pat žiūrėkite:

  Prieigos lygiai

`uri`

Žodyno atitikmuo

Sąsaja su išoriniu žodynu.

Taip pat žiūrėkite:

Išoriniai žodynai

`title`

Pavadinimas

Elemento pavadinimas.

`description`

Aprašymas

Elemento aprašymas. Galima naudoti Markdown sintaksę.

Visi stulpeliai lentelėje yra neprivalomi. Stulpelių tvarka taip pat nėra svarbi. Pavyzdžiui jei reikia apsirašyti tik globalių modelių struktūrą, nebūtina įtraukti *`dataset`*, *`resource`* ir *`base`* stulpelių. Jei norima apsirašyti tik prefiksus naudojamus *`uri`* lauke, užtenka turėti tik prefiksų aprašymui reikalingus stulpelius.

Įrankiai skaitantys *DSA*, stulpelius, kurių nėra lentelėje turi interpretuoti juos kaip tuščius. Taip pat įrankiai neturėtų tikėtis, kad stulpeliai bus išdėstyti būtent tokia tvarka. Nors įrankių atžvilgiu stulpelių tvarka nėra svarbi, tačiau rekomenduotina išlaikyti vienodą stulpelių tvarką, tam kad lenteles būtų lengviau skaityti.

2.3 Dimensijos

Demensijos leidžia vienoje lentelėje sutalpinti kelias skirtingas lenteles turinčias bendrų savybių.

DSA lentelėje turime tokius dimensijų stulpelius:

- *dataset*
- *resource*
- *model*
- *property*

dataset	resource	model	property	title
datasets/gov/rc/ar/ws				Duomenų rinkinys
	db			Duomenų teikimo paslauga
		Gyvenviete		Esybė
			pavadinimas	Savybė

Pavyzdyje aukščiau turime tris lenteles, turinčias vieną bendrą stulpelį `title`.

Daugiamatė lentelė pateikta viršuje, atitiktų tokią vienamatę lentelę:

type	name	title
dataset	datasets/gov/rc/ar/ws	Duomenų rinkinys
resource	db	Duomenų teikimo paslauga
model	**Gyvenviete**	Esybė
property	pavadinimas	Savybė

Kadangi DSA lentelė yra daugiamatė, nurodant stulpelį, jei kalbama apie konkrečios dimensijos stulpelį, reikia nurodyti ir dimensiją, pavyzdžiui `dataset.title` nurodo būtent apie `dataset` diemensijos `title` stulpelį.

2.3.1 dataset

Duomenų rinkinys struktūros apraše nurodomas tam, kad būtų galimybė susieti duomenų struktūros elementus su duomenų rinkiniais registruotais duomenų kataloge. Toks susiejimas atliekamas naudojant duomenų rinkinio kodinį pavadinimą.

Brandos lygis

L203: Nestandartiniai kodiniai pavadinimai
Duomenų rinkinio ar duomenų erdvės kodinis pavadinimas neatitinka reikalavimų keliamų kodiniams pavadinimams.

Pastaba: Nurodytas duomenų rinkinio ar vardų erdvės kodinis pavadinimas turi būti unikalus tarp visų duomenų struktūros aprašų.

Taip pat žiūrėkite:

Vardų erdvės
Kodiniai pavadinimai

`dataset.`**`id`**
Duomenų rinkinio arba duomenų erdvės identifikatorius.

`dataset.`**`type`**
Jei nenurodyta, pagal nutylėjimą naudojama `dataset` reikšmė, kuri nurodo duomenų rinkinio kodinį pavadinimą nurodyta *duomenų kataloge*.

Galimos reikšmės:

ns
Vardų erdvė.

dataset
Duomenų rinkinys.

Pavyzdys

dataset	resource	model	property	type	title
datasets/gov/rc				ns	Registrų centras
datasets/gov/rc/ar				ns	Adresų registras
datasets/gov/rc/ar/ws					Duomenų teikimo paslauga

`dataset.`**`ref`**
: Duomenų rinkinio identifikatorius duomenų kataloge. Alternatyviai, galima naudoti *`dataset.source`*.

  Nenaudojamas jei *`dataset.type`* yra `ns`.

`dataset.`**`source`**
: Nuoroda į duomenų rinkinio puslapį duomenų kataloge.

  Nenaudojama, jei `dataset.type` yra `ns`.

`dataset.`**`prepare`**
: Nenaudojama.

`dataset.`**`level`**
: Nenaudojamas.

  Duomenų rinkinio brandos lygis yra išskaičiuojamas iš *`model.level`* ir *`property.level`*.

`dataset.`**`access`**
: Prieigos lygis, naudojamas pagal nutylėjimą viesiems šios vardų erdvės elementams.

`dataset.`**`title`**
: Duomenų rinkinio ar vardų erdvės pavadinimas.

`dataset.`**`description`**
: Duomenų rinkinio ar vardų erdvės aprašymas.

2.3.2 resource

Fizinis duomenų šaltinis, kuriame saugomi duomenys.

Kiekvienam duomenų šaltiniui suteikiamas kodinis pavadinimas, kuris nėra naudojamas formuojant API URI, tačiau naudojamas identifikuojant patį duomenų šaltinį.

Nurodytas duomenų šaltinio kodinis pavadinimas turi būti unikalus duomenų rinkinio kontekste.

Taip pat žiūrėkite:

Duomenų šaltiniai

`resource.`**`id`**
: Duomenų šaltinio unikalus identifikatorius UUID formatu.

`resource.`**`type`**
: Duomenų šaltinio tipas. Galimos reikšmės:

`sql`	Reliacinės duomenų bazės
`csv`	CSV lentelės
`json`	JSON resursai
`xml`	XML resursai

`resource.`**`ref`**

Identifikatorius, naudojamas konfiguracijoje, kurioje pateikiamas pilnas resurso adresas ir kiti parametrai, tokie kaip slaptažodžiai ar prisijungimo vardai.

Alternatyviai resurso pilną adresą galima nurodyti *`resource.source`* stulpelyje.

`resource.`**`source`**

Pilnas resurso adresas URI formatu.

> **Įspėjimas:** Jei duomenų šaltinis reikalauja naudotojo vardo ir slaptažodžio, rekomenduojama nerodyti URI struktūros apraše, vietoj to prisijungimo duomenis prie šaltinio pateikti atskirame konfigūraciniame faile, naudojant *`resource.ref`* stulpelį.

dialect [+ **driver**] `://` [**user** `:` **password** `@`] **host** [`:` **port**] `/` **path** [`?` **params**]

dialect
: Duomenų šaltinio dialektas arba protokolas, kuriuo teikiami duomenys, galimi variantai:

`postgresql`	PostgreSQL duomenų bazė.
`mysql`	MySQL duomenų bazė.
`mariadb`	MariaDB duomenų bazė.
`sqlite`	SQLite duomenų bazė.
`oracle`	Oracle duomenų bazė.
`mssql`	Microsoft SQL Server duomenų bazė.
`http`, `https`	Duomenų failas publikuojamas HTTP protokolu.

driver
: Priklauso nuo **dialect** ir nuo naudojamo duomenų agento.

user
: Duomenų šaltinio naudotojo vardas, jei duomenų šaltinis to reikalauja.

password
: Duomenų šaltinio slaptažodis, jei duomenų šaltinis to reikalauja.

host
: Duomenų šaltinio serverio adresas, jei duomenų šaltinis yra nuotoliniame serveryje.

port
: Nuotolinio serverio prievado numeris.

path
: Duomenų bazės pavadinimas arba kelias iki duomenų failo.

params
: Papildomi parametrai, priklauso nuo naudojamo **driver**.

`resource.`**`level`**
: Duomenų šaltinio *brandos lygis*, vertinant tik pagal formatą, nežiūrint į šaltinyje esančių duomenų turinį.

`resource.`**`access`**
: Duomenų šaltinio *prieigos lygis*.

  Pildyti neprivaloma, jei nurodytas, tada visoms žemesnio lygio dimensijoms, pagal nutylėjimą taikomas nurodytas šaltinio prieigos lygis.

`resource.`**`title`**
: Duomenų šaltinio pavadinimas.

`resource.`**`description`**
: Duomenų šaltinio aprašymas.

Funkcijos

`resource.prepare.`**`http`**(*method='GET', body=form*)
: Papildomi parametrai, reikaling konstruojant HTTP užklausas.

  Argumentai

  method (vardinis)
  : HTTP methodas.

  body (vardinis)
  : HTTP užklausos perduodamų duomenų formatas.

    Galimi variantai:

`json`	Duomenys perduodami JSON formatu.
`xml`	Duomenys perduodami XML formatu.
`from`	Duomenys perduodami `application/x-www-form-urlencoded` arba `multipart/form-data` (jei formoje pateikiami failai) formatu.

Pavyzdys

resource	type	ref	source	prepare
resource1	json		https://example.com/	
	param	name1	NAME1	`query("value1")`
		name2	NAME2	`query("value2")`

Bus konstruojamas toks URI:

```
https://example.com/?NAME1=value1&NAME2=value2
```

2.3.3 base

Modelio bazė naudojama objekto identifikatoriams susieti, kai keli skirtingi duomenų modeliai aprašo tą pačią realaus pasaulio esybę.

`base.`**`ref`**

`model.property` reikšmė, kurios pagalba *`model`* objektai siejami su *`base`* objektais. Jei susiejimas pagal vieną *`model.property`* yra neįmanomas, galima nurodyti kelis *`model.property`* pavadinimus atskirtus kableliu.

Galima naudoti tik tuos *`model.property`*, kurie neturi nurodyto *`property.type`*, kas reiškia, kad toks pat laukas turi būti tiek *`base`*, tiek *`model`* laukų sąraše.

Tais atvejais, kai *`base.ref`* rodo į modelio lauką, kuris turi tipą, tada *`base.level`* negali būti didesnis nei 3, kadangi jei modelio laukas turi tipą, tai reiškia, kad jo duomenys nesutampa su bazės duomenimis ir todėl jungimas negali būti daromas.

`base.`**`level`**

Brandos lygis, nurodantis modelio susiejamumą su nurodytu baziniu modeliu. Plačiau žiūrėti *Ryšiai tarp modelių | Brandos lygis*.

Jei brandos lygis yra žemesnis nei 3, tada identifikatorių siejimas nėra atliekamas, tokiu būdu tiesiog nurodomas semantinis susiejimas metaduomenų, o ne duomenų lygmenyje.

`base.`**`access`**

Nenaudojamas.

Išoriniai identifikatoriai

Modelis ir jo bazė turi vienodus išorinius identifikatorius, nors vidiniai šaltinio identifikatoriai gali skirtis.

Siejant *`model`* ir *`base`* duomenis tarpusavyje, *`model`* lentelė įgauna lygiai tokius pačius unikalius identifikatorius, kurie yra *`base`* lentelėje. Tai reiškia, kad *`model`* lentelėje negali būti duomenų, kurių nėra *`base`* lentelėje.

Identifikatorių apjungimas atliekamas pagal *`model.ref`* ir *`base.ref`* pateiktus pirminius raktus, kurie turi sutapti.

Visi *`base.ref`* laukai turi būti aprašyti tiek *`base`*, tiek *`model`* modeliusoe.

Paveldimumas

`model` paveldi visus laukus iš *`base`*, įskaitant ir tuos, kurie nėra nurodyti prie *`model`* laukų sąrašo. Tai reiškia, kad galima skaityti ir rašyti duomenis į *`base`*, per *`model`*. Jei skaitomas ar rašomas laukas, kurio nėra *`model`* laukų sąraše, tada to lauko duomenys skaitomi iš arba rašomi į *`base`* modelį.

Skaitymas ir rašymas iš base įmanomas tik tuo atveju, jei tai palaiko duomenų šaltinis.

Duomenų lokalumas

Visi modelio laukai, kurie neturi *property.type*, fiziškai saugomi *base* modelio šaltinyje.

Jei *base* stulpelyje nurodoma / reikšmė, tai reiškia, kad *model* neturi bazės, arba modelio bazė yra panaikinama. / naudojamas tais atvejais, kai norima vieną ar kelis modelius prijungti prie vienos bazės, tačiau sekantys modeliai nebeturi priklausyti jokiai bazei.

Persidengimas

Tais atvejais, kai *property* yra saugomas tiek *base*, tiek *model* lentelėse, norint gauti persidengiančios savybės duomenis iš *base*, reikia naudoti `_base.` prefiksą.

`_base` rodo į bazinį modelė.

Pavyzdžiai

Pavyzdys

dataset	base	model	property	type	ref	source
example						
		Location			id	
			id	integer		
			name@lt	text		
			population	integer		
	Loocation				name@lt	
		City			name@lt	CITY
			name@lt			NAME
			population			POPULATION
	/					
		Village			name@lt	VILLAGE
			name@lt			VILLAGE
			population			POPULATION
			region	ref	Location	REGION
	/					

Šiame pavyzdyje esminis skirtumas yra tas, kad nurodyta kaip daromas jungimas. `City` ir `Village` su `Location` jungiame per `name@lt` lauką.

2.3.4 model

Duomenų modelio *kodinis pavadinimas*. Užrašomas vienaskaitos forma iš didžiosios raidės, jei pavadinimas iš kelių žodžių, žodžiai atskiriami didžiąja raide.

Pavyzdžiai

```
Gyvenviete
AdministracinisTipas
```

Modelis yra siejamas su realaus pasaulio esybėmis. Viena esybė gali turėti kelis skirtingus duomenų modelius, su skirtingomis savybėmis, tačiau skirtingi vienos esybės modeliai turi turėti vienodus identifikatorius.

Brandos lygis

L203: Nestandartiniai kodiniai pavadinimai
Modelio kodinis pavadinimas neatitinka reikalavimų keliamų kodiniams pavadinimams.

`model.`**`type`**

Pakeista 0.2 versijoje: Nuo 0.2 versijos nurodo modelio bazę.

Nurodo modelio bazę arba esybę, kurios pagalba skirtingiems modeliams suteikiami vienodi identifikatoriai.

Jei nurodyta modelio bazė, *`model.ref`* nurodytas pirminis raktas turi sutapti su bazinio modelio pirminiu raktu.

Taip pat turi sutapti ir modelio savybės su baziniu modeliu. Tačiau modelis gali turėti ir papildomų savybių, kurių nėra baziniame modelyje. Vienintelis privalomas reikalavimas yra pirminio rakto susiejimas, kad modelis ir bazinis modelis turėtu vienodus identifikatorius.

Brandos lygis

L103: Neįmanomas jungimas
Modelis yra susietas su bazinio registro esybe metaduomenų lygmeniu, tačiau nėra tokio identifikatoriaus kuris leistu susieti ir pačius duomenis.

L209: Nenurodyta modelio bazė
Modelis nėra susietas su baziniame registre apibrėžta esybe.

Pavyzdys

Duomenų modelis

Struktūros aprašas

dataset	model	property	type	ref
locn				
	Location			code
		code	integer	
		name@en	string	
ns1				
	Gyvenviete		**/locn/Location**	code
		code	integer	
		name@lt	string	
ns2				
	Gyvenviete		**/locn/Location**	code
		code	integer	
		name@lt	string	

Pavyzdyje turime tris modelius iš skirtingų duomenų rinkinių, `ns1:Gyvenviete` ir `ns2:Gyvenviete` nurodo `locn:Location` kaip šių modelių bazę, tai reiškia, kad visi trys modeliai realiame pasaulyje yra viena esybė, turinti vienodus identifikatorius skirtinguose modeliuose.

`model.`**`ref`**

Kableliu atskirtas sąrašas *`model.property`* duomenų laukų pavadinimų, kurie kartu unikaliai identifikuoja vieną duomenų eilutę (pirminis lentelės raktas arba identifikatorius).

Jei nurodytas *`model.type`*, pirminis raktas būtinai turi sutapti su *`model.type`* pirminiu raktu.

Jei modelio objektą unikaliai identifikuoja keli duomenų laukai, *`model.ref`* stulpelyje galima nurodyti kelis duomenų laukus atskirtus kableliu.

Brandos lygis

L003: Nėra identifikatoriaus
Nenurodytas objekto identifikatorius.

L104: Identifikatorius nėra unikalus
Nurodytas objekto identifikatorius nėra unikalus, turi pasikartojančių reikšmių.

L204: Nepatikimi identifikatoriai
Nurodytas objekto identifikatorius yra unikalus, tačiau nepatikimas, kadangi nurodytas duomenų laukas, kuris gali keistis, tarkime pavadinimas.

L301: Nėra globalaus objekto identifikatoriaus
Nurodytas objekto identifikatorius yra patikimas, tačiau nėra siejamas su globaliu objekto identifikatoriumi.

`model.`**`source`**

Modelio duomenų šaltinis, vieta ar pavadinimas fiziniame duomenų modelyje.

Kas įrašoma į šį stulpelį priklauso nuo duomenų šaltinio *`resource.type`*.

SQL atveju, tai bus lentelės pavadinimas, XML atveju - XPath išraiška, JSON atveju - JSONPath išraiška, skirtingi duomenų šaltiniai gali naudoti skirtingą sintaksę vietai (kur fiziškai saugomi duomenys) apibūdinti.

Jei duomenys publikuojami vidinėje saugykloje, *`model.source`* pildyti nereikia, kadangi vidinės saugyklos fizinio ir loginio modelio pavadinimai yra tokie patys.

Brandos lygis

L004: Duomenų nėra
Nenurodytas modelio duomenų šaltinis *`model.source`* ir duomenys nėra publikuojami vidinėje saugykloje.

`model.`**`prepare`**

Formulė skirta duomenų filtravimui ir paruošimui, iš dalies priklauso nuo *`resource.type`*.

Taip pat žiūrėkite:

Formulės
Duomenų atranka

`model.`**`level`**

Modelio *brandos lygis*, nusakantis pačio modelio brandos lygį, pavyzdžiui ar nurodytas pirminis raktas, ar modelio pavadinimas atitinka kodiniams pavadinimams keliamus reikalavimus.

Taip pat žiūrėkite:

Brandos lygis

`model.`**`access`**

Modeliui priklausančių laukų *prieigos lygis*.

Modelio prieigos lygis yra išskaičiuojamas iš modeliui priskirtų duomenų laukų, imant didžiausią prieigos lygmenį nurodytą prie duomenų lauko. Pavyzdžiui, jei bent vienas duomenų laukas turi aukščiausią `open` prieigos lygmenį, tada ir viso modelio prieigos lygis tampa `open`.

Taip pat žiūrėkite:

Prieigos lygiai

`model.`**`uri`**

Sąsaja su OWL, RDFS ontologijomis ar SKOS kontroliuojamais žodynais.

Jei nenurodyta, generuojamas pavadinimas pagal tokį šabloną:

`https://data.gov.lt/id/` **dataset** `/` **model**

Pavyzdys

```
https://data.gov.lt/id/datasets/gov/rc/ar/ws/Location
```

Struktūros apraše galima nurodyti automatiškai generuojamus URI.

Pavyzdys

dataset	model	property	type	ref	uri
adresai					
			prefix	ar	https://data.gov.lt/id/adresai/
	Location			code	
		code	integer		ar:code
		name@en	string		ar:name
datasets/gov/ivpk/dp/api					
			prefix	ar	https://data.gov.lt/id/adresai/
	Gyvenviete			code	ar:Location
		code	integer		ar:code
		name@lt	string		ar:name

Šiame pavyzdyje `ar:Location` yra URI, kuris yra automatiškai generuojamas `adresai` duomenų rinkinyje.

Taip pat žiūrėkite:

Išoriniai žodynai

`model.`**`title`**

Trumpas modelio pavadinimas pirmas žodis iš didžiosios raidės, pavadinimo gale taško nereikia.

Pavadinime nereikia kartoti duomenų rinkinio pavadinimo. Modelio pavadinimas rašomas duomenų rinkinio kontekste.

`model.`**`description`**

Modelio aprašymas.

`model.`**`property`**

Modeliui priklausantis duomenų laukas.

Funkcijos

`model.prepare.`**`distinct`**`()`

Jei *`model.ref`* pirminis raktas nėra unikalus ir norma panaikinti besidubliuojančias reikšmes, galima nurodyti `distinct()` funkciją, kuri panaidins objktus su besidubliuojančiais pirminiais raktais.

Pavyzdys

Turint tokius duomenis duomenų šaltinyje:

CITY	COUNTRY
Vilnius	Lithuania
Kaunas	Lithuania

Ir struktūros aprašą, kuriame `COUNTY` aprašytas, kaip atskiras modelis:

model	property	type	ref	source	prepare	level	access
Country			name@en	CITIES	`distinct()`	4	
	name@en	string		COUNTRY		4	open
City			name@en	CITIES		4	
	name@en	string		CITY		4	open
	country	ref	**Country**	COUNTRY		3	open

`distinct()` funkcija panaikina besidubliuojančius objektus ir grąžina tik vieną šalį.

2.3.5 property

Savybė yra duomenų laukas, modelio atributas.

`property.`**`source`**
: Duomenų lauko pavadinimas šaltinyje. Prasmė priklauso nuo *`resource.type`*.

`property.`**`prepare`**
: Formulė skirta duomenų tikrinimui ir transformavimui arba statinės reikšmės pateikimui.

`property.`**`type`**
: Nurodomas loginis duomenų tipas. Dėl galimų tipų sąrašo žiūrėti *Duomenų tipai*.

  Loginis duomenų tipas yra toks tipas, kurį tikitės gauti publikuojant duomenis per API. Loginis tipas gali skirtis nuo duomenų šaltinio tipo.

  Visi duomenų tipai gali turėti tokius parametrus:

  - `required` - nurodo, kad šis duomenų laukas yra privalomas, tai reiškia, kad šio duomenų lauko reikšmė visada turi būti pateikta. Pagal nutylėjimą visi modelio duomenų laukai yra neprivalomi.

  Kai kurie duomenų tipai, gali turėti konkrečiam duomenų tipui pateikiamus papildomus parametrus, tokie parametrai nurodomi skliausteliuose.

  Dupmenų tipų pavyzdžiai:

  - `integer`
  - `integer required`
  - `geometry`
  - `geometry(linestringm, 3345) required`

`property.`**`ref`**
: Priklauso nuo `property.type`, nurodo matavimo vienetus, laiko ar vietos tikslumą, *klasifikatorių* arba *ryšį su kitais modeliais*. Ką tiksliai reiškia šis laukas, patikslinta skyrelyje *Duomenų tipai*.

`property.`**`level`**
: Nurodo duomenų lauko brandos lygį. Žiūrėti *Brandos lygiai*.

`property.`**`access`**
: Nurodo prieigos prie duomenų lygį. Žiūrėti skyrių *Prieigos lygiai*.

`property.`**`uri`**
: Sąsaja su išoriniu žodynu. Žiūrėti *Išoriniai žodynai*.

`property.`**`title`**
: Duomenų lauko pavadinimas. Šis pavadinimas yra skirtas skaityti žmonėms ir bus rodomas duomenų laukų sąrašuose ir antraštėse. Jei nenurodyta, bus naudojamas *`property`* kodinis pavadinimas.

`property.`**`description`**
: Duomenų lauko aprašymas.

`property.`**`enum`**
: Žiūrėti *enum*.

2.4 Papildomos dimensijos

2.4.1 prefix

Sąsają su išoriniais žodynais galima pateikti *model.uri* ir *property.uri* stulpeliuose. Tačiau prieš naudojant žodynus, pirmiausia reikia apsirašyti žodynų prefiksus. Žodynų prefiksai aprašomi taip:

`prefix.`**`ref`**
: Prefikso pavadinimas.

  Rekomenduojama naudoti prefix.cc paslaugą URI prefiksų pavadinimams.

`prefix.`**`uri`**
: Išorinio žodyno URI.

`prefix.`**`title`**
: Prefikso antraštė.

`prefix.`**`description`**
: Prefikso aprašymas.

Rekomenduojama naudoti LOV prefiksus.

Aprašyti prefiksai gali būti naudojami *model.uri* ir *property.uri* stulpeliuose tokiu būdu: `prefix:name`.

Pavyzdys:

d	r	b	m	property	type	ref	uri
dataset1							
					prefix	spinta	https://github.com/atviriduomenys/spinta/issues/
						dsa	https://ivpk.github.io/dsa/
						dct	http://purl.org/dc/dcmitype/
dataset2							
					prefix	dcat	http://www.w3.org/ns/dcat#
						dct	http://purl.org/dc/terms/
						dctype	http://purl.org/dc/dcmitype/
						foaf	http://xmlns.com/foaf/0.1/
						owl	http://www.w3.org/2002/07/owl#
						prov	http://www.w3.org/ns/prov#
						rdf	http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#
						rdfs	http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#
						sdo	http://schema.org/
						skos	http://www.w3.org/2004/02/skos/core#
						vcard	http://www.w3.org/2006/vcard/ns#
						xsd	http://www.w3.org/2001/XMLSchema#

Prefiksai turi būti apibrėžti duomenų rinkinio kontekste, kadangi skirtingi duomenų rinkiniai gali naudoti skirtingus prefiksus, tiems patiems URI. Pavyzdžiui abiejuose rinkinių pavyzdžiuose aukščiau, `dct` iš `dataset1` ir `dctype` iš `dataset2` rodo į tą patį URI.

2.4.2 enum

Tam tikri duomenų laukai turi fiksuotą reikšmių variantų aibę. Dažnai duomenų bazėse fiksuotos reikšmės saugomos skaitine forma ar kitais kodiniais pavadinimais. Tokias fiksuotas reikšmes duomenų struktūros apraše galima pateikti neužpildant hierarchinių stulpelių ir nurodant `type` reikšmę `enum`, pavyzdžiui:

id	d	r	b	m	property	type	ref	source	prepare	level	access	uri	title	description
1	datasets/example/places													
2		places				sql		sqlite://						
3				Place			id	PLACES						
4					id	integer		ID		3	open			
5					type	string		CODE		3	open			
6						enum		1	"city"				City	
7								2	"town				Town	
8								3	"village"				Village	
9					name	string		NAME		3	open			

Šiame pavyzdyje `Place.type` laukas yra klasifikatorius, kurio reikšmės yra kodai 1, 2 ir 3, kurios duomenų struktūros apraše keičiamos į `city`, `town` ir `village`, papildomai `title` stulpelyje nurodant reikšmės pavadinimą.

Jei tas pats klasifikatorius gali būti naudojamas keliose skirtingose vietose, tada galima iškelti klasifikatorių ir suteikti jam pavadinimą, pavyzdžiui:

id	d	r	b	m	property	type	ref	source	prepare	level	access	uri	title	description
1	datasets/example/places													
2						enum	place	1	"city"				City	
3								2	"town				Town	
4								3	"village"				Village	
5		places				sql		sqlite://						
6				Place			id	PLACES						
7					id	integer		ID		3	open			
8					type	string	place	CODE		3	open			
9					name	string		NAME		3	open			

Šiuo atveju, klasifikatoriui buvo suteiktas pavadinimas `place` įrašytas `enum.ref` stulpelyje, 2-oje eilutėje. O `Place.type` laukui, `property.ref` stulpelyje nurodyta, kad šis laukas naudoja vardinį `place` klasifikatorių.

`enum.`**`ref`**

Pasirinkimų sąrašo pavadinimas.

`enum.`**`source`**

Pateikiama originali reikšmė, taip kaip ji saugoma duomenų šaltinyje. Pateiktos reikšmės turi būti unikalios ir negali kartotis.

Jei pageidaujama aprašyti tuščią šaltinio reikšmę, tada *`property.prepare`* celėje reikia nurodyti formulę, kuri tuščią reikšmę pakeičia, į kokią nors kitą. Formulės pavyzdys:

```
swap('', '-')
```

`enum.`**`prepare`**

Pateikiama reikšmė, tokia kuri bus naudojama atveriant duomenis. *`model.prepare`* filtruose taip pat bus naudojama būtent ši reikšmė.

`enum.prepare` reikšmės gali kartotis, tokiu būdu, kelios skirtingos `enum.source` reikšmės bus susietos su viena `enum.prepare` reikšme.

`enum.`**`access`**

Klasifikatoriams galima nurodyti skirtingas prieigos teises, tokiu atveju, naudotojas turintis `open` prieigą matys tik tuos duomenis, kurių klasifikatorių reikšmės turi `open` prieigos teises, visi kiti bus išfiltruoti.

`enum.`**`title`**

Fiksuotos reikšmės pavadinimas.

`enum.`**`description`**

Fiksuotos reikšmės aprašymas.

Pagal nutylėjimą, jei *`property.prepare`* yra tuščias ir *`property`* turi *`enum`* sąrašą, tada jei šaltinis turi neaprašytą reikšmę, turėtų būti fiksuojama klaida.

Jei yra poreikis fiksuoti tik tam tikras reikšmes, o visas kitas palikti tokias, kokios yra šaltinyje, tada *`property.prepare`* stulpelyje reikia įrašyti `self.choose(self)`.

2.4.3 param

Parametrai leidžia iškelti tam tikras duomenų paruošimo operacijas į parametrus kurie gali būti naudojami *Dimensijos*, kurioje apibrėžtas parametras kontekste. Parametrai gali gražinti *iteratorius*, kurių pagalba galima dinamiškai kartoti *`resource`* duomenų skaitymą, panaudojant aprašytus parametrus. Taip pat parametrų pagalba galima sudaryti reikšmių sąrašus, kurių pagalba galima kartoti *`resource`* su kiekviena reikšme.

Parametrai dažniausiai naudojami žemesnio brandos lygio duomenų šaltiniams aprašyti, o taip pat API atvejais, kai duomenys atiduodami dinamiškai.

Parametrai aprašomi pasitelkiant papildomą *param* dimensiją.

d	r	m	property	type	ref	source	prepare
datasets/example/cities							
	places			csv		https://example.com/{}.c	
		Country			id	countries	
			code	string		CODE	
			title	string		TITLE	
		City			country, title	cities/{code}	
				param	code	**Country**	read().code
			country	ref	**Country**	code	param()
			title	string		TITLE	

`param.`**`ref`**

Parametro *kodinis pavadinimas*.

`param.`**`prepare`**

Formulė, kuri grąžina sąrašą reikšmių aprašomam parametrui.

`param.`**`source`**

Nurodoma parametro reikšmė šaltinyje, kuri yra pateikiama kaip pirmas *`param.prepare`* funkcijos argumentas.

Jei *`param.prepare`* nenurodyta jokia formulė, tada bus naudojam konstanta nurodyta *`param.source`* stulpelyje.

Pavyzdys

Jei *param.prepare* pateikta formulė `read()`, o *param.source* nurodyta `Country`, tai formulė bus iškviesta kaip `read("Country")`.

Jei parametro reikšmė yra *iteratorius*, tada *dimensija*, kurios kontekste yra aprašytas *parametras* yra kartojama tiek kartų, kiek reikšmių grąžina *iteratorius*.

Jei yra keli *param* grąžinantys *iteratorius*, tada iš visų *iteratorių* sudaroma Dekarto sandauga ir *resource* dimensija vykdoma su kiekviena sandaugos rezultato reikšme.

Jei sekančioje *DSA* eilutėje, einančioje po eilutės, kurioje aprašytas *param*, nenurodytas *type* ir neužpildytas joks kitas *dimensijos* stulpelis, tada parametras tampa *iteratoriumi*, kurio reikšmių sąrašą sudaro sekančiose eilutėse patektos *source* ir *prepare* reikšmės. Pavyzdžiui anksčiau pateiktą pavyzdį galima būtų perdaryti taip:

dataset	resource	model	property	type	ref	source	prepare
datasets/example/cities							
	places			csv		https://example.com/{	
		Country			id	countries	
			code	string		CODE	
			title	string		TITLE	
		City			country, title	cities/{country}	
				param	country	lt	
						lv	
						ee	
			country	ref	**Country**		`param(country)`
			title	string		TITLE	

Šiame pavyzdyje, parametras `country` grąžins tris šalies kodus: lt, lv ir ee, kurie bus panaudojami `cities/{country}` pavadinime, pakeičiant `{country}` dalį.

param reikšmės pasiekiamos naudojant pavadinimą įrašytą *param.ref* stulpelyje. Pavyzdžiui, jei *param.ref* stulpelyje įrašyta `x`, tada `x` parametro reikšmę galima gauti taip:

source
: `{x}`.

prepare
: `x` arba `param(x)`.

Funkcijos

Parametrų generavimui galima naudoti tokias formules:

`param.prepare.`**`read`**(*model*)

Sukuriama priklausomybė nuo kito modelio, skaitomi duomenys iš kito modelio ir su kiekvienu objektu, kreipiamasi į *`resource.source`*, panaudojant nuskaitytą objektą kaip parametrą formuojant šaltinio užklausą.

`param.prepare.`**`range`**(*stop*)

Sveikų skaičių generavimas nuo 0 iki `stop`, `stop` neįeina.

`param.prepare.`**`range`**(*start*, *stop*)

Sveikų skaičių generavimas nuo `start` iki `stop`, `stop` neįeina.

`param.prepare.`**`query`**(*name*, *value*)

Parametras pateikia URI query dalies parametrą.

Jei *`resource.source`* jau turi query parametrus, jei bus papildyti.

Argumentai

name
Nurodo URI query parametro pavadinimą, nurodomas *`param.source`* stulpelyje.

value
URI query paramtro reikšmė.

Pavyzdys

resource	type	ref	source	prepare
resource1	json		https://example.com/	
	param	name1	NAME1	`query("value1")`
		name2	NAME2	`query("value2")`

Bus konstruojamas toks URI:

```
https://example.com/?NAME1=value1&NAME2=value2
```

`param.prepare.`**`header`**(*name*, *value*)

Parametras pateikiamas, kaip HTTP antraštė.

Argumentai

name
Nurodo HTTP antraštės pavadinimą, nurodomas *`param.source`* stulpelyje.

value
HTTP antraštės reikšmė.

Pavyzdys

resource	type	ref	source	prepare
resource1	json		https://example.com/	
	param	name1	X-Name1	`header("value1")`
		name2	X-Name2	`header("value2")`

Bus konstruojama tokia HTTP užklausa:

```
GET / HTTP/1.1
X-Name1: value1
X-Name2: value2
```

`param.prepare.`**`body`**`(`*name*, *value*, *parent*, *type*`)`

Generuoja XML, JSON ar kito formato dokumentą, kuris pateikiamas HTTP užklausos metu.

Argumentai

name
JSONPath arba **XPath_** išraiška, priklauso nuoo `resource.prapare` nurodytos *`resource.prepare.http()`* `body` tipo.

Nurodoma *`param.source`* stulpelyje.

value
Reikšmė suteikiama `name` elementui http užklausos struktūroje.

parent (neprivalomas)
Parametro pavadinimas, kurio pagrindu konstruojamas naujas dokumentas.

type (neprivalomas, vardinis)
Naudojamas konstruojant naują dokumentą, jei nurodytas, kiti argumentai turi būti nepateikti.

Pavyzdys (JSON)

resource	type	ref	source	prepare
resource1	json		https://example.com/	`http(body: json)`
	param	name1	NAME1	`body("value1")`
		name2	NAME2	`body("value2")`
		name3	NESTED.NAME3	`body("value3")`
		name4	ARRAY[].NAME4	`body("value4")`
		name5	MATRIX[]	`body()`
			MATRIX[][]	`body("value5")`
			MATRIX[]	`body()`
			MATRIX[][]	`body("value6")`
			MATRIX[][]	`body("value7")`

```
{
    "NAME1": "value1",
    "NAME2": "value2",
    "NESTED": {
        "NAME3": "value3",
    },
    "ARRAY": [
        {"NAME4": "value4"}
    ],
    "MATRIX": [
        ["value5"],
        ["value6", "value7"]
    ]
}
```

Pavyzdys (XML)

resource	type	ref	source	prepare
resource1	json		https://example.com/	`http(body: xml)`
	param	name1	DATA/@NAME1	`body("value1")`
		name2	DATA/NAME2	`body("value2")`
		name3	DATA/NESTED/NAME3	`body("value3")`
		name4	DATA/ARRAY/NAME4	`body("value4")`
		name5	DATA/ARRAY/NAME4	`body("value5")`

```xml
<?xml version="1.0" encoding="utf-8"?>
<DATA NAME1="value1">
    <NAME2>value2</NAME2>
    <NESTED>
        <NAME3>value3</NAME3>
    </NESTED>
    <ARRAY>
        <NAME4>value4</NAME4>
        <NAME4>value5</NAME4>
    </ARRAY>
</DATA>
```

Pavyzdys (maišytas)

resource	type	ref	source	prepare
resource1	json		https://example.com/	`http(body: xml)`
	param	name1	DATA/@NAME1	`body("value1")`
		name2	DATA/NAME2	`body(name3)`
		name3		`body(type: json)`
		name4	NAME4	`body("value4", name3)`
		name5	NAME5	`body("value5", name3)`

```xml
<?xml version="1.0" encoding="utf-8"?>
<DATA NAME1="value1">
    <NAME2><![CDATA[
        {
            "NAME4": "value4",
            "NAME5": "value5"
        }
    ]]></NAME2>
</DATA>
```

Jei užpildytas *param.source* stulpelis, tada *param.prepare* stulpelyje galima naudoti filtrą nurodyto *param.source* modelio duomenims filtruoti, o naudojant parametrus galima nurodyti ir modelio laukų pavadinimus, pavyzdžiui:

source
: `{x.field}`.

prepare
: `x.field` arba `param(x).field`.

2.4.4 switch

Tam tikrais atvejais duomenis tenka normalizuoti parenkant tam tikrą reikšmę jei tenkinama nurodyta sąlyga. Tokias situacijas galima aprašyti pasitelkiant *switch* dimensiją.

`switch.`**`source`**
: Reikšmė, kuri bus atveriama.

`switch.`**`prepare`**
: Sąlyga, naudojant einamojo modelio laukus. Jei sąlyga tenkinama, tada laukui priskiriama *switch.source* reikšmė. Jei sąlyga netenkinama, tada bandoma tikrinti sekančią sąlygą. Parenkama ta reikšmė, kurios pirmoji sąlyga tenkinama.

  Jei *switch.prepare* yra tuščias, tada sąlyga visada teigiama ir visada grąžinama *switch.source* reikšmė.

2.4.5 comment

Dirbant su *DSA* yra galimybė komentuoti eilutes, naudojant papildomą *comment* dimensiją, kurią galima naudoti bet kurios kitos dimensijos kontekste.

`comment.`**`id`**
: Komentaro numeris.

`comment.`**`ref`**
: Komentuojamo vieno ar kelių kableliu atskirtų *property* pavadinimai. Galima nurodyti ne tik stulpelio pavadinimą, bet ir dimensiją.

`comment.`**`source`**
: Komentaro autorius.

`comment.`**`prepare`**
: Keitimo pasiūlymas, naudojant `create()`, `update` ir `delete()` funkcijas. Pavyzdžiui:

```
update(property: "pavadinimas@lt", type: "text")
```

  Šiuo atveju nurodoma, kad siūloma keisti `property` pavadnimą į `pavadinimas@lt`, o `type` į `text`.

`comment.`**`level`**
: Nurodoma, kad patenkinus keitimo siūlymą, kuris nurodytas *comment.prepare* stulplyje, komentuojamai eilutei gali būti suteiktas nurodytas brandos lygis.

`comment.`**`access`**
: Nurodoma, ar komentaras gali būti publikuojamas viešai.

  private
  : Komentaras negali būti publikuojamas viešai. Šis prieigos lygis naudojamas pagal nutylėjimą.

  open
  : Komentaras gali būti publikuojamas viešai.

`comment.`**`uri`**

Viena ar kelios kableliu atskirtos šaltinio nuorodos, kurios pateikia daugiau informacijos apie tai, kas komentuojama. Taip pat gali būti nurodytas kito komentaro *`comment.id`*, nurodant, kad tai yra atsakymas į ankstesnį komentarą.

URI pateikiami sutrumpinta forma, naudojant prefikstus. Žiūrėti skrių *Išoriniai žodynai*.

`comment.`**`title`**

Komentaro data, ISO 8601 formatu.

`comment.`**`description`**

Komentaro tekstas.

Pavyzdys

d	r	b	m	property	type	ref	prepare	level	access	uri
example										
					prefix	spinta				https://github.com/atviriduomenys
						dsa				https://ivpk.github.io/dsa/
			Imone					2		
					comment	base	update(base: "/jar/JuridinisAsmuo ref: "id")	4	open	spinta:205, manifest:1290
					comment	ref	update(ref: "id")	4	open	vadovas:dsa/dimensijos.html#model.re
				id	integer			4	open	
				pavadinimas	string			2	open	
					comment	ref	update(property: "pavadinimas@lt", type: "text")	4	open	spinta:204

2.4.6 lang

Nebepalaikoma nuo 0.2 versijos.

`title` ir *`description`* stulpeliuose tekstas rašomas lietuvių kalba, tačiau galima pateikti tekstą ir kita kalba, panaudojus papildomą *`lang`* dimensiją, kurią reikia naudoti prieš eilutę, kuriai pateikiamas tekstas kita kalba.

`lang.`**`ref`**

ISO 639-1 dviejų simbolių kalbos kodas.

`lang.`**`title`**
: Pavadinimas *`lang.ref`* stulpelyje nurodyta kalba.

`lang.`**`description`**
: Aprašymas *`lang.ref`* stulpelyje nurodyta kalba.

2.4.7 migrate

Nebepalaikoma nuo 0.2 versijos.

Laikui einant, pirminių duomenų šaltinių arba jau atvertų duomenų struktūra keičiasi, papildoma naujais *modeliais* ar *savybėmis*, keliant duomenų brandos lygį seni duomenys keičiami naujais, aukštesnio brandos lygio duomenimis.

Visi šie struktūros ar pačių duomenų pasikeitimai fiksuojami papildomos *`migrate`* dimensijos pagalba, kuri gali būti naudojama, bet kurios kitos dimensijos kontekste.

Pastaba: Migracijos naudojamos tik tuo atveju, kai keičiasi duomenų struktūra arba patys duomenys. Jei keičiasi tik metaduomenys, tai migracijų sąraše neatsispindi.

---

id	d	r	b	m	property	type	ref	prepare	level	title	description
1						migrate				2021-12-21 16:29	Pirmoji migracija.
2						migrate	1			2021-12-21 16:33	Antroji migracija.
3						migrate	2			2022-06-21 16:41	Trečioji migracija.
	datasets/example/migrate										
				Country			id				
					id	integer			4		
					code	string			3		
						migrate	1	create(level: 2			
						migrate	3	update(level: 3)			
					name	string					
						migrate	2	create()			

Pavyzdyje aukščiau matome, kad šis duomenų struktūros aprašas turi tris migracijas:

1. Pirmosios migracijos metu sukuriamas pradinis duomenų struktūros variantas. Pirmoji migracija nežymima prie modelių ir duomenų laukų, nebent daromas keitimas, tuomet

įtraukiam ir pirmoji migracija, kad būtų matoma, kas keitėsi. Būtent toks atvejis parodytas prie `Country.code` lauko, kuri trečiojo migracijoje keičiamas brandos lygis.

2. Antrosios migracijos metu buvo įtrauktas naujas duomenų laukas `Country.name`.
3. Trečiosios migracijos metu, buvo keičiami `Country.code` lauko duomenys, pakeitimo metu brandos lygis buvo pakeltas iki trečio. Atkreipkite dėmesį, kad metaduomenų pasikeitimas, kaip šiuo atveju, žymimas migracijose tik tuo atveju, jei tai yra susiję su pačių duomenų pasikeitimu.

   Jei brandos lygis būtų pakeistas, nekeičiant pačių duomenų, tuomet tokio pakeitimo nereikėtų įtraukti į migracijų sąrašą.

   Kadangi trečiojoje migracijoje buvo atliktas su ankstesne versija nesuderinamas pakeitimas, tai šios migracijos data yra 6 mėnesiai ateityje, kadangi nesuderinamos migracijos pirmiausia paskelbiamos, o įgyvendinamos tik praėjus 6 mėnesiams nuo paskelbimo.

`migrate.`**`id`**

Migracijos numeris (UUID). Kiekvienos migracijos metu gali būti atliekama eilė operacijų, visos operacijos fiksuojamos naudojant migracijos numerį.

Visų migracijų sąrašas pateikiamas, kai *`migrate`* nepriklauso jokiam dimensijos kontekstui.

`migrate.`**`ref`**

Ankstesnės migracijos numeris, pateiktas *`migrate.id`* stulpelyje, arba tuščia, jei prieš tai jokių kitų migracijų nebuvo.

Naudojamas jei *`migrate`* nepatenka į jokios dimensijos kontekstą.

Jei *`migrate`* aprašomas dimensijos kontekste, tada šis stulpelis nenaudojamas.

`migrate.`**`prepare`**

Migracijos operacija. Galimos tokios operacijos:

`migrate.`**`create`**`()`

Priklausomai nuo dimensijos konteksto, prideda naują modelį, arba savybę.

Funkcijai galima perduoti `ref` ir kitus vardinius argumentus, kurie atitinka *DSA* lentelės metaduomenų stulpelių pavadinimus.

`migrate.`**`update`**`()`

Taikomas tik duomenų laukams ir nurodo, kad buvo pakeistos esamų duomenų reikšmės, keičiant reikšmių dimensiją, matavimo vienetus, formatą ir kita.

Funkcijai galima perduoti `ref` ir kitus vardinius argumentus, kurie atitinka *DSA* lentelės metaduomenų stulpelių pavadinimus.

Perduodami tik tie vardiniai argumentai, kuriuos atitinkantys metaduomenys keičiasi.

`migrate.`**`delete`**`()`

Priklausomai nuo dimensijos konteksto, šalina modelį ar savybę.

Pašalinto modelio ar savybės *`type`* keičiamas į `absent` reikšmę.

`migrate.`**`filter`**`(`*`where`*`)`

Naudojamas *`property`* kontekste, kai vykdoma duomenų migracija. Nurodo, kad migracija taikoma tik `where` sąlygą tenkinantiems duomenims.

Be šių pagrindinių migracijos operacijų, galima naudoti kitas duomenų transformavimo operacijas, kurios vykdomos su kiekviena duomenų eilute ir atlikus pateiktas transformacijos funkcijas, pakeista reikšmė išsaugoma.

`migrate.`**`title`**

Migracijos įvykdymo data ir laikas. Migracijos laikas ir data gali būti ir ateityje, tuo atveju, jei daromas nesuderinamas keitimas.

Naudojamas tik tada, kai *`migrate`* nepatenka į jokios dimensijos kontekstą.

`migrate.`**`description`**

Migracijos atliekamo pakeitimo trumpas aprašymas.

2.5 Duomenų tipai

`type.`**`absent`**

Nebepalaikoma nuo 0.2 versijos: Šis tipas buvo naudojamas migracijoms ir versijavimui, tačiau nuo 0.2 versijos, versijavimo struktūros aprašuose atsisakyta.

Žymi *savybę*, kuri buvo ištrinta ir nebenaudojama.

Taip pat žiūrėkite:

migrate

`type.`**`boolean`**

Loginė reikšmė, pateikiama skaitine forma:

`0`	Neigiama reikšmė (*false*).
`1`	Teigiama reikšmė (*true*).

Brandos lygis

L102: Nėra vientisumo

Duomenyse nėra vientisumo, kartais `true` pateikta kaip `1`, kartais kaip `taip`, arba `yes`.

L202: Nestandartinis formatas

Visi duomenys pateikti vienoda, tačiau nestandartine forma. Tarkime duomenys pateikti `true`, `false` reikšmėmis, tačiau turėtu būti `1`, `0`.

`type.`**`integer`**

Sveikas skaičius.

`property.ref` stulpelyje, nurodomi *Matavimo vienetai*.

Brandos lygis

L102: Nėra vientisumo
Duomenys pateikti skirtingais vienetais, pavyzdžui dalis duomenų pateikti metrais, dalis kilometrais ir dalis milimetrais.

L105: Vienetų konvertavimo paklaida
Amžius pateiktas atskirai, nurodant metus, menesius ir dienas. Šiuo atveju brandos lygis yra 1, kadangi neaišku, kiek yra dienų metuose ir mėnesiuose, kadangi skirtingi metai ir skirtingi mėnesiai turi skirtingą dienų skaičių. Tokiais atvejais duomenis reikia pateikti dienomis.

L202: Nestandartinis formatas
Duomenys pateikti išskaidant vieną reikšmę į kelias reikšmes, skirtingais vienetais. Duomenys turėtu būti pateikti mažiausiu detalumu, viename duomenų lauke. Pavyzdžiui atstumas pateiktas atskirais duomenų laukais, kur viename nurodomas atstumas kilometrais, kitame metrais, trečiame milimetrais. Šiuo atveju, duomenys turėtu būti pateikiami milimetrais.

L302: Nenurodyti matavimo vienetai
Duomenys yra kiekybiniai, tačiau *property.ref* stulpelyje nenurodyti vienetai.

`type.`**`number`**
Realusis skaičius, apvalinamas naudojant slankiojo kablelio aritmetiką.

property.ref stulpelyje, nurodomi *Matavimo vienetai*.

Sveikoji dalis atskiriama `.` simbolių.

`type.`**`binary`**
Dvejetainiai duomenys. Bendras baitų skaičius turi būti ne didesnis nei 1G.

Jei reikšmė yra didesnė nei 1G reikųtu naudoti *type.file*.

`type.`**`string`**
Simbolių eilutė. Neriboto dydžio, tačiau fiziškai simbolių eilutė turėtu būti ne didesnė, nei 1G.

Simboliu eilutė turėtu būti pateikta UTF-8 koduote.

Šiuo tipu žymimi duomenų laukai, kuriuose tekstas pateiktas ne žmonių kalba. Tai gali būti įvairūs kategoriniai duomenys, identifikatoriai ar kito pobūdžio simbolių eilutės, kurios nėra užrašytos natūraliąja žmonių kalba.

Jei *property* pavadinimas turi kalbos žymę `@`, tada `string` tipas tampa `text` tipo dalimi. Kablos kodas nurodomas naudojant ISO 639-1 kodų sąrašą.

Jei tekstas turi kalbos žyme, *property.ref* galima pateikti teksto formatą, nadojant vieną iš šių formatų:

`html`	tekstas pateiktas HTML formatu.
`md`	tekstas pateiktas Markdown formatu.
`rst`	tekstas pateitkas reStructuredText formatu.
`tei`	tekstas pateiktas TEI formatu.

Pavyzdys

d	r	b	m	property	type	ref
example						
			Country			
				name@lt	string	
				description@lt	string	html
				description@en	string	html

Šiame pavyzdyje `@lt` nurodo, kad šalies pavadinimai ir aprašymai pateikti Lietuvių kalba, tačiau laukas `description` papildomai turi vertimą į anglų kalbą. Papildomai, šalies aprašymo teksto formatas yra HTML tipo.

Brandos lygis

L202: Nestandartinis formatas
Tekstas yra užrašytas natūralia žmonių kalba, tačiau neturi kalbos žymės.

L202: Nestandartinis formatas
Duomenys pateikti nestandartine koduote. Standartinė koduotė yra UTF-8.

L202: Nestandartinis formatas
Duomenys pateikti UTF-8 koduote, tačiau pats tekstas naudoja tam tikrą formatavimo sintaksę, kuri nėra nurodyta *`property.ref`* stulpelyje.

`type.`**`text`**

Natūraliaja žmonių kalba užrašytas tekstas, susidedantis iš vieno ar kelių `string` tipo duomenų laukų, pateikiant atskirą duomenų lauką, kiekvienai kalbai.

Dažniausiai tiesiogiai `text` tipas nenaudojamas, kadangi jei `string` tipas turi kalbos žymę, tai duomenų laukas yra interpretuojamas kaip `text` tipo.

Pavyzdžiui jei *`property`* pavadinimas yra `title@lt`, tada `title` duomenų laukas yra `text` tipo.

Atskirai `text` tipo duomenų laukas gali būti nurodomas tais atvejais, kai reikia pateikti aprašymą ir *URI* pačiam `text` tipo laukui, o ne vienam iš vertimų.

Pavyzdys

dataset	model	property	type	ref	uri	title
example						
			prefix	rdfs	http://www.w3.org/ 2000/01/rdf-schema#	
	Country			name@lt		
		name	text		rdfs:label	Pavadinimas
		name@lt	string			

`type.`**`datetime`**

Data ir laikas atitinkantis ISO 8601.

Mažiausia galima reikšmė: `0001-01-01T00:00:00`.

Didžiausia galima reikšmė: `9999-12-31T23:59:59.999999`.

Pagal ISO 8601 standartą, data gali būti pateikta tokia forma:

```
YYYY-MM-DD[*HH[:MM[:SS[.fff[fff]]]][+HH:MM[:SS[.ffffff]]]]
```

Simbolis * reiškia, kad galima pateikti bet kokį vieną simbolį, dažniausiai naudojamas tarpo simbolis, arba raidė `T`.

`property.ref` stulpelyje, nurodomas datos ir laiko tikslumas sekundėmis. Tikslumą galima nurodyti laiko vienetais, pavyzdžiui `Y`, `D`, `S`, arba `5Y`, `10D`, `30S`. Visi duomenys turi atitikti vienodą tikslumą, tikslumas negali varijuoti. Galimi vienetų variantai:

Reikšmė	Prasmė
`Y`	Metai
`M`	Mėnesiai
`Q`	Metų ketvirčiai
`W`	Savaitės
`D`	Dienos
`H`	Valandos
`T`	Minutės
`S`	Sekundės
`L`	Milisekundės
`U`	Mikrosekundės
`N`	Nanosekundės

Brandos lygis

L101: Neaiški struktūra

Data ir laikas pateikti laisvu tekstu, pavyzdžiui `2020 paskutinę pirmo mėnesio dieną`.

L102: Nėra vientisumo
Data ir laikas pateikti naudojant skirtingus formatus, pavyzdžiui `2020-01-31`, `01/31/2020`, `31.1.20`.

L202: Nestandartinis formatas
Duomenys pateikti nestandartiniu formatu, tačiau visi duomenys pateikti vienodu formatu. Pavyzdžiui visi duomenys pateikti `01/31/2020` formatu, tačiau datos turi būti pateiktos ISO 8601 formatu.

L210: Išskaidyta atskirais komponentais
Duomenys pateikti atskiruose laukuose, pavyzdžiui metai pateikti viename `integer` tipo lauke, o ketvirtis, kitame `integer` tipo lauke. Norint didesnio brandos lygio, duomenys turi būti viename `date` tipo lauke su *`property.ref`* = `Q`.

L303: Nenurodytas duomenų tikslumas
Nenurodytas *`property.ref`*, kuriame turėtu būti pateiktas duomenų tikslumas.

`type.`**`date`**

Tas pats kas `datetime` tik dienos tikslumu. Šio tipo reikšmės taip pat turi atitikti ISO 8601:

```
YYYY-MM-DD
```

`property.ref` stulpeyje nurodomas datos tikslumas:

Reikšmė	Prasmė
Y	Metai
M	Mėnesiai
Q	Metų ketvirčiai
W	Savaitės
D	Dienos

Jei duomenys pateikti žemesniu nei dienos tikslumu, tada datos rekšmės turi būti nurodytos `YYYY-MM-DD` formatu, pakeičiant `MM` ir arba `DD~ į `01`.

Pavyzdys

Turint tokį struktūros aprašą:

model	property	type	ref
Country			id
	id	integer	
	independence	date	Y

Nors `independence` duomenų lauko tiksluas yra metų, tačiau pateikiant duomenis būtina nurodyti mėnesį ir dieną taip pat:

```
{
    "id": 1,
    "independence": "1990-01-01",
}
```

Šiuo atveju, kadangi datos tiksluas yra metai, `-01-01` dalis datoje neturi jokios reikšmės ir yra pateikiama tik tam, kad reikšmė atitiktu ISO 8601 reikalavimus.

`type.`**`time`**

Dienos laikas, be konkrečios datos. Šio tipo reikšmės, kaip ir kiti su laiku susiję tipai turi atitikti ISO 8601:

```
HH[:MM[:SS[.fff[fff]]]][+HH:MM[:SS[.ffffff]]]
```

Jei norima nurodyti žemesnio nei sekundžių tikslumo laiką, tada vietoj minučių ir/ar sekundžių galima naudoti `00` ir *`property.ref`* stulpelyje nurodyti tikslumą:

Reikšmė	Prasmė
`H`	Valandos
`T`	Minutės
`S`	Sekundės
`L`	Milisekundės
`U`	Mikrosekundės
`N`	Nanosekundės

`type.`**`temporal`**

Nebepalaikoma nuo 0.2 versijos.

Apibrėžtis laike.

Šis tipas atitinka `datetime`, tačiau nurodo, kad visas model yra apibrėžtas laike, būtent pagal šią savybę. Tik viena model savybė gali turėti `temporal` tipą. Pagal šios savybės reikšmes apskaičiuojamas ir įvertinamas dct:temporal.

`type.`**`geometry`**

Erdviniai duomenys. Duomenys pateikiami WKT formatu, naudojant EPSG duomenų bazės parametrus, skirtingoms projekcijoms išreikšti.

`property.ref` stulpelyje nurodomas tikslumas metrais. Tikslumą galima pateikti naudojanti SI vienetus, pavyzdžiui `m`, `km` arba `10m`, `100km`.

`geometry` tipas gali turėti du argumentus `geometry(form, crs)`:

- `form` - geometrijos forma
- `crs` - koordinačių sistema

Pats tipas gali būti pateiktas vienu iš šių variantų:

- `geometry(form, crs)` - nurodant formą ir koordinačių sistemą
- `geometry(crs)` - nurodant tik koordinačių sistemą
- `geometry(form)` - nurodant tik formą
- `geometry` - be argumentų.

Geometrijos forma (`form`)

Galimi tokie geometrijos tipai:

- `point` - taškas.
- `linestring` - linija.
- `polygon` - daugiakampis (pradžios ir pabaigos taškai **turi** sutapti).
- `multipoint` - keli taškai.
- `multilinestring` - kelios linijos.
- `multipolygon` - keli daugiakampiai (kiekvieno daugiakampio pradžios ir pabaigos taškai **turi** sutapti).

Kiekviena iš formų gali turėti tokias galūnes nurodančias papildomą dimensiją:

- `z` - aukštis.
- `m` - pasirinktas matmuo (pavyzdžiui laikas, atstumas, storis ir pan.)
- `zm` - aukštis ir pasirinktas matmuo.

Jei geometrijos forma nenurodyta, tada duomenys gali būti bet kokios geometrinės formos. Jei forma nurodyta, tada visi duomenys turi būti tik tokios formos, kokia nurodyta.

Koordinačių sistema (`crs`)

Antrasis `geometry` argumentas nurodomas pateikiant SRID numerį, kuris yra konkrečios koordinačių sistemos identifikacinis numeris EPSG duomenų bazėje. Jei koordinačių sistemos numeris nenurodytas, tuomet daroma prielaida, kad erdviniai duomenys atitinka 4326 (**WGS84_**) koordinačių sistemą.

Svarbu, kad pateikiant duomenis, koordinačių ašių eiliškumas atitiktų tokį eiliškumą, kuris nurodytas EPSG parametrų duomenų bazėje, konkrečiai koordinačių sistemai, kuria pateikiami duomenys.

Svarbu, kad pateikiant duomenis, koordinačių ašių eiliškumas atitiktų tokį eiliškumą, kuris nurodytas EPSG parametrų duomenų bazėje, konkrečiai koordinačių sistemai, kuria pateikiami duomenys.

Pavyzdys

a) pateikiant duomenis LKS 94 (SRID:3346) ir WGS84 (SRID:4326) koordinačių sistemose į ADP Saugyklą turi būti laikomasi eiliškumo: pirmiausia pateikiama X (į šiaurę/platumos/latitude), o po to Y (į rytus/ilgumos/longitute) reikšmės;

b) tačiau pateikiant duomenis WGS84/Pseudo-Merkator (SRID:3857) koordinačių sistemoje jau atvirkščiai – pirmiausia pateikiama rytų ilgumos, o po to šiaurės platumos reikšmės.

Pilną SRID kodų sąrašą galite rasti epsg.io svetainėje. Keletas dažniau naudojamų SRID kodų:

SRID	CRS	Pavyzdys	ašys	orientacija
4326	WGS84	POINT(54.6981 25.2738)	lat, lon	north, east
3346	LKS94	POINT(6063156 582111)	north, east (x, y)	north, east
3857	WGS84 / Pseudo-Merctor	POINT(2813472 7303494)	lon, lat	east, north
4258	ETRS89	POINT(54.6981 25.2738)	lat, lon	north, east

Pastaba: Atkreipkite dėmesį, kad LKS94 koordinačių sistemoje geometrinės ašys neatitinka įprastinio ašių eiliškumo naudojamo GIS sistemose. LKS94 pirmas skaičius yra apytiksliai 6,000,000 metrų nuo pusiaujo į šiaurę, o antrasis skaičius apytiksliai 500,000 metrų į rytus, skaičiuojant nuo 24º rytų meridiano, atėmus 500km. Teikiant duomenis, taškai turėtu atrodyti taip: `6000000 500000`, pirmas ilgesnis, antras trumpesnis.

> Ašinio meridiano projekcija yra abscisių (x) ašis. Šios ašies teigiamoji kryptis nukreipta į šiaurę. Ordinačių (y) ašies teigiamoji kryptis nukreipta į rytus.
>
> Išvyniojus cilindrą, gaunamos stačiakampės koordinatės su x šiaurinės abscisės pradžia pusiaujuje ir y rytinės ordinatės reikšme 24°C meridiane 500 000 metrų.
>
> ---https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6D575923F94A

Prieš publikuojant duomenis, galite pasitikrinti, ar koordinačių ašys pateikiamos teisinga tvarka, naudotami taško atvaizdavimo įrankį.

Pavyzdžiui, norint patikrinti Vilniaus Katedros varpinės bokšto taško koordinates, LKS94 (EPSG:3346) sistemoje, galite naršyklės adreso juostoje pateikti šį adresą:

https://get.data.gov.lt/_srid/3346/6061789/582964

Jei ašių eiliškumas teisingas, gausite tašką ten kur tikėjotės, jei ašys sukeistos vietomis, tada taškas žemėlapyje gali būti visai kitoje vietoje, nei tikėjotės.

Adreso formatas:

```
/_srid/{srid}/{ašis1}/{ašis2}
```

- `{srid}` - EPSG duomenų bazėje esančios koordinačių sistemos SRID kodas
- `{ašis1}` - pirmosios ašies reikšmė (kryptis priklauso nuo `{srid}`)
- `{ašis2}` - antrosios ašies reikšmė (kryptis priklauso nuo `{srid}`)

Pavyzdinės `property.type` reikšmės

- `geometry` - WGS84 projekcijos, bet kokio tipo geometriniai objektai.
- `geometry(3346)` - LKS94 projekcijos, bet kokio tipo geometriniai objektai.
- `geometry(point)` - GWS84 projekcijos, bet `point` tipo geometriniai objektai.

- `geometry(linestringm, 3345)` - LKS94 projekcijos, `linestringm` tipo geometriniai objektai su pasirinktu matmeniu, kaip trečia dimensija.

Pavyzdys (duomenys)

Vilniaus Katedros varpinės bokšto taškas, LKS94 (EPSG:3346) koordinačių sistemoje:

```
{
    "koordinates": "POINT (6061789 582964)"
}
```

Brandos lygis

L101: Neaiški struktūra
Pateiktas adresas, nenurodant adreso koordinačių.

L102: Nėra vientisumo
Nenurodytas koordinačių sistema ir duomenys pateikti skirtingomis koordinatėmis.

L102: Nėra vientisumo
Sumaišytos ašys, pavyzdžiui vieni duomenys pateikiami x, y, kiti y, x.

L102: Nėra vientisumo
Sumaišyti vienetai, pavyzdžiui vieni duomenys pateikti metrais, kiti laipsniais.

L201: Nestandartiniai duomenų tipai
Nenurodyta koordinačių sistema, tačiau visi duomenys pateikti naudojant vienodą koordinačių sistemą.

L210: Išskaidyta atskirais komponentais
Taško koordinatės pateiktos, kaip du atskiri duomenų laukai.

L303: Nenurodytas duomenų tikslumas
Nenurodytas *`property.ref`*, kuriame turėtu būti pateiktas duomenų tikslumas metrais.

`type.`**`spatial`**

Nebepalaikoma nuo 0.2 versijos.

Apibrėžtis erdvėje.

Šis tipas atitinka `geometry`, tačiau nurodo, kad visas model yra apibrėžtas erdvėje, būtent pagal šią savybę. Tik viena model savybė gali turėti `spatial` tipą. Pagal šios savybės reikšmes apskaičiuojamas ir įvertinamas dct:spatial.

`type.`**`money`**

Valiuta. Saugomas valiutos kiekis, nurodant tiek sumą, tiek valiutos kodą naudojant ISO 4217 kodus.

Valiutos kodas nurodomas *`property.ref`* stulpelyje.

Pavyzdys:

d	r	b	m	property	type	ref	source
example							
			Product				PRODUCT
				price	money	EUR	PRICE

Jei valiutos suma ir pavadinimas saugomi atskirai, tuomet valiutą galima aprašyti taip:

d	r	b	m	property	type	ref	source	prepare
example								
			Product				PRODUCT	
				amount			PRICE	
				currency			CURRENCY_CODE	
				price	money			money(amount, currency)

Šio tipo duomenys pateikiami viena iš šių formų:

```
123
123.45
123 EUR
123.45 EUR
```

`type.`**`file`**

Šis duomenų tipas yra sudėtinis, susidedantis iš tokių duomenų:

id
: Laukas, kuris unikaliai identifikuoja failą, šis laukas duomenų saugojimo metu pavirs failo identifikatoriumi, jam suteikiant unikalų UUID.

name
: Failo pavadinimas.

type
: Failo media tipas.

size
: Failo turinio dydis baitais.

content
: Failo turinys.

Šiuos metaduomenis galima perduoti `file()` funkcijai, kaip vardinius argumentus.

Pavyzdys

d	r	b	m	property	type	source	prepare	access
datasets/example								
			Country					
				name	string	NAME		open
				flag_file_	string	FLAG_FILE		private
				flag_file_	binary	FLAG_FILE		private
				flag	file		file(name: flag_file_name, content: flag_file_data)	open

Šiame pavyzdyje, iš `flag_file_name` ir `flag_file_data` laukų padaromas vienas `flag` laukas, kuriame panaudojami duomenys iš dviejų laukų. Šiuo atveju, `flag_file_name` ir `flag_file_data` laukai tampa pertekliniais, todėl *`access`* stulpelyje jie pažymėti `private`.

Analogiškai, tokius pačius duomenis galima aprašyti ir nenaudojant formulių:

d	r	b	m	property	type	source	prepare	access
datasets/example								
			Country					
				name	string	NAME		open
				flag	file			open
				flag._name		FLAG_FILE_NAME		open
				flag._content		FLAG_FILE_DATA		open

`type.`**`image`**

Paveiksliukas. `image` tipas turi tokias pačias savybes kaip `file` tipas.

`type.`**`ref`**

Ryšys su modeliu. Šis tipas naudojamas norint pažymėti, kad lauko reikšmė yra *`property.ref`* stulpelyje nurodyto modelio objektas.

Pagal nutylėjimą, jungimas su kito modelio objektais daromas per siejamo pirminį raktą (*`model.ref`*), tačiau yra galimybė nurodyti ir kitą, nebūtinai pirminį raktą.

Jei jungimas daromas, ne per pirminį raktą, tuomet, laukai per kuriuos daromas jungimas nurodomi *`property.ref`* stulpelyje laužtiniuose sklaustuose, pavyzdžiui:

```
Country[code]
```

Čia jungiama su `Country` modeliu, per `Country` modelio `code` duomenų lauką.

Jei laukas, per kurį daromas jungimas nenurodytas, pavyzdžiui:

```
Country
```

Tada, jungimas daromas per `Country` modelio pirminį raktą, kuris nurodytas *`model.ref`* stulpelyje.

Šio objekto reikšmės yra pateikiamos, kaip dalis objekto į kurį rodoma. Jei `ref` tipo lauko brandos lygis (*`property.level`*) yra 4 ar didesnis, tuomet šio duomenų tipo reikšmės atrodo taip:

```
{"_id": "69c98b0f-9e4e-424b-9575-9f601d79b68e"}
```

Jei brandos lygis (*`property.level`*) yra žemesnis nei 4, tada reikšmė atrodo taip:

```
{"id": "69c98b0f-9e4e-424b-9575-9f601d79b68e"}
```

Čia `id` yra *`model.ref`* arba *kitas laukas*, per kurį daromas jungimas. Jei nenurodytas nei *`model.ref`*, nei *kitas laukas*, tada jungimas daromas per `_id`, tačiau netikrinama ar toks `_id` egzistuoja jungiamame modelyje.

Taip pat žiūrėkite:

Ryšiai tarp modelių

`type.`**`backref`**

Atgalinis ryšys su modeliu.

Jei ryšys tarp dviejų modlių yra daug su vienu, tada `property` pavadinimas nurodomas su `[]` simboliu.

Pavyzdys

Koncepcinis modelis

Struktūros aprašas

model	property	type	ref
Country			id
	id	integer	
	name@lt	string	
	cities[]	backref	**City**
City			id
	id	integer	
	name@lt	string	
	country	ref	**Country**

Taip pat žiūrėkite:

Jungimas atgaliniu ryšiu

`type.`**`generic`**

Dinaminis ryšys su modeliu.

Šis tipas naudojamas tada, kai yra poreikis perteikti dinaminį ryšį, t. y. duomenys siejami ne tik pagal id, bet ir pagal modelio pavadinimą. Tokiu būdu, vieno modelio laukas gali būti siejamas su keliais modeliais.

Taip pat žiūrėkite:

Polimorfinis jungimas

Šis duomenų tipas yra sudėtinis, susidedantis iš tokių duomenų:

object_model
: Pilnas modelio pavadinimas, su kuriuo yra siejamas objektas.

object_id
: `object_model` modelio objekto id.

`type.`**`object`**

Kompozicinis tipas, apjuniants kelias savybes į grupę, po vienu pavadinimu.

Šis tipas naudojamas apibrėžti sudėtiniams duomenims, kurie aprašyti naudojant kelis skirtingus tipas. Kompozicinio tipo atveju property stulpelyje komponuojami pavadinimai atskiriami taško simboliu.

Sudarant duomenų modelį, rekomenduojama laikytis plokščios struktūros ir komponavimą įgyvendinti siejant modelius per `ref` ar `generic` tipus.

`type.`**`array`**

Kompozicinis duomenų tipas, nurodo reikšmių masyvą.

Šis tipas naudojamas apibrėžti duomenų masyvams. Jei masyvo elementai turi vienodus tipus, tada elemento tipas pateikiamas property pavadinimo gale prirašant [] sufiksą, kuris nurodo, kad aprašomas ne pats masyvas, o masyvo elementas.

`type.`**`url`**
: Unikali resurso vieta (URL) (angl. *Uniform Resource Locator*).

  Šis tipas naudojamas pateikiant nuorodas į išorinius šaltinius.

  https://en.wikipedia.org/wiki/Uniform_Resource_Locator

`type.`**`uri`**
: Universalus resurso identifikatorius (URI) (angl. *Universal Resource Identifier*).

  Šis tipas naudojamas tais atvejais, kai pateikiamas išorinio resurso identifikatorius, RDF duomenų modelyje tai yra subjeto identifikatorius.

  https://en.wikipedia.org/wiki/Uniform_Resource_Identifier

2.6 Kodiniai pavadinimai

Kadangi *DSA* lentelė skirta naudoti tiek žmonėms tiek automatizuotoms priemonėms, tam tikros lentelės dalys privalo naudoti sutartinius kodinius pavadinimus. Kodiniams pavadinimams keliami griežtesni reikalavimai, kadangi šiuos pavadinimus interpretuos automatizuotos priemonės.

Visi *DSA* lentelės stulpelių pavadinimai turi būti užrašyti tiksliai taip, kaip nurodyta, kad kompiuterio programos galėtų juos atpažinti.

Kodiniai pavadinimai rašomi naudojant tik lotyniškas raidas. Lietuviškų raidžių naudoti negalima, todėl geriausia pavadinimus užrašyti anglų kalba, arba pakeičiant lietuviškas raides į lotyniškos raidės analogą.

Deja, vis dar pasitaiko vietų, kuriose palaikoma tik lotyniška abėcėlė, todėl ir keliamas toks reikalavimas, siekiant užtikrinti maksimalų suderinamumą tarp skirtingų sistemų.

Pavadinimai turėtu būti rašomi laikantis tokio stiliaus:

2.6.1 Vardų erdvių

Pavyzdys: `datasets/gov/abbr/short/word`

Visos mažosios raidės, stengiantis naudoti vieno žodžio trumpus pavadinimus arba žodžio trumpinius. Kadangi vardų erdvė rašoma prie kiekvieno modelio pavadinimo, todėl reikia stengtis vardų erdvių ir duomenų rinkinių pavadinimus išlaikyti kiek įmanoma trumpesnius.

Vardų erdvės pavadinimai užrašomi daugiskaita ir turi prasidėti mažąja raide.

2.6.2 Modeliai

Pavyzdys: `UpperCamelCase`

Kiekvieno modelio pavadinimo pirma raidė didžioji, kitos mažosios. Pavadinimo žodžiai atskiriami juos užrašant iš didžiosios raidės. Tarp žodžių neturi būti nei tarpų, nei kitų skyrybos ženklų.

Modelio pavadinimas įprastai užrašomas veinaskaitos forma.

Modelio kodinius pavadinimus užrašome taip, kaip pavadintume vieną objektą, kuriam yra taikomas duomenų modelis. Tarkime jei aprašome pastatus, tai vienas pastatas būtų vadinamas vienaskaitos forma `Pastatas`. Tačiau, jei vienas objektas yra patatų grupė, kuriuos jungia bendra paskirtis, tada galima pavadinti `Pastatai` arba `PastatuKompleksas`.

Modelio pavadinimas turi atspindėti duomenų subjekto tipą. Duomenų subjektas yra dalykas turintis pavadinimą ar unikalų identifikatorių. Duomenų subjekto tipas yra subjektų grupė priklausančių tai pačiai kategorijai ar klasei.

Nekartojame vardų erdvės

Modelio pavadinime nekartojamos vardų erdvės, kurioje yra modelis.

Pavyzdys, kaip nereikėtų daryti: `example/planets/EarthPlanet`. Šioje vietoje nereikia kartoti `Planet`, kadangi tai atsispindi vardų erdvės pavadinime `planets`.

2.6.3 Duomenų laukai

Pavyzdys: `snake_case`

Visi duomenų lauko žodžiai rašomi mažosiomis raidėmis, atskiriami pabraukimo ženklu `_`.

Duomenų lauko pavadinimas turi prasidėti mažąja raide.

Ryšiai tarp modelių

`ref` tipo laukai rašomi be `id` ar `_id` galūnės, kadangi jis yra perteklinis.

`ref` tipo laukai atspindi ne konkretų identifikatorių, o visą objektą. Konkretus identifikatorius yra rezervuotas pavadinimas ir duomenų struktūros apraše nenurodomas.

Pavyzdžiui vietoje `country_id`, kurio tipas yra `ref`, reikėtų rašyti `country`.

m	property	type	ref
Country			
	name@lt	text	
City			
	name@lt	text	
	country	ref	Country

Tais atvejais, kai duomenys yra denormalizuoti, duomenų lauko pavadinimas užrašomas su tašku, nurodant duomenų lauką iš siejamo modelio. Plačiau apie tai *Denormalizuoti duomenys*.

Nekartojame modelio pavadinimo

Visi modelio duomenų laukai yra konkretaus modelio laukai, todėl nereikia kartoti duomenų laukuose modelio pavadinimo, pavyzdžiui vietoje tokių pavadinimų:

m	property
City	
	city_id
	city_name

Reikėtų rašyti taip:

m	property
City	
	id
	name

Jei kiti modeliai siejami su `City`, tada nurodant tarkim `city_name` iš kito modelio, reikėtų rašyti `city.city_name`. Todėl `city.name` yra aiškesnis pavadinimas, kuriame nesikartoja modelio pavadinimas.

Nekartojame duomenų tipo pavadinimo

Duomenų lauko pavadinime nereikia kartoti duomenų tipo pavadinimo.

Pavyzdžiui taip nereikėtų daryti:

m	property	type
City		
	founded_date	date

Reikėtų rašyti taip:

m	property	type
City		
	founded	date

Nėra prasmės kartoti duomenų tipo, lauko pavadinime.

2.7 Matavimo vienetai

2.7.1 Apibrėžtis laike

`date` ir `datetime` tipo duomenų laukams gali būti žymimas ir laiko duomenų tikslumas, pavyzdžiui:

d	r	b	m	property	type	ref	level
datasets/example							
			Matavimas			id	
				id	integer		4
				laikas	datetime	1S	4
				vieta	geometry(point, 4326)	1m	4

Šiuo atveju, nurodyta, kad laukas `laikas` yra 1 sekundės tikslumu, o `vieta` 1 metro tikslumu.

Žymint laiko tikslumą, galite naudoti tokius sutartinius simbolius (atkreipkite dėmesį, kad šie vienetai veikia tik su `date` ir `datetime` tipais):

Simbolis	Prasmė
Y	Metai
Q	Metų ketvirčiai
M	Mėnesiai
W	Savaitės
D	Dienos
H	Valandos
T	Minutės
S	Sekundės
L	Milisekundės
U	Mikrosekundės
N	Nanosekundės

2.7.2 Apibrėžtis erdvėje

`geometry` tipo duomenų laukams gali būti žymimas erdvinių duomenų tikslumas, pavyzdžiui:

Simbolis	Prasmė
nm	Nanometrai (10^{-9} m)
mm	Milimetrai (10^{-3} m)
cm	Centimetrai (10^{-2} m)
m	Metrai
km	Kilometrai (10^{3} m)

2.7.3 Kokybiniai duomenys

Kokybiniai duomenys skirstomi į dvi kategorijas:

- pavadinimai ir identifikatoriai
- kategoriniai duomenys

Pavadinimai ir identifikatoriai *`property.ref`* stulpelyje neturi jokio žymėjimo ir jiems suteikiamas 4 brandos lygis.

Kategoriniai duomenys žymimi naudojant papildomą `enum` dimensiją, kurioje išvardinamos visos galimos kategorinių duomenų reikšmės.

Jei kategoriniai duomenys yra palyginami, pavyzdžiui:

- puikiai
- gerai
- vidutiniškai
- blogai

Tada, tokiems duomenims, turi būti naudojamas `integer` tipas, kad nebūtų prarastos palyginamosios savybės.

Jei duomenys yra nepalyginami, pavyzdžiui:

- raudona
- geltona
- žalia
- mėlyna

tada nebūtina naudoti `integer` tipą.

2.7.4 Kiekybiniai duomenys

Matavimo vienetai naudojant SI simbolius, išvestinius SI simbolius ir simbolius patvirtintus naudojimui su SI, pateikiami *`property.ref`* stulpelyje.

Pateikus vienetus, laukui gali būti suteikiamas 4-as brandos lygis.

Pavyzdys:

d	r	b	m	property	type	ref	level
datasets/example							
			Matavimas			id	
				id	integer		4
				temperatura	number	°C	4
				svorlis	number	kg	4
				plotas	number	m^2	4
				turis	number	m^3	4
				greitis	number	km/h	4

Vienetai užrašomi naudojant matematinę notaciją, kurioje galima naudoti skaičius, daugybos ir dalybos simbolius, kėlimą laipsniu ir atskirų vienetų sudėtį:

Žymėjimas		Reikšmė
. . *		Daugyba
/		Dalyba
(tarpas)		Sudėtis
^(+-)(skaičius)	arba $^{+}$ $^{-}$ ^{0} ^{1} ^{2} ^{3} ^{4} ^{5} ^{6} ^{7} ^{8} ^{9}	Kėlimas laipsniu

Pavyzdžiai:

m
1m
10m
m^2
m^2
km^{10}
$kg \cdot m^2 \cdot s^{-3} \cdot A^{-1}$
kg*m^2*s^-3·A^-1
$8kg \cdot m^2 \cdot s^{-3} \cdot A^{-1}$
mg/l
g/m^2
mg/m^3
mm
U/m^2
U/m^3
%
ha
min
h
bar

U
10^6s
10^6s
µ/m^3
yr
3mo
yr 2mo 4wk
°C
°

Prefiksai

Kiekybiniai matavimo vienetai gali turėti tokius prefiksus:

Žymėjimas	10^n	Priešdėlis
Y	10^{24}	yotta
Z	10^{21}	zetta
E	10^{18}	exa
P	10^{15}	peta
T	10^{12}	tera
G	10^{9}	giga
M	10^{6}	mega
k	10^{3}	kilo
h	10^{2}	hecto
da	10^{1}	deca
d	10^{-1}	deci
c	10^{-2}	centi
m	10^{-3}	milli
µ	10^{-6}	micro
n	10^{-9}	nano
p	10^{-12}	pico
f	10^{-15}	femto
a	10^{-18}	atto
z	10^{-21}	zepto
y	10^{-24}	yocto

Vienetai

Specialiejie vienetai

Žymėjimas	Pavadinimas
U	vienetai (keikis vienetais)
%	procentai

Laiko vienetai

Naudojami tik tais atvejais, kai matuojamas laiko kiekis, o ne data ir laikas. Datos ir laiko (`date` ir `datetime` tipai) tikslumui žymėti, naudojamos kitos žymės.

Žymėjimas	Pavadinimas
s	sekundė
min	minutė
h	valanda
d	diena (24 valandos)
wk	savaitė (7 dienos)
mo	mėnuo (28-31 diena arba 4 savaitės)
yr	metai (354.37 dienos arba 12 mėnesių)

SI Baziniai vienetai

Žymėjimas	Pavadinimas
m	metre
g	gram
s	second
A	ampere
K	kelvin
mol	mole
cd	candela

SI Išvestiniai vienetai

Žymėjimas	Pavadinimas
Hz	hertz
rad	radian
sr	steradian
N	newton
Pa	pascal
J	joule
W	watt
C	coulomb
V	volt
F	farad
Ω	ohm
S	siemens
Wb	weber
T	tesla
H	henry
°C	degree Celsius
lm	lumen
lx	lux
Bq	becquerel
Gy	gray
Sv	sievert
kat	katal

Kiti vienetai

Žymėjimas	Pavadinimas
au	astronomical unit
°	degree
′	arcminute
″	arcsecond
ha	hectare
l	litre
L	litre
t	tonne
Da	dalton
eV	electronvolt
Np	neper
B	bel
dB	decibel
Gal	gal (acceleration)
u	unified atomic mass unit
var	volt-ampere reactive
pc	parsec
c_0 arba c_0	natural unit of speed
ħ	natural unit of action

continues on next page

Table 1 – tęsinys iš praeito puslapio

Žymėjimas	Pavadinimas
m_e arba m_e	natural unit of mass
e	atomic unit of charge
a_0 arba a_0	atomic unit of length
E_h	atomic unit of energy
M	nautical mile
kn	knot
Å	ångström
a	are
b	barn
bar	bar
atm	standard atmosphere
Ci	curie
R	roentgen
rem	rem
erg	erg
dyn	dyne
P	poise
st	stokes
Mx	maxwell
G	gauss
Oe	ørsted
sb	stilb
ph	phot
Torr	torr
kgf	kilogram-force
cal	calorie
µ	micron
xu	x-unit
γ	gamma (mass, magnetic flux density)
λ	lambda
Jy	jansky
mmHg	millimetre of mercury

2.8 Ryšiai tarp modelių

Pateikiant metaduomenis apie ryšius tarp modelių, duomenų *brandos lygis* pakeliamas iki ketvirto lygio.

Ryšiai tarp modelių aprašomi tais atvejais, kai vienoje duomenų lentelėje naudojami identifikatoriai iš kitos lentelės.

2.8.1 Jungimas per pirminį raktą

Pavyzdžiui, jei turime tokias dvi duomenų lenteles:

Country		
id	name	code
1	Lietuva	lt
2	Latvija	lv

City		
id	name	country
1	Vilnius	lt
2	Kaunas	lt
3	Ryga	lv

Šiuo atveju, jei norime parengti aukščiau pateiktų duomenų struktūros aprašą, jis atrodytų taip:

id	d	r	b	m	property	type	ref	level
1	datasets/gov/example/countries							
2				Country			code	4
3					id	integer		4
4					name	string		4
5					code	string		4
6				City			id	4
7					id	integer		4
8					name	string		4
9					country	ref	Country	4

Šiame duomenų struktūros apraše, 9-oje eilutėje `country` stulpelio tipas yra `ref`, tai reiškia, kad šis stulpelis yra kito modelio išorinis raktas. `property.ref` stulpelyje nurodyta kurio modelio išorinis raktas šis stulpelis yra. Šiuo atveju, tai yra `Country` modelis, kuris apibrėžtas 2-oje eilutėje.

Pagal nutylėjimą, ryšys su kitu modeliu nustatomas naudojant kitos lentelės pirminį raktą nurodytą *`model.ref`* stulpelyje. Šiuo atveju, `City .country` yra jungiamas per `Country.code`. Tai reiškia, kad `City.country` duomenų tipas turi sutapti su `Country.code` duomenų tipu, kuris yra `string`.

`property.ref` reikšmė gali būti pateikiama vienu iš šių variantų:

`property.ref`

`model`

`model` nurodo kito *`model`* pavadinimą kurio *`model.ref`* siejamas su *`property`*.

Jei *`model.ref`* pirminiam raktui naudoja daugiau nei vieną lauką, tada *`property.source`* laukas turi būti tuščias, o *`property.prepare`* turi būti pateikiamos kableliu atskirtos property reikšmės, kurios bus naudojamos susiejimui.

model[property]

Tais atvejais, kai *property* duomenys nesutampa su siejamo *model.ref*, galima nurodyti *property* iš *model*.

model[*property]

Jei susiejimui reikia daugiau nei vieno duomenų lauko ir jie nesutampa su model.ref, tada galima nurodyti kelias property reikšmes atskirtas kableliu. Tačiau šiuo atveju taip pat būtina nurodyti ir *property.prepare* kelias reikšmes atskirtas kableliu, o *property.source* reikšmė turi būti tuščia. *property.prepare* stulpelyje nurodomi kiti modelio *property* pavadinimai iš kurių duomenų reikšmių turi būti formuojamas sudėtinis raktas.

2.8.2 Jungimas per nepirminį raktą

Jei modelius reikia jungti ne per pirminį raktą, o per kitus laukus, tada naudojama `model[property]` forma.

Pavyzdžiui, jei turime tokius duomenis:

Country		
id	name	code
1	Lietuva	lt
2	Latvija	lv

City		
id	name	country
1	Vilnius	lt
2	Kaunas	lt
3	Ryga	lv

Kur `Country` pirminis raktas yra `id` ir norime jungti `City.country` per `Country.code`, tuomet duomenų struktūros aprašas atrodys taip:

d	d	r	b	m	property	type	ref	level
1	datasets/gov/example/countries							
2				Country			id	4
3					id	integer		4
4					name	string		4
5					code	string		4
6				City			id	4
7					id	integer		4
8					name	string		4
9					country	ref	Country[code]	4

9-oje eilutėje `property.ref` stulpelyje pateikta `Country[code]` reikšmė, kuri `Country` nurodo su kokiu modeliu jungiame, o `code` nurodo su kokiu `Country` stulpeliu jungiame. Jei pateiktas tik modelis, tada jungiama per to modelio pirminį raktą, jei pateiktas stulpelis laužtiniuose skliausteliuose, tada jungiama per nurodytą stulpelį.

2.8.3 Jungimas per kompozicinį raktą

Jei modelius reikia jungti per kelis laukus, tada naudojama `model[*property]` forma, kur laužtiniuose skliaustuose pateikiami keli stulpeliai atskirti kableliais.

Pavyzdžiui, jei turime tokius duomenis:

Country		
id	name	code
1	Lietuva	lt
2	Latvija	lv

City			
id	name	country	country_id
1	Vilnius	lt	1
2	Kaunas	lt	1
3	Ryga	lv	2

Kur `City` su `Country` yra jungiamas per du `country` ir `country_id` stulpelius, tuomet reikia įtraukti išvestinį duomenų lauką, kuriame formulės įrašomos į *`property.prepare`* pagalba apjungiami keli laukai į vieną kompozicinį raktą. Šiuo atveju duomenų struktūros aprašas atrodys taip:

d	d	r	b	m	property	type	ref	prepare	level
1	datasets/gov/example/countries								
2				Country			id		4
3					id	integer			4
4					name	string			4
5					code	string			4
6				City			id		4
7					id	integer			4
8					name	string			4
9					country_code	string			4
10					country_id	integer			4
11					country	ref	Country[id,code]	country_id, country_code	4

Čia matome, kad 11-oje eilutėje buvo įtrauktas išvestinis laukas `country`, kuris išskaičiuojamas apjungiant `country_id` ir `country_code`. O ryšiui su `Country`, laužtiniuose skliausteliuose nurodyti du laukai iš jungiamo `Country` modelio. Abiejų jungiamų pusių pateiktas laukų sąrašas turi būti vienodo eiliškumo, o jungiami laukai turi turėti vienodus tipus.

Jei `Country` pirminis raktas būtų kompozicinis, pavyzdžiui `id, code`, tuomet, 11-oje eilutėje `property.ref` užtektu nurodyti tik `Country`.

2.8.4 Jungimas atgaliniu ryšiu

Jungiant modelius atgaliniu ryšiu kuriamas išvestinis arba virtualus laukas, kuriame analogiškai kaip ir paprasto ryšio atveju, apjungiami du modeliai, tik šiuo atveju kuriamas daug su vienas tipo ryšys.

Pavyzdžiui, jei turime tokius duomenis:

Country

id	name
1	Lietuva
2	Latvija

City

id	name	country
1	Vilnius	1
2	Kaunas	1
3	Ryga	2

Ir šiuos duomenis atitinkantį duomenų modelį:

Tai norint sukurti atgalinį ryšį iš `City` modelio į `Country` modelį, duomenų struktūros aprašas atrodys taip:

model	property	type	ref	level
Country			id	4
	id	integer		4
	name@lt	string		4
	cities[]	backref	**City**	4
City			id	4
	id	integer		4
	name@lt	string		4
	country	ref	**Country**	4

Čia atgalinis ryšys nurodytas 5-oje eilutėje, pateikiant virtualų `Country.cities` lauką, kuris jungiamas per `City.country` lauką, kadangi `City.country` turi ryšį su `Country`.

Jei `City` modelyje būtų pateikti keli stulpeliai susieti su `Country`, tada 5-oje eilutėje `property.ref` reikšmė turėtų nurodyti konkretų lauką, per kurį jungiama, pavyzdžiui `City[country]`.

2.8.5 Polimorfinis jungimas

Pastaba: Tokio tipo jungimas kol kas dar nėra įgyvendintas.

Polimorfinis jungimas yra toks ryšys tarp modelių, kai vieno modelio laukas yra siejamas su daugiau nei vienu kitu modeliu. Tokiam ryšiui nurodyti polimorfinis laukas turi dvi reikšmes, išorinio modelio pavadinimą ir to modelio stulpelio per kurį jungiama reikšmę.

Country

id	name
1	Lietuva
2	Latvija

City

id	name	country
1	Vilnius	1
2	Ryga	2

Event

id	name	object_id	object_model
1	Įkūrimas	1	datasets/gov/example/countries/Country
2	Įkūrimas	2	datasets/gov/example/countries/Country
3	Įkūrimas	1	datasets/gov/example/countries/City
4	Įkūrimas	2	datasets/gov/example/countries/City

Pavyzdyje aukščiau matome, kad yra du modeliai `Country` ir `City`, kuriuos jungia `Event` modelis per `object_id` ir `object_model` laukus. Pavyzdžiui `Event` kurio `id` yra 1, siejamas su `Country` modeliu, kurio `id` yra 1.

Tokių duomenų struktūros aprašas atrodys taip:

d	d	r	b	m	property	type	ref	prepare	level
1	datasets/gov/example/countries								
2				Country			id		4
3					id	integer			4
4					name	string			4
5					cities[]	backref	City		4
6				City			id		4
7					id	integer			4
8					name	string			4
9					country	ref	Country		4
10				Event			id		4
11					id	integer			4
12					name	string			4
13					object_id	integer			4
14					object_model	string			4
15					object	generic	Country	object_model, object_id	4
16							City		

15-oje eilutėje įtrauktas virtualus `Event.object` laukas, kuris 15-oje ir 16-oje eilutėse, *`property.ref`* stulpelyje išvardina du modelius `Country` ir `City`, su kuriais jungiamas šis laukas, per `object_model` ir `object_id` laukus, kurie aprašyti atskirai.

`object_id` ir `object_model` aprašomi atskirai tik todėl, kad duomenys ateina iš išorinio šaltinio. Jei duomenys rašomi tiesiogiai į Saugyklą, tada atskirai `generic` laukų apsirašyti nereikia.

2.8.6 Denormalizuoti duomenys

Denormalizuoti duomenų laukai yra tokie laukai, kurie pateikti viename modelyje, tačiau pagal semantinę prasmę priklauso skirtingiems modeliams.

Dažniausiai duomenų normalizavimas atveriant duomenis yra nepageidaujamas ir duomenų struktūra turėtu būti transformuojama į skirtingus modelius, pagal semantinę prasmę. Plačiau apie duomenų normalizavimą galite skaityti skyriuje norm.

Tačiau tais atvejais, kai vis dėlto norima pateikti duomenis denormalizuotoje formoje, duomenų struktūros apraše galima nurodyti, kurie duomenų laukai yra denormalizuoti.

Pavyzdys, kaip atrodo denormalizuotų duomenų laukų žymėjimas:

d	r	b	m	property	type	ref	level
example							
			Country			code	4
				code	string		4
				name@en	text		4
			City				3
				name@en	text		4
				country	ref	Country	4
				country.code			2
				country.name@en			2
				country.name@lt	text		2

Šiame pavyzdyje turime tokius laukus:

`country`
: Šis laukas yra `ref` tipo, tai reiškia, kad šiame lauke saugomas `Country` modelio identifikatorius, kurio pagalba `City` galima susieti su `Country`.

  `ref` tipo duomenys yra sudėtiniai, tai reiškia, kad per `ref` tipo lauką galima pasiekti siejamo modelio laukus, nurodant kito modelio laukus po taško.

  Todėl pagal nutylėjimą `country ref Country` yra tas pats, kas `country._id ref Country`, tik `._id` dalis nenurodoma.

`country.code` ir `country.name@en`
: Šie laukai yra denormalizuoti, tai reiškia, kad jie priklauso `Country` modeliui, tačiau duomenys yra dubliuojami ir pateikiami dviejose vietose, prie `Country` ir prie `City.country`.

  Kadangi `City.country` yra `ref` tipo, tai po taško, galima nurodyti kitus šiam siejamam modeliui priklausančius laukus iš kito modelio.

  Atkreipkite dėmesį, kad denormalizuotiems laukams nepildomas `type` stulpelis, kadangi šių laukų tipas turi sutapti su siejamo modelio laukų tipais, taip pat turi sutapti ir laukų pavadinimai.

`country.name@lt`
: Tais atvejais, kai siejamame modelyje (šiuo atveju `Country` modelyje) nėra tam tikrų laukų, tuomet galima juose pateikti ir prie `City.country`, tačiau tokiu atveju, būtina nurodyti `type`.

2.8.7 Brandos lygis

Apibrėžiant ryšius tarp modelių, brandos lygis įrašomas `level` stulpelyje atlieka svarbų vaidmenį. Nuo brandos lygio, priklauso, kaip turi būti interpretuojamas išorinis raktas, siejamas su kitu modeliu.

1 brandos lygis: Susiejimas neįmanomas
Duomenys pateikti tokia forma, kurios pagalba dviejų modelių jungimas nėra įmanomas.

Pavyzdžiui, pateikta adreso tekstinė forma, kuri nesutampa su tekstine forma pateikiama oficialiame adresų registre arba naudojamas toks tam tikras identifikatorius, kuris nėra surištas su siejamo modelio pirminiu raktu.

2 brandos lygis: Susiejimas nepatikimas
Duomenys pateikiami tam tikra forma, kuri neužtikrina patikimo duomenų susiejimo, tačiau siejimas atliekamas pagal siejamo modelio atributą, kuris negarantuoja unikalaus objekto identifikavimo.

Pavyzdžiui siejimas atliekamas pagal pavadinimą, kuris gali keistis arba ne visais atvejais sutampa.

3 brandos lygis: Susiejimas ne per pirminį raktą
Duomenims susieti naudojamas patikimas identifikatorius, kuris yra surištas su siejamo modelio pirminiu raktu, tačiau naudojamas ne pirminis raktas, o kitas identifikatorius.

4 brandos lygis: Susiejimas per pirminį raktą
Susiejimas daromas per pirminį raktą.

Susiejimas neįmanomas

Jei `ref` tipui nurodytas 1 arba žemesnis brandos lygis, tai reiškia, duomenų jungimas nėra įmanomas. Tokiu atveju, atveriant duomenis, `property` įgaus tokį tipą, koks yra lauko su kuriuo siejamas ryšys tipas.

Pavyzdžiui:

d	r	b	m	property	type	ref	level
example							
			Country			name@lt	4
				name@lt	text		4
			City			name	4
				name@lt	text		4
				country	ref	Country	1

Šiuo atveju, `City.country` yra siejamas su `Country.name`. Kadangi `City.country` brandos lygis yra 2, tai reiškia, kad `City.country` ir `Country.name` pavadinimai nesutampa ir jungimo atlikti neįmanoma. Tokiu atveju, `City.country` tipas bus ne `ref`, o toks pat, kaip `Country.name`, t.y. `text`.

Tačiau, metaduomenyse išliks informacija, apie tai, kad šios lentelės yra susijusios. Dėl prasto duomenų brandos lygios, realus susiejimas nėra įmanomas.

Jei modeliai yra susiję, tačiau, tokio duomenų lauko, per kurį galima būtų atlikti susiejimą iš vis nėra, tuomet, tokį lauką galima sukurti, nurodant brandos lygį 0. Pavyzdžiui:

d	r	b	m	property	type	ref	level
example							
			Country			name@lt	4
				name@lt	text		4
				name@en	text		0
			City			name	4
				name@en	text		4
				country	ref	Country[name@en]	1

Šioje vietoje `City.country` tampa `country@en`, kurio tipas yra `text`. O į `Country` yra įtrauktas papildomas laukas `name@en`, per kurį ir atliekamas susiejimas, t.y. per kurį galėtų būti atliktas susiejimas, jei toks laukas egzistuotų ne tik `City.country`, bet ir `Country.name@en`.

Susiejimas nepatikimas

Jei `ref` tipui suteiktas 2 brandos lygis, tai reiškia, kad susiejimas yra įmanomas, tačiau nėra garantijos, kad jis veiks visais atvejais.

Susiejimas laikomas nepatikimu, tada, kai siejimas atliekamas ne patikimo unikalaus identifikatoriaus pagalba, o per pavadinimą ar panašiais būdais.

Pavadinimai gali keistis, gali dubliuotis, gali skirtis jų užrašymo forma, todėl toks jungimas laikomas nepatikimu.

Toks jungimas ir 2 brandos lygio žymėjimas taikomas tik tais atvejais, kai jungimas daromas, per jungiamo modelio atributą. Pavyzdžiui:

d	r	b	m	property	type	ref	level
example							
			Country			name@lt	4
				name@lt	text		4
			City			name	4
				name@lt	text		4
				country	ref	Country	2

Šiuo atveju, kadangi `City.country` brandos lygis yra 2, tai reiškia, kad `City.country` duomenys yra realiai paimti iš `Country.name@lt`. Jei `City.country` būtų paimti ne iš `Country.name@lt`, o iš kokio nors kito šaltinio ir gali nesutapti, tada brandos lygis turėtu būti 1.

Tai reiškia, kad 2 brandos lygis žymimas tik tais atvejais, kai išorinis raktas yra paimtas iš siejamo modelio atributo.

Susiejimas ne per pirminį raktą

Jei `ref` tipui suteiktas 3 ar didesnis brandos lygis, vadinasi susiejimas yra patikimas. Duomenys siejami naudojant patikimus unikalius identifikatorius, kurie nesidubliuoja, nesikeičia ir užrašomi visada vienodai.

Dažniausiai patikimais identifikatoriais laikomi sveiki skaičiai, tam tikri sutartiniai kodai ir kiti specializuoti identifikatoriai, tokie kaip UUID.

Tačiau, naudojamas ne pirminis raktas, o kitas duomenų laukas. Pavyzdžiui:

d	r	b	m	property	type	ref	level
example							
			Country			id	4
				id	integer		4
				code	string		4
				name@lt	text		4
			City			name	4
				name@lt	text		4
				country	ref	Country[code]	3

Skirtumas tarp 3 ir 4 brandos lygio iš esmės susijęs su duomenų saugojimu Saugykloje ar kitoje vietoje, kur pirminiai raktai yra generuojami ir jų negalima keisti. Jei naudojamas 3 brandos lygis, tuomet saugykloje saugomas, ne išorinis saugyklos identifikatorius UUID, o vidinis duomenų rinkinio identifikatorius.

Publikuojant duomenis iš tam tikro šaltinio, išorinis raktas visada turėtu būti konvertuojamas į išorinį pirminį raktą, tačiau tais atvejais, jei dėl tam tikrų priežasčių tas nėra daroma, tuomet žymimas 3 brandos lygis ir publikuojami ne išoriniai pirminiai raktai, o šaltinio vidiniai.

Pavyzdžiui, jei turime tokius duomenis:

example/Country _id	id	code	name@lt
4dbb1b77-a930-4f2a-8ef4-f05b89f0fcfe	1	lt	Lietuva

Ir jei `City.country` turi brandos lygį 3, tada `City` duomenys atrodys taip:

example/City _id	name@lt	country._id
096e054e-7a4c-44cc-8f27-98af815080d5	Vilnius	lt

Susiejimas per pirminį raktą

Šiuo atveju, brandos lygis žymimas 4 ir skirtumas nuo 3 brandos lygio yra toks, kad duomenyse naudojamas išorinis pirminis raktas. Pavyzdžiui:

d	r	b	m	property	type	ref	level
example							
			Country			id	4
				id	integer		4
				code	string		4
				name@lt	text		4
			City			name	4
				name@lt	text		4
				country	ref	Country	4

Turint tokį struktūros aprašą, kur `City.country` brandos lygis yra 4, duomenys atrodys taip:

example/Country _id	id	code	name@lt
4dbb1b77-a930-4f2a-8ef4-f05b89f0fcfe	1	lt	Lietuva

example/City _id	na- me@lt	country._id
096e054e-7a4c-44cc-8f27- 98af815080d5	Vilnius	4dbb1b77-a930-4f2a-8ef4- f05b89f0fcfe

Matome, kad `City.country._id` yra `Country` pirminis raktas. Tai reiškia, kad vidiniai duomenų rinkinio raktai konvertuojami į išorinius.

2.9 Brandos lygiai

Duomenų brandos lygis nurodomas `level` stulpelyje.

Duomenų brandos lygis atitinka 5 ★ Open Data skalę, tačiau ji yra adaptuota duomenų struktūros aprašo kontekstui, brandos lygius pritaikant ir uždariems duomenims.

Pirmasis brandos lygis, kuris nurodo, kad duomenys turi būti publikuojami pagal atvirą licenciją, DSA kontekste, šis reikalavimas išplėstas ir apima ne tik atviras licencijas, bet ir bet kokias duomenų teikimo sąlygas.

Todėl reikia atkreipti dėmesį, kad duomenų brandos lygis ar formatas nėra susijęs su duomenų atvirumu. Duomenys gali būti pateikti aukščiausiu 5 brandos lygiu, tačiau pats duomenų prieinamumas gali būti visiškai uždaras, siauram naudotojų ratui, kurie turi ribotą ir saugų prieigos kanalą prie duomenų.

Papildomai įtrauktas nulinis lygis, kai duomenys nekaupiami, tačiau yra reikalingi ir yra parengtas jų *duomenų struktūros aprašas*.

Tim Berners Lee brandos lygius aprašo, kaip pavyzdį pasitelkiant duomenų distribucijų formatus. Tačiau duomenų distribucijų formatai yra labai netikslus pavyzdys. Rengiant duomenų struktūros aprašą, brandos lygis vertinamas kiekvienam duomenų laukui atskirai, todėl tarkime CSV failas, gali būti didesnio arba mažesnio nei trečias brandos lygio, priklausomai nuo CSV faile esančių duomenų turinio. Tačiau grubiai vertinant, vidutiniškai CSV failai turi daugiau ar mažiau 3 brandos lygį, koks ir yra nurodytas Tim Berners Lee pavyzdžiuose.

Rengiant duomenų struktūros aprašą, reikėtų nurodyti ne šaltinio duomenų brandos lygį, o galutinį brandos lygį, kuris yra gaunamas atlikus visas duomenų struktūros apraše nurodytas transformacijas.

2.9.1 L000: Duomenų nėra

Nekaupiama

Duomenys nekaupiami. Duomenų rinkinys užregistruotas duomenų portale. Užpildyta `dataset` eilutė.

Plačiau apie brandos lygio kėlimą skaitykite skyriuje to-level-0.

Pavyzdžiai

Imone

imones_id	imones_pavadinimas	rusis
42	UAB "Įmonė"	1

Filialas

ikurimo_data	atstumas	imones_id	imones_pavadinimas._id	tel_nr

Struktūros aprašas d r b m property	type	ref	level
example			
Imone		imones_id	4
imones_id	integer		4
imones_pavadinimas	string		2
rusis	integer		2
Filialas			0
ikurimo_data	string		0
atstumas	string		0
imone	ref	Imone	0
tel_nr	string		0

L001: Duomenys nepublikuojami

Nuliniu brandos lygiu žymimi duomenys, kurie fiziškai egzistuoja, tačiau nėra publikuojami jokia forma.

L002: Ribojamas duomenų naudojimas

Nuliniu brandos lygiu yra žymimi duomenys, kurie yra saugomi duomenų bazėse, ir yra poreikis juos naudoti, tačiau duomenys nėra teikiami už informacinės sistemos ribų.

L003: Nėra identifikatoriaus

Duomenų šaltinis neturi jokio unikalaus objekto identifikatoriaus.

L004: Duomenų nėra

Apibrėžtas duomenų modelis, tačiau pačių duomenų kol kas nėra.

2.9.2 L100: Nenuskaitoma mašininiu būdu

Duomenys publikuojami bet kokia forma. Užpildyta *resource* eilutė.

Plačiau apie brandos lygio kėlimą skaitykite skyriuje to-level-1.

Pirmu brandos lygiu žymimi duomenų laukai, kurių reikšmės neturi vientisumo, tarkime ta pati reikšmė gali būti pateikta keliais skirtingais variantais.

Pavyzdžiai

Imone imones_id	imones_pavadinimas	rusis
42	UAB "Įmonė"	1

Filialas ikurimo_data	atstumas	imones_id._id	imo- nes_pavadinimas	tel_nr
vakar	1 m.	1	Įmonė 1	+370 345 36522
2021 rugpjūčio 1 d.	1 m	1	UAB Įmonė 1	8 345 36 522
1/9/21	1 metras	1	Įmonė 1, UAB	(83) 45 34522
21/9/1	0.001 km	1	„ĮMONĖ 1“, UAB	037034536522

Struktūros aprašas							
d	r	b	m	property	type	ref	level
example							
			Imone			id	4
				imones_id	integer		2
				imones_pavadinimas	string		2
				rusis	integer		2
			Filialas				3
				ikurimo_data	string		1
				atstumas	string		1
				imones_id	ref	Imone	1
				imones_pavadinimas	string		1
				tel_nr	string		1

L101: Neaiški struktūra

Pirmu brandos lygiu žymimi duomenys, kuriuose nėra aiškios struktūros, pavyzdžiui `ikurta` datos formatas nėra vienodas, kiekviena data užrašyta vis kitokiu formatu.

L102: Nėra vientisumo

Pirmu brandos lygiu žymimi duomenys, kuruose nėra vientisumo, pavyzdžiui `atstumas` užrašytas laikantis tam tikros struktūros, tačiau skirtingais vienetais.

L103: Neįmanomas jungimas

Pirmu brandos lygiu žymimi duomenys, kurių neįmanoma arba sudėtinga sujungti. Pavyzdžiui `Filialas` duomnų laukas `imone` naudoja tam tikrą identifikatorių, kuris nesutampa nei su vienu iš `Imone` atributų, pagal kuriuose būtų galima identifikuoti filialo įmonę.

L104: Identifikatorius nėra unikalus

Objekto identifikatorius nėra unikalus, turi pasikartojančių reikšmių.

L105: Vienetų konvertavimo paklaida

Tam tikrais atvejais, kai kiekybiniai duomenys pateikiami išskaidant į atskirus duomenų laukus, gali būti prarandamas duomenų tikslumas.

Pavyzdys

model	property	type	ref	level
Assmuo			id	4
	id	integer		4
	metai	integer	yr	4
	menesiai	integer	mo	1
	dienos	integer	d	1

Šiame pavyzdyje nurodytas asmens amžius pateikiant atskirai metus, mėnesius ir dienas, tarkim *25 metai, 5 mėnesiai, 29 dienos*.

Jei norėtume gauti amžių dienomis, rezultatas $25 * 365 + 5 * 30 + 29 = 9304$ būtų netikslus, kadangi metai ir mėnesiai turi skirtingus dienų skaičius, todėl konvertuojant rezultatą į dienas, gausime netikslų rezultatą.

Kadangi nustatyti nėra galimybės nustatyti galutinio tikslaus mėnesio ir dienų skaičiaus, nurodomas 1 brandos lygis.

2.9.3 L200: Nestandartinis pateikimas

Duomenys kaupiami struktūruota, mašininiu būdu nuskaitoma forma, bet kokiu formatu. Užpildytas `property.source` stulpelis.

Plačiau apie brandos lygio kėlimą skaitykite skyriuje to-level-2.

Antru brandos lygiu žymimi duomenų laukai, kurie pateikti vieninga forma arba pagal aiškų ir vienodą šabloną. Tačiau pateikimo būdas nėra standartinis. Nestandartinis duomenų formatas yra toks, kuris neturi viešai skelbiamos ir atviros formato specifikacijos arba, kuris nėra priimtas kaip standartas, kurį prižiūri tam tikra standartizacijos organizacija.

Pavyzdžiai

Imone imones_id	imones_pavadinimas	rusis
42	UAB "Įmonė"	1

Filialas ikurimo_data	atstumas	imones_id	imones_pavadinimas._id	tel_nr
1/9/21	1 m.	1	UAB "Įmonė"	(83) 111 11111
2/9/21	2 m.	1	UAB "Įmonė"	(83) 222 22222
3/9/21	3 m.	1	UAB "Įmonė"	(83) 333 33333
4/9/21	4 m.	1	UAB "Įmonė"	(83) 444 44444

Struktūros aprašas d	r	b	m	property	type	ref	level
example							
			JuridinisAsmuo			kodas	4
				kodas	integer		4
				pavadinimas@lt	text		4
			Imone			imones_id	2
				imones_id	integer		2
				imones_pavadinimas	string		2
				rusis	integer		2
			Filialas				3
				ikurimo_data	string		2
				atstumas	string		2
				imones_id	integer		2
				imones_pavadinimas	string		2
				tel_nr	string		2

L201: Nestandartiniai duomenų tipai

Antru brandos lygiu žymimi duomenys, kurių nurodytas tipas neatitinka realaus duomenų tipo. Pavyzdžiui:

- `ikurimo_data` - nurodytas `string`, turėtu būti `date`.
- `imones_pavadinimas` - nurodytas `string`, turėtu būti `text`.
- `atstumas` - nurodytas `string`, turėtu būti `integer`.

L202: Nestandartinis formatas

Antru brandos lygiu žymimi duomenys, kurie pateikti nestandartiniu formatu. Standartinis duomenų pateikimas nurodytas prie kiekvieno duomenų tipo skyriuje *Duomenų tipai*. Pavyzdžiui:

- `ikurimo_data` - nurodytas `DD/MM/YY`, turėtu būti `YYYY-MM-DD`.
- `atstumas` - nurodyta `X m.`, turėtu būti `X`.
- `tel_nr` - nurodytas `(XX) XXX XXXXX`, turėtu būti `+XXX-XXX-XXXXX`.

L203: Nestandartiniai kodiniai pavadinimai

Antru brandos lygiu žymimi duomenys, kurių kodiniai pavadinimai, neatitinka *standartinių reikalavimų keliamų kodiniams pavadinimams*. Pavyzdžiui:

- `imones_id` - dubliuojamas modelio pavadinimas, turėtu būti `id`.
- `imones_pavadinimas` - dubliuojamas modelio pavadinimas, turėtu būti `pavadinimas`.
- `ikurimo_data` - dubliuojamas tipo pavadinimas, turėtu būti `ikurta`.

Taip pat žiūrėkite:

Kodiniai pavadinimai

L204: Nepatikimi identifikatoriai

Antru brandos lygiu žymimi duomenys, kurių `ref` tipui naudojami nepatikimi identifikatoriai, pavyzdžiui tokie, kaip pavadinimai, kurie gali keistis arba kartotis. Pavyzdžiui:

- `imones_pavadinimas` - jungimas daromas per įmonės pavadinimą, tačiau šiuo atveju kito varianto nėra, nes `Filialas.imones_id` nesutampa su `Imone.imones_id`.

L205: Denormalizuoti duomenys

Antru brandos lygiu žymimi duomenys, kurie dubliuoja kito modelio duomenis ir yra užrašyti nenurodant, kad tai yra duomenys dubliuojantys kito modelio duomenis. Pavyzdžiui:

- `Filialas.imones_id` turėtu būti `Filialas.imone.imones_id`.
- `Filialas.imones_pavadinimas` turėtu būti `Filialas.imone.imones_pavadinimas`.

Plačiau apie denormalizuotus duomenis skaitykite skyriuje *Denormalizuoti duomenys*.

L206: Nenurodytas susiejimas

Antru brandos lygiu žymimi duomenys, kurie siejasi su kitu modeliu, tačiau tokia informacija nėra pateikta metaduomenyse. Pavyzdžiui:

- `Filialas.imone` - `Filialas` siejasi su `Imone`, per `Filialas.imones_pavadiniams`, todėl turėtu būti nurodytas `imone ref Imone` ryšys su `Imone`.

L207: Neatitinka modelio bazės

Antru brandos lygiu žymimi duomenys, kurie priklauso vienai semantinei klasei, tačiau duomenų schema nesutampa su bazinio modelio schema. Pavyzdžiui:

- `Imone` - priklauso semantinei klasei `JuridinisAsmuo`, tačiau tai nėra pažymėta metaduomenyse.
- `Imone.imones_id` turėtu būti `Imone.kodas`, kad sutaptu su baze (`JuridinisAsmuo.kodas`).
- `Imone.imones_pavadinimas` turėtu būti `Imone.pavadinimas@lt`, kad sutaptu su baze (`JuridinisAsmuo.pavadinimas@lt`).

L208: Nenurodytas enum kodinėms reikšmėms

Antru brandos lygiu žymimi kategoriniai duomenys, kurių reikšmės pateiktos sutartiniais kodais, kurių prasmė nėra aiški. Pavyzdžiui:

- `Imone.rusis` - įmonės rūšis žymima skaičiais, tačiau nėra aišku, koks skaičius, ką reiškia, todėl reikia pateikti `enum` sąrašą, kuriame būtų nurodyta, ką koks skaičius reiškia. Plačiau skaityti *enum*.

L209: Nenurodyta modelio bazė

Modelis atitinka registre apibrėžtą esybę, tačiau nėra su ja susietas.

L210: Išskaidyta atskirais komponentais

DSA turi sudėtinius tipus, tokius kaip `date`, `datetime` ir `geometry`, kuri apima kelis atskirus duomenų komponentus, kurie pateikiami kaip viena reikšmė, nustatytu formatu.

Jei komponentai yra išskaidyti į atskirus duomenų laukus, tuomet tai yra nestandartinis duomenų pateikimas žymimas 2 brandos lygiu.

2.9.4 L300: Nėra identifikatoriaus

Duomenys saugomi atviru, standartiniu formatu. Užpildytas *property.type* stulpelis ir duomenys atitinka nurodytą tipą.

Plačiau apie brandos lygio kėlimą skaitykite skyriuje to-level-3.

Trečias brandos lygis suteikiamas tada, kai duomenys pateikti vieninga forma, vieningu masteliu, naudojamas formatas yra standartinis, tai reiškia, kad yra viešai skelbiama ir atvira formato specifikacija arba pats formatas yra patvirtintas ir prižiūrimas kokios nors standartizacijos organizacijos.

Pavyzdžiai

Imone		
id	pavadinimas@lt	rusis
42	UAB "Įmonė"	juridinis

Filialas				
ikurta	atstumas	imone._id	imone.pavadinimas@lt	tel_nr
2021-09-01	1	42	UAB "Įmonė"	+37011111111
2021-09-02	2	42	UAB "Įmonė"	+37022222222
2021-09-03	3	42	UAB "Įmonė"	+37033333333
2021-09-04	4	42	UAB "Įmonė"	+37044444444

Struktūros aprašas d	r	b	m	property	type	ref	level	prepare	title
example									
			JuridinisAsmuo			kodas	4		
				kodas	integer		4		
				pavadinimas@lt	text		4		
		JuridinisAsmuo					4		
			Imone			kodas	4		
				kodas			4		
				pavadinimas@lt			4		
				rusis	string		3		
		/							
			Filialas				3		
				ikurta	date		3		
				atstumas	integer		3		
				imone	ref	Imone	3		
				imone.kodas			4		
				imone.pavadinimas@lt			4		
				tel_nr	string		4		

L301: Nėra globalaus objekto identifikatoriaus

Nėra naudojamas globalus objekto identifikatorius, objektas identifikuojamas naudojant tik lokalų identifikatorių. Tokiu atveju, objektas negali būti nuskaitomas tiesiogiai, gali būti vykdoma tik atranka, nurodant filtrą, pagal lokalų identifikatorių.

- `Filialas.imone` - siejimas atliekamas per `Imone.kodas`, o ne per `Imone._id`.

L302: Nenurodyti matavimo vienetai

Trečiu brandos lygiu žymimi kiekybiniai duomenys, kuriems nėra nurodyti matavimo vienetai *property.ref* stulpelyje. Pavyzdžiui:

- `atstumas` - nenurodyta, kokiais vienetais matuojamas atstumas.

L303: Nenurodytas duomenų tikslumas

Trečiu brandos lygiu žymimi laiko ir erdviniai duomenys, kuriems nėra nurodytas matavimo tikslumas. Matavimo tikslumas nurodomas `property.ref` stulpelyje. Pavyzdžiui:

- `ikurta` - nenurodytas datos tikslumas, turėtu būti `D` - vienos dienos tiksumas.

L304: Neaprašyti kategoriniai duomenys

Trečiu brandos lygiu žymimi kategoriniai duomenys, kurių reikšmės pačios savaime yra aiškios, tačiau neišvardintos struktūros apraše. Pavyzdžiui:

- `Imone.rusis` - įmonės rūšies kategorijos duomenys yra pateikta tekstine forma, tačiau, struktūros apraše nėra išvardintos visos galimos kategorijos ir pats duomenų laukas nėra pažymėtas, kaip kategorinis.

2.9.5 L400: Nesusieata su žodynais

Duomenų objektai turi aiškius, unikalius identifikatorius. Užpildyti *model.ref* ir *property.ref* stulpeliai.

Pastaba: *property.ref* stulpelis pildomas šiais atvejais:

- Jei duomenų laukas yra išorinis raktas (žiūrėti ref-types).
- Jei duomenų laukas yra kiekybinis ir turi matavimo vienetus (žiūrėti *Matavimo vienetai*).
- Jei duomenų laukas žymi laiką ar vietą (žiūrėti temporal-types ir spatial-types).

Plačiau apie brandos lygio kėlimą skaitykite skyriuje to-level-4.

Ketvirtas duomenų brandos lygis labiau susijęs ne su pačių duomenų formatu, bet su metaduomenimis, kurie lydi duomenis.

Duomenų struktūros apraše *model.ref* stulpelyje, pateikiamas objektą unikaliai identifikuojančių laukų sąrašas, o *property.type* stulpelyje įrašomas `ref` tipas, kuris nurodo ryšį tarp dviejų objektų.

Pavyzdžiai

Imone _id	id	pavadinimas@lt	rusis
26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	1

Filialas _id	id	ikurta	atstumas	imone._id	imone.id	imone.pavadinii	tel_nr
63161bd2-158f-4d62-9804-636573abb9c7	1	2021-09-01	1	26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	+37011111111
65ec7208-fb97-41a8-9cfc-dfedd197ced6	2	2021-09-02	2	26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	+37022222222
2b8cdfa6-1396-431a-851c-c7c6eb7aa433	3	2021-09-03	3	26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	+37033333333
1882bb9e-73ee-4057-b04d-d4af47f0aae8	4	2021-09-04	4	26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	+37044444444

Struktūros aprašas d	r	b	m	property	type	ref	le- vel	prepa- re	title
example									
			JuridinisAsmuo			kodas	4		
				kodas	inte- ger		4		
				pavadinimas@lt	text		4		
		JuridinisAsmuo					4		
			Imone			kodas	4		
				id	inte- ger		4		
				pavadinimas@lt	text		4		
				rusis	inte- ger		4		
					enum			1	Juridi- nis
								2	Fizinis
		/							
			Filialas			id	4		
				id	inte- ger		4		
				ikurta	date	D	4		
				atstumas	inte- ger	km	4		
				imone	ref	Imo- ne	4		
				imone.id			4		
				imo- ne.pavadinimas@lt			4		
				tel_nr	string		4		

L401: Nesusieta su standartiniu žodynu

Ketvirtu brandos lygiu žimimi duomenys, kurie nėra susieti su standartiniais žodynais ar ontologijomis. Siejimas su žodynais atliekamas `model.uri` ir `property.uri` stulpeluose.

2.9.6 L500: Trūkumų nėra

Modeliai iš įstaigų duomenų rinkinių vardų erdvės susieti su modeliais iš standartų vardų erdvės, užpildyta *`base`* eilutė. Standartų vardų erdvėje esantiems *modeliams* ir jų *savybėms* užpildytas *`uri`* stulpelis.

Daugiau apie vardų erdves skaitykite skyrelyje: vardu-erdves.

Plačiau apie brandos lygio kėlimą skaitykite skyriuje to-level-5.

Penkto brandos lygio duomenys yra lygiai tokie patys, kaip ir ketvirto brandos lygio, tačiau penktame brandos lygyje, duomenys yra praturtinami metaduomenimis, pateikiant nuorodas į išorinius žodynus arba bent jau pateikiant aiškius pavadinimus ir aprašymus, užpildant `title` ir `description` stulpelius.

Penktame brandos lygyje visas dėmesys yra sutelkiamas į semantinę duomenų prasmę.

Pavyzdžiai

Imone_id	id	pavadinimas@lt	rusis
26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	1

Filialas_id	id	ikurta	atstumas	imone._id	imone.id	imone.pavadini	tel_nr
63161bd2-158f-4d62-9804-636573abb9c7	1	2021-09-01	1	26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	tel:+37011111111
65ec7208-fb97-41a8-9cfc-dfedd197ced6	2	2021-09-02	2	26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	tel:+37022222222
2b8cdfa6-1396-431a-851c-c7c6eb7aa433	3	2021-09-03	3	26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	tel:+37033333333
1882bb9e-73ee-4057-b04d-d4af47f0aae8	4	2021-09-04	4	26510da5-f6a6-45b0-a9b9-27b3d0090a58	42	UAB "Įmonė"	tel:+37044444444

Struktūros aprašas										
d	r	b	m	property	type	ref	level	uri	prepare	title
example										
					prefix	foaf		http://xmlns.com/		
						dct		http://purl.org/dc/		
						schema		http://schema.org		
			JuridinisAsmuo			kodas	4			
				kodas	integer		4			
				pavadinimas@lt	text		4			
		JuridinisAsmuo					4			
			Imone			id	5	foaf:Organization		
				id			5	dct:identifier		
				pavadinimas@lt			5	dct:title		
				rusis	integer		4			
					enum				1	Juridinis
									2	Fizinis
		/								
			Filialas			id	5	schema:LocalBusiness		
				id	date	1D	5	dct:identifier		
				ikurta	date	1D	5	dct:created		
				atstumas	integer	km	5	schema:distance		
				imone	ref	Imone	5	foaf:Organization		
				imone.id	integer		5	dct:identifier		
				imone.pavadinimas	text		5	dct:title		
				tel_nr	string		5	foaf:phone		

2.10 Prieigos lygiai

Duomenų prieigos lygis nurodomas *access* stulpelyje.

access

open

Atviri duomenys

Duomenys skirti viešam naudojimui, neribojant panaudojimo tikslo, pagal vieną iš atvirų duomenų licencijų.

public

Ribotos prieigos duomenys

Duomenys skirti viešam naudojimui, tiek privačiame tiek viešąjame sektoriuje, pagal duomenų teikimo sutartį.

protected

Valstybinio sektoriaus duomenys

Duomenys skirtin naudoti tik tarp valstybinio sektoriaus institucijų, neteikiami privačiam sektoriui.

private

Vidiniai duomenys

Duomenys skirti tik vidiniam konkrečios sistemos naudojimui, neteikiami už vienos sistemos ribų.

Viešam pakartotiniam naudojimui gali būti teikiami tik `public` ir `open` prieigos lygio duomenys.

`public` duomenys gali būti teikiami tik autorizuotiems duomenų valdytojams, kurie yra susipažinę ir sutinka su duomenų naudojimo taisyklėmis ir naudoja duomenis tik nurodytu tikslu (*purpose limitation*), laikosi BDAR reikalavimų. Asmens duomenys gali būti viešinami tik public ar žemesniu prieigos lygiu.

`open` duomenys turėtu būti teikiami atvirai be jokios autorizacijos ir neribojant duomenų naudojimo tikslo. Asmens duomenys negali būti teikiami `open` prieigos lygiu.

Prieigos lygiai gali būti paveldimi iš aukštesnės dimensijos. Tačiau žemesnė dimensija apsprendžia realų prieigos lygį. Pavyzdžiui jei *dataset.access* yra `private`, o toje *dataset* dimensijoje esantis *property* yra `open`, tada visos to *property* aukštesnės dimensijos taip pat tampa `open`, nors visos kitos dimensijos yra `private`, nes paveldi *dataset.access* reikšmę.

2.11 Duomenų šaltiniai

2.11.1 SQL

resource.source

Duomenų bazės URI. Duomenų bazės URI formuojamas naudojant tokį ABNF šabloną:

```
uri = type ["+" driver] "://"
      [user [":" password] "@"]
      host [":" port]
      "/" database ["?" params]
```

Šablone naudojamų kintamųjų aprašymas:

type
: Duomenų bazių serverio pavadinimas:

  sqlite

  postgresql

  mysql

  oracle

  mssql

driver
: Konkretaus duomenų bazių serverio tvarkyklė naudojama komunikacijai su duomenų baze.

user
: Naudotojo vardas jungimuisi prie duomenų bazės.

password
: Duomenų bazės naudotojo slaptažodis.

host
: Duomenų bazių serverio adresas.

port
: Duomenų bazių serverio prievadas.

database
: Konkrečios duomenų bazės pavadinimas.

params
: Papildomi parametrai `Query string` formatu.

resource.prepare
: Formulė skirta papildomiems veiksmams reikalingiems ryšiui su duomenų baze užmegzti ir duomenų bazės paruošimui, kad būtų galima skaityt duomenis.

resource.type
: Galimos reikšmės: `sql`.

resource.prepare

connect(*dsn*, *schema: str = None*, *encoding: str = 'utf-8'*)

Parametrai

- **dsn** -- Duomenų bazės URI, kaip nurodyta *resource.source*.
- **schema** -- Duomenų bazės schema.
- **encoding** -- Duomenų bazės koduotė.

Naudojama tais atvejais, kai jungiantis prie duomenų bazės reikia perduoti papildomus parametrus.

model.source
Duomenų bazėje esančios lentelės pavadinimas.

property.source
Lentelės stulpelio pavadinimas.

2.11.2 CSV

resource.type
Galimos reikšmės: `csv`, `tsv`.

resource.source
Žiūrėti *Failai*.

resource.prepare

tabular(*sep:* ',')
Nurodoma kaip CSV faile atskirti stulpeliai. Pagal nutylėjimą `separator` reikšmė yra `,`.

model.source
Nenaudojama, kadangi CSV resursas gali turėti tik vieną lentelę.

model.prepare
Žiūrėti *Stulpeliai lentelėje*.

property.source
Žiūrėti *Stulpeliai lentelėje*.

2.11.3 JSON

resource.type
Galimos reikšmės: `json`, `jsonl`.

resource.source
Žiūrėti *Failai*.

model.source
JSON objekto savybės pavadinimas, kuri rodo į masyvą reikšmių, kurios bus naudojamos kaip modelio duomenų eilutės. Kiekvienas masyvo elementas atskirai aprašomas *property* dimensijoje. Jei JSON objektas yra kompleksinis žiūrėti *Kompleksinės struktūros*.

property.source
JSON objekto savybė, kurioje pateikiami aprašomo stulpelio duomenys.

property.prepare
Žiūrėti *Kompleksinės struktūros*.

2.11.4 XML

`resource.type`
Galimos reikšmės: `xml`, `html`.

`resource.source`
Žiūrėti *Failai*.

`model.source`
XPath iki elementų sąrašo kuriame yra modelio duomenys.

`model.prepare`
Jei neužpildyta, vykdoma `xpath(self)` funkcija.

`xpath`(*expr*)
Vykdo nurodyta `expr`, viso XML dokumento kontekste.

`property.source`
XPath iki elemento kuriame yra duomenys.

XPath nurodomas reliatyvus modeliui, arba kitai daugiareikšmei savybei, kurios sudėtyje savybė yra. Daugiareikšmės savybės žymimos `[]` simboliais savybės kodiniame pavadinime, įprastai tai yra `array` tipo savybės.

`model.prepare`
Jei neužpildyta, vykdoma `xpath(self)` funkcija, iš *`model`* gauto elemento kontekste.

Pavyzdys

```
<countries>
    <country id="1" name="Lithuania">
        <cities>
            <city id="10" name="Vilnius">
                <streets>
                    <street id="100">Gedimino st.</street>
                    <street id="101">Konstitucijos st.</street>
                </streets>
            </city>
            <city id="11" name="Kaunas">
                <streets>
                    <street id="102">Laisves st.</street>
                    <street id="103">Daukanto st.</street>
                </streets>
            </city>
        </cities>
    </country>
</countries>
```

Pagal aukščiau duotus duomenis ir koncepcinį modelį, struktūros aprašas atrodys taip:

model	property	type	ref	source
Country			id	**countries/country**
	id	integer		@id
	name@en	string		@name
	cities[]	backref	**City**	cities/city
	cities[].id	integer		@id
	cities[].name@en	string		@name
	cities[].country	ref	**Country**	../../@id
	cities[].streets[]	backref	**Street**	streets/street
	cities[].streets[].id	integer		@id
	cities[].streets[].name@e	string		@name
	cities[].streets[].city	ref	**City**	../../@id
City			id	**countries/country/cities/city**
	id	integer		@id
	name@en	string		@name
	country	ref	**Country**	../../@id
Street			id	**countries/country/cities/city/streets/street**
	id	integer		@id
	name@en	string		@name
	country	ref	**City**	../../@id

Struktūros apraše matome du variantus, kaip gali būti aprašomi duomenys. Pirmu atveju `Country` modelyje naudojama objektų kompozicija, kur vieno `Country` objekto apimtyje, pateikiami ir kiti objektai.

Reikia atkreipti dėmesį, kad savybės esančios kitos daugiareikšmės savybės sudėtyje, *`property.source`* stulpelyje nurodo XPath išraišką reliatyvią daugereikšmei savybei. Daugiareikšmės savybės žymimos `[]` žyme.

Pavyzdyje `cities[].id` *`property.source`* stulpelyje nurodo `@id`, kuris yra reliatyvus `cities[]` savybės `streets/street` atžvilgiu.

Pagal struktūros aprašą pateiktą aukščiau, kreipiantis į `/Country`, gausime tokius UDTS specifikaciją atitinkančius duomenis:

```
{
    "_type": "Country",
    "_id": "29df0534-389d-4eac-a048-799ac64d5103",
    "id": 1,
    "name": {"en": "Lithuana"},
    "cities": [
        {
            "_type": "City",
            "_id": "4a7a3214-e6c3-4a5b-99a8-04be88eac3d4",
            "id": 10,
            "name": {"en": "Vilnius"},
            "country": {
                "_type": "Country",
                "_id": "29df0534-389d-4eac-a048-799ac64d5103"
            },
            "streets": [
                {
                    "_type": "Street",
                    "_id": "c1380514-549f-4cdd-b258-6fecc3a5bbda",
                    "id": 100,
                    "name": {"en": "Gedimino st."},
                    "city": {
                        "_type": "City",
                        "_id": "4a7a3214-e6c3-4a5b-99a8-04be88eac3d4"
                    },
                },
                {
                    "_type": "Street",
                    "_id": "5c02f700-6478-43a0-a147-959927cb3c1c",
                    "id": 101,
                    "name": {"en": "Konstitucijos st."},
                    "city": {
                        "_type": "City",
                        "_id": "4a7a3214-e6c3-4a5b-99a8-04be88eac3d4"
                    },
                }
            ]
        },
        {
            "_type": "City",
            "_id": "0fee7d9a-6827-4931-bbea-d44d197faef2",
            "id": 11,
            "name": {"en": "Kaunas"},
            "country": {
                "_type": "Country",
                "_id": "29df0534-389d-4eac-a048-799ac64d5103"
            },
            "streets": [
                {
                    "_type": "Street",
                    "_id": "399a37d6-63a7-43a4-82de-d3d5c75f5d02",
                    "id": 102,
                    "name": {"en": "Laisves st."},
                    "city": {
                        "_type": "City",
                        "_id": "0fee7d9a-6827-4931-bbea-d44d197faef2"
                    },
```


(continues on next page)

(tęsinys iš praeito puslapio)

```
                },
                {
                    "_type": "Street",
                    "_id": "5b04fecd-5fff-48f6-8674-7cc6da840281",
                    "id": 103,
                    "name": {"en": "Daukanto st."},
                    "city": {
                        "_type": "City",
                        "_id": "0fee7d9a-6827-4931-bbea-d44d197faef2"
                    },
                }
            ]
        }
    ]
}
```

Analogiškai, jei kreiptumėmės į `/Street`, gautume visas gatves iš visų miestų:

```
{
    "_data": [
        {
            "_type": "Street",
            "_id": "c1380514-549f-4cdd-b258-6fecc3a5bbda",
            "id": 100,
            "name": {"en": "Gedimino st."},
            "city": {
                "_type": "City",
                "_id": "4a7a3214-e6c3-4a5b-99a8-04be88eac3d4"
            },
        },
        {
            "_type": "Street",
            "_id": "5c02f700-6478-43a0-a147-959927cb3c1c",
            "id": 101,
            "name": {"en": "Konstitucijos st."},
            "city": {
                "_type": "City",
                "_id": "4a7a3214-e6c3-4a5b-99a8-04be88eac3d4"
            },
        },
        {
            "_type": "Street",
            "_id": "399a37d6-63a7-43a4-82de-d3d5c75f5d02",
            "id": 102,
            "name": {"en": "Laisves st."},
            "city": {
                "_type": "City",
                "_id": "0fee7d9a-6827-4931-bbea-d44d197faef2"
            },
        },
        {
            "_type": "Street",
            "_id": "5b04fecd-5fff-48f6-8674-7cc6da840281",
            "id": 103,
            "name": {"en": "Daukanto st."},
            "city": {
```

(continues on next page)

(tęsinys iš praeito puslapio)

```
                "_type": "City",
                "_id": "0fee7d9a-6827-4931-bbea-d44d197faef2"
            },
        }
    ]
}
```

2.11.5 XLSX

`resource.type`
: Galimos reikšmės: `xlsx`, `xls` arba `odt`.

`resource.source`
: Žiūrėti *Failai*.

`model.source`
: Skaičiuoklės faile esančio lapo pavadinimas.

`model.prepare`
: Žiūrėti *Stulpeliai lentelėje*.

`property.source`
: Žiūrėti *Stulpeliai lentelėje*.

2.12 Vardų erdvės

`dataset` ir *`model`* esantys pavadinimai turi būti globaliai (Lietuvos mastu) unikalūs. Kad užtikrinti pavadinimų unikalumą *`dataset`* ir *`model`* pavadinimai formuojami pasitelkiant vardų erdves.

`/{vocabulary}/`
: **Standartinių žodynų vardų erdvė**

  Standartinių žodynų vardų erdvė formuojama egzistuojančių standartų ir išorinių žodynų pagrindu suteikiant vardų erdvei `{vocabulary}` žodyno sutrumpintą pavadinimą. Pavyzdžiui duomenų katalogo metaduomenų žodynas DCAT turėtų keliauti į `/dcat/` vardų erdvę. Standartų sutrumpintus pavadinimus rekomenduojame imti iš Linked Open Vocabularies katalogo.

`/datasets/{form}/{org}/`
: **Įstaigų vardų erdvė**

  Konkrečios organizacijos vietinė rinkinio vardų erdvė. Rekomenduojama `{org}` reikšmei naudoti organizacijos trumpinį, kad bendras modelio pavadinimas nebūtų per daug ilgas.

  Galimos `{form}` reikšmės:

`gov`	Valstybinės įstaigos.
`com`	Verslo įmonės.

`/datasets/{form}/{org}/{catalog}/`

Informacinių sistemų vardų erdvė

Informacinės sistemos vardų erdvė, kuri teikia duomenų rinkinius.

`/datasets/{form}/{org}/{catalog}/{dataset}/`

Įstaigų duomenų rinkinių vardų erdvė

Įstaigos duomenų rinkinio vardų erdvė į kurią patenka visi įstaigos duomenų modeliai.

Naujai atveriami *duomenų struktūros aprašai* sudaromi *ŠDSA* pagrindu. Įprastai duomenų bazių struktūra nėra kuriama vadovaujantis standartais. Vidinės struktūros dažniausiai kuriamos vadovaujantis sistemai keliamais reikalavimais. Todėl naujai atveriamų duomenų rinkiniai turi keliauti į duomenų rinkinio vardų erdvę `/datasets/{form}/{org}/{catalog}/{dataset}/`, išlaikant pirminę duomenų struktūrą ir neprarandant duomenų.

Tačiau su laiku, dalis įstaigos duomenų iš duomenų rinkinio vardų erdvės turėtu būti perkeliami į globalią duomenų erdvę. Į globalią duomenų erdvę pirmiausiai turėtų būti perkeliami tie duomenys, kurie yra plačiai naudojami. Perkėlimas į globalią duomenų erdvę nepanaikina duomenų rinkinio iš ankstesnės vardų erdvės, tiesiog duomenų rinkinio duomenų pagrindu kuriama kopija į globalią duomenų erdvę.

2.12.1 Reliatyvūs pavadinimai

Modelio pavadinimas gali būti absoliutus arba reliatyvus. Absoliutūs pavadinimai prasideda `/` simboliu, reliatyvūs pavadinimai prasideda be `/` simbolio ir yra jungiami su vardų erdvės pavadinimu, kurios kontekste yra apibrėžtas modelis.

Pavyzdžiui, turinti tokį duomenų struktūros aprašą:

id	d	r	b	m	property	type
1	**dcat**					ns
2				**dataset**		
3					title	
4	**datasets/gov/ivpk/adk**					
5		adk				
6			**/dcat/dataset**			alias
7				**dataset**		
8					title	

Matome, kad yra apibrėžti du modeliai:

- `dcat/dataset`
- `datasets/gov/ivpk/adk/dataset`

Vienas `dataset` modelis yra apibrėžtas `dcat` vardų erdvės kontekste, kitas `datasets/gov/ivpk/adk` vardų erdvės kontekste.

Kai modelio pavadinimas yra naudojamas vardų erdvės kontekste ir pavadinimas neprasideda `/` simboliu, tada tai yra reliatyvus modelio pavadinimas. Reliatyvus modelio pavadinimas yra jungiamas su vardų erdvės pavadinimu, kurios kontekste yra apibrėžtas modelis.

Jei tam tikros vardų erdvės kontekste norime įvardinti modelį, kuris yra už tos vardų erdvės konteksto ribų, būtina naudoti absoliutų modelio pavadinimą, kuris prasideda `/` simboliu.

Taip yra padaryta 6-oje eilutėje, kur nurodyta, kad `datasets/gov/ivpk/adk/dataset` bazė yra `dcat/dataset` modelis iš kitos vardų erdvės.

Visais atvejais, kai modelio pavadinimas naudojamas nenurodant jokio vardų erdvės konteksto, `/` simbolio pavadinimo pradžioje naudoti nereikia. Pavyzdžiui šiame tekste įvardinti `dcat/dataset` ir `datasets/gov/ivpk/adk/dataset` modelių pavadinimai neprasideda `/` simboliu.

2.13 Išoriniai žodynai

Išorinių žodynų pagalba, galima susieti aprašomus duomenis su išoriniais žodynais. Susiejimas atliekamas *`model.uri`* ir *`property.uri`*, naudojant išorinių žodynų URI prefiksus.

Pavyzdžiui turint tokį duomenų šaltinį:

country	
id	name
1	Lietuva

city		
id	name	country
1	Vilnius	1

Ir šį šaltinį atitinkančią *DSA* lentelę:

id	d	r	b	m	property	type	ref	uri
						prefix	locn	http://www.w3.org/ns/locn#
							dbpedia-owl	http://dbpedia.org/ontology/
	datasets/example/geo							
		salys				sql		
				Country			id	locn:Location
					id	integer		dct:identifier
					name@lt	text		locn:geographicName
					capital	ref	City	dbpedia-owl:capital
				City			id	locn:Location
					id	integer		dct:identifier
					name@lt	text		locn:geographicName
					country	ref	Country	dbpedia-owl:country

Jei *`property`* pavadinimai turi `@` žymes, tada generuojant RDF, prie reikšmės pridedama atitinkama kalbos žymė.

Galima duomenis eksportuoti RDF Turtle formatu, kas atrodytų taip:

```
@base <https://get.data.gov.lt/> .
@prefix dct: <http://purl.org/dc/terms/> .
@prefix locn: <http://www.w3.org/ns/locn#> .
@prefix dbpedia-owl: <http://dbpedia.org/ontology/> .

<datasets/example/geo/Country/eb09946c-26e1-4698-a298-7bb1e468b165>
    a locn:Location ;
    dct:identifier 1 ;
    locn:geographicName "Lietuva"@lt ;
    dbpedia-owl:capital <datasets/example/geo/City/b54c21f6-08b8-4bdd-b785-
↪be1cb2e93a98> .

<datasets/example/geo/City/b54c21f6-08b8-4bdd-b785-be1cb2e93a98>
    a locn:Location ;
    dct:identifier 1 ;
    locn:geographicName "Vilnius"@lt ;
    dbpedia-owl:country <datasets/example/geo/Country/eb09946c-26e1-4698-a298-
↪7bb1e468b165> .
```

Analogiškai, tie patys duomenys gali būti eksportuojami RDF/XML formatu:

```
<?xml version="1.0" encoding="utf-8"?>
<rdf:RDF
    xml:base="https://get.data.gov.lt/"
    xmlns:dct="http://purl.org/dc/terms/"
    xmlns:locn="http://www.w3.org/ns/locn#"
    xmlns:dbpedia-owl="http://dbpedia.org/ontology/"
    xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#">

    <locn:Location
        rdf:about="datasets/example/geo/Country/eb09946c-26e1-4698-a298-7bb1e468b165"
        dct:identifier="1">
        <locn:geographicName xml:lang="lt">Lietuva</locn:geographicName>
        <dbpedia-owl:capital
            rdf:resource="datasets/example/geo/City/b54c21f6-08b8-4bdd-b785-
↪be1cb2e93a98" />
    </locn:Location>

    <locn:Location
        rdf:about="datasets/example/geo/City/b54c21f6-08b8-4bdd-b785-be1cb2e93a98"
        dct:identifier="1">
        <locn:geographicName xml:lang="lt">Vilnius</locn:geographicName>
        <dbpedia-owl:country
            rdf:resource="datasets/example/geo/Country/eb09946c-26e1-4698-a298-
↪7bb1e468b165" />
    </locn:Location>
</rdf:RDF>
```

Išoriniai žodynai suteikia galimybę eksportuoti duomenis *RDF* formatu.

Jei struktūros apraše nėra užpildytas *uri* stulpelis, tada, turėtu būti generuojamas tokie RDF duomenys:

```
@base <https://get.data.gov.lt/> .
@prefix dct: <http://purl.org/dc/terms/> .
@prefix locn: <http://www.w3.org/ns/locn#> .
@prefix dbpedia-owl: <http://dbpedia.org/ontology/> .
```

(continues on next page)

(tęsinys iš praeito puslapio)

```
<datasets/example/geo/Country/eb09946c-26e1-4698-a298-7bb1e468b165>
    a <datasets/example/geo/Country> ;
    <datasets/example/geo/Country/id> 1 ;
    <datasets/example/geo/Country/name> "Lietuva"@lt ;
    <datasets/example/geo/Country/capital> <datasets/example/geo/City/b54c21f6-08b8-
↪4bdd-b785-be1cb2e93a98> .

<datasets/example/geo/City/b54c21f6-08b8-4bdd-b785-be1cb2e93a98>
    a <datasets/example/geo/City> ;
    <datasets/example/geo/City/id> 1 ;
    <datasets/example/geo/City/name> "Vilnius"@lt ;
    <datasets/example/geo/City/country> <datasets/example/geo/Country/eb09946c-26e1-
↪4698-a298-7bb1e468b165> .
```

2.13.1 Subjekto URI

Pagal nutylėjimą *subjekto* URI yra automatiškai generuojamas ir atrodo taip:

```
https://get.data.gov.lt/datasets/example/geo/Country/eb09946c-26e1-4698-a298-
↪7bb1e468b165
```

Tačiau naudojant kontroliuojamus žodynus, galima nurodyti kitą identifikatorių tokiu būdu:

m	property	type	ref	uri
Country			id	locn:Location
	id	integer		
	uri	uri		locn:Location
	name@lt	text		

Jei *property.uri* sutampa su *model.uri* ir *property.type* yra *uri*, tada formuojant duomenis RDF formatu naudojame ne generuotą subjekto URI, o naudojame lauko reikšmę, kurio *property.uri* sutampa su *model.uri*.

Gali būti ne daugiau kaip vienas *property.uri* su *property.type uri*, kuris sutampa su *model.uri*.

Jei yra keli *uri* tipo laukai, kurie identifikuoja tą patį subjektą, tada kitiems atvejams reikia naudoti ne *model.uri*, o owl:sameAs.

Jei `uri` reikšmė bus `https://sws.geonames.org/597427/`, tada gautume tokius RDF duomenis:

```
@base <https://get.data.gov.lt/example/> .
@prefix locn: <http://www.w3.org/ns/locn#> .

<https://sws.geonames.org/597427/>
    a locn:Location ;
    <Country/id> 1 ;
    <Country/name> "Lietuva"@lt .
```

Atkreipkite dėmesį, kad pats `uri` laukas nėra įtrautkas į RDF duomenis.

Analogiškai, jei *`ref`* tipo laukas rodo į modelį, kurio *`model.uri`* sutampa su *`property.uri`* kuris yra *`ref`* tipo, tada *`ref`* lauko reikšmė taip pat įgyja ne generuotą URI, o URI iš duomenų.

Pratęsiant tą patį pavyzdį:

m	property	type	ref	uri
Country			id	locn:Location
	id	integer		
	uri	uri		locn:Location
	name@lt	text		
City			id	locn:Location
	id	integer		
	name@lt	text		
	country	ref	Country	locn:Location

Gautume tokius duomenis:

```
@base <https://get.data.gov.lt/example/> .
@prefix locn: <http://www.w3.org/ns/locn#> .

<https://sws.geonames.org/597427/>
    a locn:Location ;
    <Country/id> 1 ;
    <Country/name> "Lietuva"@lt .

<City/b54c21f6-08b8-4bdd-b785-be1cb2e93a98>
    a locn:Location ;
    <City/id> 1 ;
    <City/name> "Vilnius"@lt ;
    <City/country> <https://sws.geonames.org/597427/> .
```

2.14 Formulės

Formulės rašomos *`prepare`* stulpelyje. Formulių pagalba galima atlikti įvairius duomenų transformavimo, nuasmeninimo, filtravimo ir kokybės tikrinimo veiksmus.

Kadangi yra labai didelė įvairovė duomenų formatų ir duomenų valdymo mechanizmų, siekiant suvaldyti visą šią įvairovę *DSA* formulės leidžia vieningai aprašyti veiksmus su duomenimis. Vėliau formulės verčiamos į vieningą AST, kurį gali interpretuoti automatizuotos priemonės, priklausomai nuo duomenų šaltinio ir konteksto ir DSA sluoksnio.

2.14.1 Gramatika

Formulių sintaksė atitinką šią ABNF gramatiką:

```
formula     = testlist
testlist    = test *("," test) *1","
test        = or
or          = and *("|" and)
and         = not *("&" not)
not         = "!" not / comp
comp        = expr *(compop expr)
expr        = term *(termop term)
term        = factor *(factorop factor)
factor      = sign factor / composition
composition = atom *trailer
atom        = "(" *1group ")"
            / "[" *1list "]"
            / func / value / name
group       = test *("," test) *1","
list        = test *("," test) *1","
trailer     = "[" *1filter "]" / method / attr
func        = name call
method      = "." name call
call        = "(" *1arglist ")"
arglist     = argument *("," argument) *1","
argument    = test / kwarg
kwarg       = name ":" test
filter      = test *("," test) *1","
attr        = "." name
value       = null / bool / integer / number / string / star
compop      = ">=" / "<=" / "!=" / "=" / "<" / ">"
termpop     = "+" / "-"
factorop    = "*" / "/" / "%"
sign        = "+" / "-"
star        = "*"
name        = ~/[a-z_][a-z0-9_]*/i
number      = ~/\d+(\.\d+)?/
integer     = ~/0|[1-9]\d*/
bool        = "false" / "true"
null        = "null"
string      = ~/(?!"").*?(?<!\\)(\\\\)*?"|'(?!'').*?
                (?<!\\)(\\\\)*?'/i
```

2.14.2 Sintaksės medis

Formulės verčiamos į vieningą abstraktų sintaksės medį. Vieningas abstraktus sintaksės medis leidžia atskirti formulės skaitymo ir interpretavimo veiklas.

Abstraktus sintaksės medis sudarytas iš vienodų elementų turinčių tokias savybes:

`name`
: Funkcijos pavadinimas.

`args`
: Funkcijos argumentų sąrašas, kurį gali sudaryti konkrečios reikšmės ar kiti medžio elementai, veiksmai.

Visos formulėje naudojamos išraiškos sintaksės medyje verčiamos į funkcijų ir argumentų medį. Pavyzdžiui `test("a", "b")` bus verčiamas į:

```
{
    "name": "test",
    "args": ["a", "b"],
}
```

2.14.3 Funkcijų iškvietimas

Formulės susideda iš vykdomų funkcijų sekos. Pavyzdžiui funkcijos pavadinimu `test` vykdymas formulėje atrodys taip:

```
test()
```

Aukščiau pavyzdyje pateikta formulė vykdo funkciją `test`, be argumentų. Tačiau funkcijos gali turėti pozicinius ir vardinius argumentus.

2.14.4 Poziciniai argumentai

Poziciniai argumentai perduodami taip:

```
test(a, b, c)
```

Pavyzdyje, funkcijai `test` perduodami trys argumentai `a`, `b` ir `c`. Šioje dokumentacijoje, tais atvejais, kai funkcijos pozicinių argumentų skaičius nėra fiksuotas, naudojama *`args` išraiška, kur * nurodo, kad pozicinių argumentų gali būti 0 ar daugiau.

2.14.5 Vardiniai argumentai

Vardiniai argumentai funkcijai perduodami taip:

```
test(a: 1, b: 2, c: 3)
```

Pozicinius argumentus būtina perduoti tiksliai tokia tvarka, kokios tikisi funkcija. Tačiau vardinius argumentus, galima perduoti, bet kuria tvarka.

Jei vardinių argumentų sąrašas nėra fiksuotas, dokumentacijoje toks argumentų sąrašas užrašomas **`kwargs` forma, kur ** nurodo, kad vardinių argumentų gali būti 0 ar daugiau.

2.14.6 Alternatyvus funkcijos iškvietimas

Funkcijų iškvietimas gali būti užrašomas įprastiniu būdu, pavyzdžiui:

```
test(test(test(a), b), c)
```

Arba funkcijų grandinės (angl. Method chain) būdu:

```
a.test().test(b).test(c)
```

Kadangi formulės dažnai naudojamos tam tikros reikšmės transformavimui, todėl dažnai formulė yra lengviau skaitoma, naudojant funkcijų grandinę.

`test(a)` yra `a.test()` arba `test(a, b)` ir `a.test(b)` yra ekvivalentūs (UFCS).

2.14.7 Standartinės funkcijos

Priklausomai nuo duomenų šaltinio ar konteksto gali būti naudojami skirtingi veiksmai, tačiau žemiau yra pateikti bendrosios paskirties veiksmai:

`func.`**`bind`**`(`*name*`)`

Rodo į reikšmę pavadinimu `name` iš konteksto. Reikšmės ieškoma tokia tvarka:

- *`var()`*
- *`param()`*
- *`item()`*
- *`prop()`*

`func.`**`prop`**`(`*name*`)`

Modelio savybė pavadinimu `name` iš *`property`* stulpelio.

`func.`**`item`**`(`*name*`)`

Sąrašo elemento savybė pavadinimu `name`.

`func.`**`param`**`(`*name*`)`

Parametras pavadinimu `name`. Žiūrėti *`param`*.

`func.`**`var`**`(`*name*`)`

Kintamasis apibrėžtas *`set()`* funkcijos pagalba.

`func.`**`self`**`()`

Rodo į aktyvią reikšmę, naudojamas *`property.prepare`* formulėse.

`func.`**`or`**`(`**args*`)`

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a | b | c
```

Grąžiną pirmą netuščią reikšmę. Pirmoji netuščia reikšmė nutraukia sekančių `args` argumentų interpretavimą.

`func.`**`and`**`(`**args*`)`

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a & b & c
```

Grąžina pirmą tuščią reikšmę arba paskutinę reikšmę, jei prieš tai esančios reikšmės netuščios.

`func.`**`not`**`(`*arg*`)`

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
!arg
```

Jei `arg` tuščia grąžina `true`, priešingu atveju `false`.

`func.`**`eq`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a = b
```

a lygus b.

`func.`**`ne`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a != b
```

a nelygus b.

`func.`**`lt`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a < b
```

a mažiau už b.

`func.`**`le`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a <= b
```

a mažiau arba lygu už b.

`func.`**`gt`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a > b
```

a daugiau už b.

`func.`**`ge`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a >= b
```

a daugiau arba lygu už b.

`func.`**`add`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a + b
```

a ir b suma.

`func.`**`sub`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a - b
```

a ir b skirtumas.

`func.`**`mul`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a * b
```

`a` ir `b` sandauga.

`func.`**`div`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a / b
```

`a` ir `b` dalyba.

`func.`**`mod`**(*a*, *b*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a % b
```

`a` ir `b` modulis.

`func.`**`positive`**(*a*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
+a
```

Gali būti interpretuojamas skirtingai, priklausomai nuo konteksto. Įprastiniu atveju keičia skaičiaus ženklą.

`func.`**`negative`**(*a*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
-a
```

Gali būti interpretuojamas skirtingai, priklausomai nuo konteksto. Įprastiniu atveju keičia skaičiaus ženklą.

`func.`**`tuple`**(**args*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
(*args)
```

Grupė argumentų.

()
: Tuščia grupė.

a, b
: Tas pats, kas `tuple(a, b)`.

`func.`**`list`**(**args*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
[*args]
```

Sąrašas reikšmių.

`func.`**`getattr`**(*object*, *attr*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
object.attr
```

Gaunamos reikšmės pagal atributą arba raktą.

`func.`**`getitem`**(*object*, *item*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a[item]
```

Gaunamos reikšmės pagal atributą arba raktą.

`getitem()` gali būti interpretuojamas kaip sąrašo reikšmių filtras:

```
a[b > c]
```

`func.`**`dict`**(***kwargs*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
{a: b}
```

Sudėtinė duomenų struktūra.

`func.`**`set`**(***kwargs*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
{a, b}
```

Reikšmių aibė.

`func.`**`op`**(*operator*)

Taip pat galima naudoti tokia išraiška:

```
a(*)
```

Operatoriai gali būti naudojami kaip argumentai.

`func.`**`stack`**(*columns*, *values*, *exclude*)

Visus stulpelius išskyrus `exclude` verčia į vieną stulpelių eilutei suteikiant `columns` pavadinimą, o reikšmių stulpeliui `values` pavadinimą. Pavyzdžiui:

vertinimas	2015P2	2016P2
Neigiamai	0	1
Teigiamai	39	28

Tokiai lentelei pritaikius `stack("data", "rodiklis", ["vertinimas"])` transformaciją, gausime tokį rezultatą:

vertinimas	data	rodiklis
Neigiamai	2015P2	0
Neigiamai	2016P2	1
Teigiamai	2015P2	39
Teigiamai	2016P2	28

`func.`**`datetime`**(*str*, *format*)

Išgaunama data ir laikas iš str, naudojant strftime formatą.

`func.`**`date`**(*str*, *format*)

išgaunama data iš str, naudojant strftime formatą.

`func.`**`date`**(*datetime*)

Gražinama data iš datos ir laiko.

2.14.8 Failai

Dažnai duomenys teikiami failų pavidalu, kurie gali būti saugomi tiek lokaliai failų sistemoje, tiek nuotoliniame serveryje. Failai gali būti suspausti ir patalpinti į archyvo konteinerius. *DSA* leidžia aprašyti įvairius prieigos prie duomenų, saugomų failuose, atvejus.

`resource.source`

Nutolusiame serveryje saugomo failo *URI* arba kelias iki lokalaus katalogo. Lokalaus katalogo kelias gali būti pateikiamas tiek *POSIX*, tiek *DOS* formatais, priklausomai nuo to, kokioje operacinėje sistemoje failai saugomi.

`resource.prepare`

`func.`**`file`**(*resource*, *encoding: 'utf-8'*)

Parametrai

- **`resource`** -- Kelias arba URI iki failo.
- **`encoding`** -- Failo koduotę.

Ši funkcija leidžia nurodyti failo koduotę, jei failas yra užkoduotas kita, nei UTF-8 koduote. Pilną palaikomų koduočių sąrašą galite rasti šiame sąraše.

`func.`**`extract`**(*resource*, *type*)

Parametrai

- **`resource`** -- Kelias arba URI iki archyvo failo arba failo objektas.
- **`type`** -- Archyvo tipas.

Išpakuoja archyvą, kuriame saugomi failai. Galimos `type` reikšmės:

`zip`

`tar`

`rar`

Funkcijos rezultatas yra archyvo objektas, kuris leidžia pasiekti esančius archyvo failus *`getitem()`* funkcijos pagalba.

`func.`**`decompress`**(*resource*, *type*)

Parametrai

- **`resource`** -- Kelias arba URI iki archyvo failo arba failo objektas.
- **`type`** -- Archyvo tipas.

Taikomas srautinis failo glaudinimo filtras. Galimos `type` reikšmės:

gz

bz2

xz

2.14.9 Stulpeliai lentelėje

CSV ar skaičiuoklių lentelėse stulpelių pavadinimai pateikiami pačioje lentelėje. Eilutė, kurioje surašyti pavadinimai nebūtinai gali būti pirma. Stulpelių pavadinimai gali būti pateikti keliose eilutėse iš kurių formuojamos kompleksinės struktūros (žiūrėti *Kompleksinės struktūros*). Įvairias situacijas galima aprašyti formulių pagalba.

model.prepare

func.**header**(**line*)

null

Lentelėje eilučių pavadinimų nėra. Tokiu atveju, *property.source* stulpelyje reikia pateikti stulpelio numerį, pradedant skaičiuoti nuo 0.

line

Nurodomas eilutės numeris, pradedant eilutes skaičiuoti nuo 0, kur yra pateikti lentelės stulpelių pavadinimai. Pagal nutylėjimą stulpelių pavadinimų ieškoma pirmoje eilutėje.

***line**

Jei lentelė turi kompleksinę stulpelių struktūrą, tada galima pateikti daugiau nei vieną eilutės numerį iš kurių bus nustatomi stulpelių pavadinimai.

func.**head**(*n*)

Praleisti n einančių po stulpelių pavadinimų eilutės.

func.**tail**(*n*)

Ignoruoti n eilučių failo pabaigoje.

property.source

Jei naudojamas *header(null)*, tada nurodomas stulpelio numeris, pradedant nuo 0.

Jei naudojamas *header(line)*, tada nurodomas stulpelio pavadinimas, toks koks įrašytas lentelės line eilutėje.

Jei naudojamas *header(*line)*, tada nurodomas stulpelio pavadinimas, toks koks įrašymas lentelės pirmajame line argumente.

property.prepare

Jei naudojamas header(*line), žiūrėti *Kompleksinės struktūros*.

2.14.10 Duomenų atranka

Duomenų filtravimui naudojamas *model.prepare* stulpelis, kuriame galima apriboti iš šaltinio skaitomų duomenų imtį.

Tarkime, jei turime tokias dvi duomenų lenteles:

COUNTRIES	
COUNTRY	CODE
Lietuva	lt
Latvija	lv

CITIES		
ID	CITY	COUNTRY
1	Vilnius	lt
2	Kaunas	lt
3	Ryga	lv

Jei norėtume atveri ne visų šalių duomenis, o tik Lietuvos, tada duomenų struktūros aprašas turėtu atrodyti taip:

d	r	b	m	property	type	ref	source	prepare
datasets/example/countries								
	salys				sql		sqlite://	
			Country			code	COUNTRIES	**code = "lt"**
				name	string		COUNTRY	
				code	string		CODE	
			City			id	CITIES	
				id	integer		ID	
				name	string		CITY	
				country	ref	Country	COUNTRY	

Kaip ir visur, formulės reikia naudoti pavadinimus ne iš *source* stulpelio, o iš *property*, *model* arba *dataset*.

Jei lentelės yra susijusios ryšiais tarpusavyje, užtenka filtrą nurodyti tik vienoje lentelėje, visose kitose susijusios lentelėse filtrai bus taikomi automatiškai, kad užtikrinti duomenų vientisumą.

Nurodant filtrus yra galimybė naudoti ne tik vienos lentelės laukus, bet ir susijusių lentelių laukus, pavyzdžiui yra galimybė nurodyti tokį filtrą:

d	r	b	m	property	type	ref	source	prepare
			City			id	CITIES	**country.code = "lt"**

Tačiau šiuo atveju, toks filtras būtų perteklinis, nes toks filtras generuojamas automatiškai ir susijusio `Country` modelio, kadangi negalime publikuoti Latvijos miestų, jei publikuojama tik Lietuvos šalis.

Pilnas galimų filtrų sąrašas:

model.prepare

a = b
: a ir b reikšmės yra lygios.

a != b
: a nelygu b.

a > b
: a daugiau už b.

a < b
: a mažiau už b.

a >= b
: a daugiau arba lygu b.

a <= b
: a mažiau arba lygu b.

a.in(b)
: a lygi bent vienai iš b sekos reikšmių.

a.notin(b)
: a nelygi nei vienai iš b sekos reikšmių.

a.contains(b)
: a seka savyje turi b seką.

a.startswith(b)
: a seka prasideda b seka.

a.endswith(b)
: a seka baigiasi b seka.

a & b
: a ir b.

a | b
: a arba b.

sort(+a, -b)
: Rūšiuoti didėjimo tvarka pagal a ir mažėjimo tvarka pagal b.

2.14.11 Periodiškumas

Periodiškumui nurodyti naudojamas model.prepare stulpelis, kuriame galima naudoti tokias formules:

model.prepare

func.**cron**(*line*)
: Duomenų atnaujinimo laikas, analogiškas cron formatui.

  `line` argumentas aprašomas taip:

nm
: n-toji minutė, n ∈ 0-59.

nh
: n-toji valanda, n ∈ 0-23.

nd
: n-toji mėnesio diena, n ∈ 1-31.

$d
: Paskutinė mėnesio diena.

nM
: n-tasis mėnuo, n ∈ 1-12.

nw
: n-toji savaitės diena, n ∈ 0-6 (sekmadienis-šeštadienis).

n#iw
: n-toji savaitės diena, i-toji mėnesio savaitė, i ∈ 1-6.

n$iw
: n-toji savaitės diena, i-toji savaitė nuo mėnesio galo, i ∈ 1-6.

,
: Kableliu galim atskirt kelias laiko vertes.

-
: Brūkšneliu galima atskirti laiko verčių intervalą.

/
: Pasvyruoju brūkšniu galima atskirti laiko verčių kartojimo žingsnį.

Laiko vertės atskiriamos tarpo simbolių. Jei laiko vertė nenurodyta, reiškia įeina visos įmanomos laiko vertės reikšmės.

`func.`**`hourly`**`()`
```
cron('0m')
```

`func.`**`daily`**`()`
```
cron('0m 0d')
```

`func.`**`weekly`**`()`
```
cron('0m 0h 0w')
```

`func.`**`monthly`**`()`
```
cron('0m 0h 1d')
```

`func.`**`yearly`**`()`
```
cron('0m 0h 1d 1M')
```

2.14.12 Statinės reikšmės

Statinės reikšmės arba konstantos duomenų laukams gali būti nurodomos *property.prepare* stulpelyje naudojant formulės sintaksę. Plačiau apie formules žiūrėti *Formulės* skyrelyje.

2.14.13 Transformavimas

property.prepare stulpelyje gauta šaltinio reikšmė gali būti pasiekiama per `self` kintamąjį.

property.prepare formulėje gali būti aprašomos kelios reikšmės atskirtos kableliu, tai naudojama ryšio laukams, kai ryšiui aprašyti reikia daugiau nei vieno duomenų lauko.

Formulėje galima naudoti kitus to pačio modelio property pavadinimus, kai aprašomo *property* reikšmės formuojamos dinamiškai naudojant vieną ar kelis jau aprašytus laukus.

property.prepare stulpelyje galima naudoti tokias formules:

property.prepare

`func.`**`null`**`()`
: Grąžina `null` reikšmę, jei toliau einančios transformacijos grąžina `null`.

`func.`**`replace`**`(`*old*, *new*`)`
: Pakeičia visus `old` į `new` simbolius eilutėje.

`func.`**`re`**`(`*pattern*`)`
: Grąžina atitinkančią reguliariosios išraiškos `pattern` reikšmę arba pirmos grupės reikšmę jei naudojama tik viena grupė arba reikšmių grupę jei `pattern` yra daugiau nei viena grupė.

`func.`**`cast`**`(`*type*`)`
: Konvertuoja šaltinio tipą į nurodytą `type` tipą. Tipų konvertavimas yra įmanomas tik tam tikrais atvejais. Jei tipų konvertuoti neįmanoma, tada metodas turėtų grąžinti klaidą.

`func.`**`split`**`()`
: Dalina simbolių eilutę naudojant `s+` *reguliariąją išraišką*. Grąžina masyvą.

`func.`**`strip`**`()`
: Pašalina tarpo simbolius iš pradžios ir pabaigos.

`func.`**`lower`**`()`
: Verčia visas raides mažosiomis.

`func.`**`upper`**`()`
: Verčia visas raides didžiosiomis.

`func.`**`len`**`()`
: Grąžina elementų skaičių sekoje.

`func.`**`choose`**`(`*default*`)`
: Jei šaltinio reikšmė nėra viena iš *enum*, tada grąžinama default reikšmė.

  Jei `default` nepateiktas, grąžina vieną iš *property.enum* reikšmių, jei duomenų šaltinio reikšmė nėra viena iš *property.enum*, tada grąžinama klaida.

`func.`**`switch`**`(*`*cases*`)`

`func.`**`case`**(*cond*, *value*)

`func.`**`case`**(*default*)

Grąžina `value`, jei tenkina `cond` arba `default`. Jei `case(default)` nepateiktas, tada grąžina pradinę reikšmę.

Jei, `cases` nepateikti, grąžina vieną iš `switch.source` reikšmių, tenkinančių switch prepare sąlygą.

`func.`**`swap`**(*old*, *new*)

Pakeičia `old` reikšmę `new`, jeigu `self` atitinka `old`.

`func.`**`return`**()

Nutraukia transformacijų grandinę ir grąžina reikšmę.

`func.`**`set`**(*name*)

Išsaugo reikšmę į kintamąjį `name`.

`func.`**`url`**()

Skaido URI į objektą turintį tokias savybes:

scheme
URI schema.

netloc
Visada URI dalis tarp scheme ir path.

username
Naudotojo vardas.

password
Slaptažodis.

host
Domeno vardas arba IP adresas.

port
Prievado numeris.

path
Kelias.

query
URL dalis einanti tarp ? ir #.

fragment
URL dalis einanti po #.

`func.`**`query`**()

Skaido URI query dalį į parametrus.

`func.`**`path`**()

Skaido failų sistemos arba URI kelią į tokias savybes:

parts
Skaido kelią į dalis (plačiau).

drive
Diskas (plačiau).

root
Šaknis (plačiau).

2.14.14 Kompleksinės struktūros

Daugelis duomenų šaltiniu turi galimybę saugoti kompleksines struktūras. Jei duomenys yra kompleksiniai, tada *property.source* stulpelyje galima nurodyti tik duomens pavadinimą iš pirmojo lygmens, gilesniuose lygmenyse esančius duomenis galima aprašyti naudojant formules *property.prepare* stulpelyje.

Analogiškai duomenų atranką galima daryti ir `model` eilutėse, jei tai leidžia duomenų šaltinis.

Kaip pavyzdį naudosime tokią *JSON* duomenų struktūrą:

```
{
    "result": {
        "count": 1,
        "results": [
            {
                "type": "dataset",
                "tags": ["CSV"]
            }
        ]
    }
}
```

property.prepare

func.**getattr**(*object*, *name*)

Grąžina `object` savybę `name`.

```
>>> self.result.count
1
```

func.**getitem**(*object*, *item*)

Grąžina `object` objekto `item` savybę arba `object` masyvo `item` elementą.

```
>>> self["result"]["count"]
1
```

getitem() ir *getattr()* gali būti naudojami kartu.

```
>>> self.result.results[0].type
"dataset"
```

getitem() gali būti naudojamas, kaip masyvo elementų filtras pateikiant filtro sąlygą.

```
>>> self.result.results[tags = "CSV"].type
["dataset"]

>>> self.result.results[item(tags) = "CSV"].type
["dataset"]
```

Norint gauti visus masyvo elementus, galima naudoti tokią išraišką:

```
>>> self.result.results[].tags[]
["CSV"]
```

`func.`**`first`**`(`*`object`*`, `*`default`*`)`

Grąžina pirmą `object` sąrašo reikšmę, jei sąrašas tuščias, tada grąžina `default` reikšmę, jei `default` nenurodytas, tada nutraukia vykdymą su klaidą.

```
>>> self.result.results[].tags.first()
"CSV"
```

Jei `self.result.results[].tags būtų tuščias, tada:

```
>>> self.result.results[].tags.first(null)
null
```

Analogiška struktūra gali būti gaunama ir lentelėse, kai stulpelių pavadinimai nurodyti keliose eilutėse, pavyzdyje pateiktą struktūrą atitiktų tokia lentelė:

result count	results type	tags
1	dataset	CSV

Šioje lentelėje stulpelių pavadinimai pateikti trijose eilutėse, todėl `model.prepare` reikėtų naudoti *`header(0, 1, 2)`*.

2.15 Sąvokos

TGIĮ

Teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymas.

Šis įstatymas įpareigoja valstybės ir savivaldybių institucijas ir joms pavaldžius subjektus atverti duomenis.

Kelios citatos iš įstatymo:

4 straipsnis

1. Institucijos ir valstybės valdomi subjektai privalo teikti pareiškėjams ar jų atstovams duomenis, įskaitant pakartotiniam naudojimui skirtus duomenis, išskyrus šio įstatymo ir kitų įstatymų nustatytus atvejus.

15 straipsnis

1. Visi institucijos ar valstybės valdomo subjekto duomenys turi būti inventorizuoti laikantis principo, kad duomenys gali būti skelbiami pakartotinai naudoti, jeigu tai neprieštarauja šiam ir kitiems įstatymams. Inventorizuotų duomenų sąrašas turi būti skelbiamas Lietuvos atvirų duomenų portale.

2. Institucijos ir valstybės valdomi subjektai turi sudaryti duomenų, dėl kurių yra pateiktos užklausos Lietuvos atvirų duomenų portale arba kurių pakartotinis naudojimas, institucijos ir valstybės valdomo subjekto vertinimu, gali kurti pridėtinę vertę, rinkinius ir juos skelbti šiame portale, jeigu tai neprieštarauja šiam ir kitiems įstatymams.

17 straipsnis

1. Lietuvos atvirų duomenų portalas yra valstybės informacinė sistema, skirta duomenų rinkiniams ir jų metaduomenims sisteminti ir skelbti naudojant vienodą metaduomenų aprašymo formatą, taip pat vieno langelio principu institucijų ir valstybės valdomų subjektų sudarytiems duomenų rinkiniams ir jų metaduomenims ieškoti, peržiūrėti, parsisiųsti, pareiškėjų užklausoms registruoti ir kitoms paslaugoms, susijusioms su šios informacinės sistemos paskirtimi, teikti.

5. Institucijos ir valstybės valdomi subjektai privalo užtikrinti, kad inventorizuotų duomenų sąrašai ir sudaryti duomenų rinkiniai Lietuvos atvirų duomenų portale bus surasti ir pasiekiami šio portalo tvarkytojo nustatyta tvarka ir priemonėmis.

18 straipsnis.

Pareiškėjo teisės gali būti ginamos šiais būdais:

1) pareiškėjas turi teisę apskųsti institucijos veiksmus, neveikimą ar administracinį sprendimą, taip pat institucijos vilkinimą atlikti jos kompetencijai šiuo įstatymu priskirtus veiksmus Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka;

2) pareiškėjas turi teisę apskųsti valstybės valdomo subjekto veiksmus ar neveikimą, taip pat valstybės valdomo subjekto vilkinimą atlikti jo kompetencijai šiuo įstatymu priskirtus veiksmus tam pačiam valstybės valdomam subjektui arba bendrosios kompetencijos teismui.

Europos sąveikumo karkasas

Rekomendacijų rinkinys apie tai, kaip užtikrinti didesnį skaitmeninį sąveikumą tarp Europos šalių.

Rekomendacijų sąrašas:

2. Publish the data you own as open data unless certain restrictions apply.

3. Ensure a level playing field for open source software and demonstrate active and fair consideration of using open source software, taking into account the total cost of ownership of the solution.

41. Establish procedures and processes to integrate the opening of data in your common business processes, working routines, and in the development of new information systems.

42. Publish open data in machine-readable, non-proprietary formats. Ensure that open data is accompanied by high quality, machine-readable metadata in non-proprietary formats, including a description of their content, the way data is collected and its level of quality and the licence terms under which it is made available. The use of common vocabularies for expressing metadata is recommended.

43. Communicate clearly the right to access and reuse open data. The legal regimes for facilitating access and reuse, such as licences, should be standardised as much as possible.

44. Put in place catalogues of public services, public data, and interoperability solutions and use common models for describing them.

45. Where useful and feasible to do so, use external information sources and services while developing European public services.

atvirų duomenų direktyva

2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1024 dėl

atvirųjų duomenų ir viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo.

duomenų valdymo aktas
: 2020 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) pasiūlymas 2020/0340 dėl Europos duomenų valdymo (Duomenų valdymo aktas).

aplinkos kintamasis
: Angliškai tai vadinama *environment variables*, tai yra operacinės sistemos aplinkos kintamieji.

  Plačiau apie tai skaitykite Vikipedijoje.

ADP
: Atvirų duomenų portalas, sudarytas iš *atvirų duomenų katalogo* ir *duomenų saugyklos*.

ADK
: Lietuvos atvirų duomenų katalogas, prieinamas adresu data.gov.lt.

duomenų katalogas
: Lietuvos duomenų portalo sudedamoji dalis, skirta metaduomenims apie duomenų šaltinius registruoti.

  Duomenų katalogas prieinamas adresu data.gov.lt.

ADS
: Atvirų duomenų saugykla, skirta pakartotinio panaudojimo duomenų publikavimui, valstybinė atvirų duomenų saugykla pasiekiama get.data.gov.lt adresu.

DSA
: Duomenų struktūros aprašas yra lentelė, kurioje išsamiai aprašyta tam tikro duomenų šaltinio duomenų struktūra. DSA lentelę sudaro penkios dimensijos (duomenų rinkinys, resursas, bazė, modelis, savybė) ir dešimt metaduomenų stulpelių.

ADSA
: *DSA* lentelė, kurioje aprašomi jau atverti ir viešai prieinami duomenys.

ŠDSA
: *DSA* lentelė, kurioje aprašoma neatvertų, *pirminio duomenų šaltinio* duomenų struktūra.

didelės vertės duomenys
aukštos vertės duomenys
: Duomenys apibrėžti *atvirų duomenų direktyvos* 5 skyriuje.

  Aukštos vertės duomenų sritys yra šios:

  - Geoerdviniai duomenys
  - Aplinka ir žemės stebėjimai
  - Meteorologiniai duomenys
  - Statistika (demografiniai ir ekonominiai rodikliai)
  - Įmonės ir įmonių savininkai
  - Judumas

BDAR
: 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas).

duomenų serializavimo formatas
: Duomenys gali būti serializuojami įvairiais formatais, pavyzdžiui YAML formatu:

```
type: project
title: Manifestas
```

JSON formatu:

```
{"type": "project", "title": "Manifestas"}
```

Turtle formatu:

```
@prefix foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/> .
@prefix rdfs: <http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#> .
<http://atviriduomenys.lt> a foaf:Project;
    rdfs:label "Manifestas" .
```

MessagePack dvejetainiu formatu, kurio turinys pateiktas naudojant BASE64 koduotę:

```
gqR0eXBlp3Byb2plY3SkbmFtZapNYW5pZmVzdGFz
```

Visuose šiuose pavyzdžiuose yra pateikti tie patys duomenys, tačiau naudojami skirtingi duomenų serializavimo formatai, koduotės ir skirtingi žodynai.

brandos lygis

Duomenų brandos lygiai yra apibrėžti 5 ★ Open Data svetainėje. Viso yra penki brandos lygiai, tačiau papildomai verta įtraukti ir nulinį brandos lygį, kai duomenų poreikis yra, tačiau duomenys nekaupiami arba negali būti publikuojami dėl teisinių ar kitų apribojimų.

5 ★ Open Data svetainėje brandos lygia apibrėžti, kaip pavyzdį nurodant formatus. Nors formatus galima naudoti kaip pavyzdį labai abstrakčiai apibūdinant ką reiškia brandos lygiai, tačiau tikslus brandos lygis gali būti suteiktas tik atskiriems duomenų laukams, o ne formatui.

Duomenų brandos lygiai yra tokie:

0

Duomenys nekaupiami, tačiau poreikis tokiems duomenims yra. Gali būti ir tokių atvejų, kai duomenys yra kaupiami, tačiau dėl teisinių ar kitų priežasčių negali būti publikuojami.

1

Duomenys kaupiami ir publikuojami viešai, bet kokia forma ir bet kokiu formatu. Pavyzdžiui datos tipo laukas gali būti pateikiamas įvairiais formatais „Pirmadienis“, „2021 gegužės 10 d.“, „5/10/21“ ir pan. Kadangi šiuo atveju data gali būti užrašyta bet kokia forma ir bet kokiu tikslumu, nėra galimybės automatinėmis priemonėmis patikimai nuskaityti tokių duomenų.

2

Publikuojami duomenys turi aiškią, mašininiu būdu nuskaitomą struktūrą, tačiau pateikiami nestandartiniu arba nuosavybiniu formatu. Pavyzdžiui datos tipo lauko duomenys pateikiami nestandartiniu formatu, tačiau visos reikšmės pateiktos naudojant tą patį formatą, „5/10/21“, „6/10/21“ ir pan. Šiuo atveju, automatiškai nuskaityti tokius duomenis įmanoma tik papildomai įgyvendinant duomenų nuskaitymo priemones, kuriose yra įgyvendintas būtent tokio nestandartinio formato duomenų skaitymas.

3

Duomenys pateikiami naudojant standartinį formatą. Lietuvos atvirų duomenų kontekste, *standartiniai formatai yra apibrėžti duomenų struktūros aprašo specifikacijo-*

je. Pavyzdžiui datos tipo lauko duomenys pateikiami standartiniu ISO 8601 formatu. Kadangi duomenys yra pateikti standartiniu formatu, pačio formato specifikacija yra atvira ir viešai publikuojama, o duomenų nuskaitymo priemonės tokį atvirą formatą palaiko, todėl tokių duomenų nuskaitymui nereikia įdėti jokio papildomo darbo.

4

Kiekvienas publikuojamų duomenų *objektas* turi unikalų identifikatorių ir naudojant tokius unikalius objektų identifikatorius, skirtingų tipų objektai siejami tarpusavyje. Kartu su duomenimis pateikiami ir metaduomenys apie tai, kaip skirtingų tipų objektai siejasi tarpusavyje.

Pavyzdžiui miesto tipo objektui „Vilnius“ yra suteiktas unikalus identifikatorius *6868eca7-0ae1-4390-83d0-7af642a62863*, o šalies tipo objekto „Lietuva“ duomenų lauko „sostinė“ reikšmė yra objekto „Vilnius“ unikalus identifikatorius *6868eca7-0ae1-4390-83d0-7af642a62863*.

Turint tokį brandos lygį, duomenis galima ne tik nuskaityti, bet ir jungti tarpusavyje, o jungiant skirtingus duomenis tarpusavyje atsiveria daugiau galimybių juos naudoti įvairiuose taikymuose.

5

Kartu su publikuojamais duomenimis, pateikiami ir metaduomenys apie tai, kaip publikuojami duomenys siejasi su kitais viešaisiais duomenų žodynais (ontologijomis). Pavyzdžiui datos duomenų laukas yra susiejamas su „Dublin Core Metadata Initiative“ publikuojama ontologija, nurodant, kad datos lauko semantinė prasmė yra tokia pati, kaip apibrėžta dcterms:created ontologijoje. Šiuo atveju, nurodoma, kad datos laukas būtent yra tam tikro resurso sukūrimo data.

Kai duomenys yra susieti su išoriniais žodynais, atsiranda galimybė įgyvendinti tokias priemones, kurios veiktų universaliai, nepriklausomai nuo duomenų šaltinio ar duomenų kilmės.

kanoniniai duomenys

Kanoniniai duomenys yra tarsi duomenų etalonas, kuris nusako kokios duomenų reikšmės yra teisingos. Pavyzdžiui įmonės pavadinimas gali būti užrašomas įvairiausiomis formomis, pavyzdžiui:

Įmonės kodas	Įmonės pavadinimas
-	UAB "Duomesta"
-	UAB „Duomesta“
-	Duomesta
-	DUOMESTA
-	Uždaroji akcinė bendrovė Duomesta
-	Duomesta, UAB
-	DSTA UAB

Jei duomenų rinkinyje nėra pateiktas įmonės registracijos kodas, tada unikaliai identifikuoti įmonę yra gan sudėtinga.

Tačiau turint autoritetingus kanoninius duomenis:

Įmonės kodas	Įmones pavadinimas
111111111	UAB "Duomesta"

Užduotis unikaliai identifikuoti įmonę pasidaro paprastesnė. Todėl kanoniniai duomenys yra labai svarbūs.

kodinis pavadinimas
Pavadinimas, kuriam keliami tam tikri apribojimai.

manifestas
Atvirų duomenų manifestas yra *DSA* lentelių rinkinys, kuriuose aprašyti duomenų šaltiniai ir juose esančių duomenų struktūra.

Žodis manifestas yra kilęs iš programavimo srityje naudojamo termino Manifesto failas, kuriame pateikiami metaduomenys apie programinio paketo sandarą.

Duomenų kontekste, žodis manifestas turėtu būti suprantamas, kaip metaduomenų lentelė apie įvairiuose duomenų šaltiniuose publikuojamus duomenis.

metaduomenys
Duomenys apie duomenis yra vadinami metaduomenimis. Pavyzdžiui duomenų struktūros aprašas konkrečiam CSV duomenų failui gali būti vadinamas CSV failo metaduomenimis.

normalizavimas
Duomenų normalizavimas yra duomenų struktūros transformavimo procesas taikant taip vadinamas normalines formas, tam kad sumažinti duomenų pasikartojimą.

Plačiau apie tai skaitykite Vikipedijoje.

prieigos taškas
Prieigos taškas yra *REST API* terminas, nurodantis URL kelio dalį iki tam tikro resurso.

Plačiau skaitykite Vikipedijoje.

REST API
Representational State Transfer (REST) yra taisyklių ir rekomendacijų rinkinys sirtas *web servisams* kurti.

Plačiau skaitykite Vikipedijoje.

web servisas
Web servisas yra interneto paslauga skirta automatizuotiems robotams. Interneto svetainės dažniausiai yra skirtos žmonėms, tačiau web servisai yra skirti mašinoms, kurios gali komunikuoti viena su kita.

Plačiau skaitykite Vikipedijoje.

YAML
YAML yra *duomenų serializavimo formatas*, kuris skirtas ne tik mašininiam skaitymui, bet su šio formato turiniu tiesiogiai gali dirbti ir žmogus. YAML formato pavyzdys:

```yaml
container:
  name: value
```

YAML yra sukurtas JSON formato pagrindu, siekant palengvinti darbą su JSON serializuotais duomenimis žmonėms. Analogiškas pavyzdys JSON formatu atrodo taip:

```json
{"container": {"name": "value"}}
```

viešasis žodynas
Viešieji žodynai, dar vadinami ontologijomis, šie žodynai dažnai yra gerai dokumentuoti ir skelbiami viešai, jie yra skirti globaliam susietųjų duomenų tinkui kurti (angl. *linked data*).

sisteminis pavadinimas
: Sisteminis pavadinimas yra naudojamas objektų identifikavimui ir yra naudojamas URL nuorodose ir visur kitur, kur reikia nurodyti ryšį su objektu, naudojamas to objekto sisteminis pavadinimas.

  Sisteminis pavadinimas sudaromas tik iš lotyniškų raidžių ir -_/ simbolių.

pirminis duomenų šaltinis
: Įstaigos ar kitos organizacijos pagrindinis duomenų šaltinis.

DCAT
: Duomenų katalogo žodynas (angl. Data Catalog Vocabulary) yra standartas skirtas duomenų rinkiniams aprašyti. Aprašant duomenis DCAT standartu reikėtų vadovautis *DCAT-AP* specifikacijomis.

DCAT-AP
: DCAT-AP (DCAT Application Profile) yra specifikacija, detalizuojanti DCAT naudojima, nurodant kurios DCAT klasės ir savybės yra privalomos, kurios rekomenduojamos ir kaip jas naudoti.

dimensija
: Dimensija yra metaduomenų, aprašomų DSA lentelėje, grupė. DSA lentelėje metaduomenys skirstomi į tokias dimensijas:

  - duomenų rinkinys
  - resursas
  - bazė
  - modelis
  - savybė

  Kiekviena dimensija turi skirtingą metaduomenų detalumo lygį.

  Plačiau apie dimensijas: *Dimensijos*.

duomenų rinkinys
: Duomenų rinkinys apibrėžia turimus arba pageidaujamus duomenis, reikalingus konkrečios organizacijos, konkrečiai veiklai vykdyti.

  Duomenų rinkinys gali būti registras, informacinės sistemos duomenų bazė, interneto svetainės duomenų bazė, skaičiuoklės lentelė, dokumentų katalogas arba duomenys, kurie dar nėra kaupiami, tačiau yra reikalingi tam tikrai veiklai vykdyti.

  Duomenų rinkinio fizinė reprezentacija, tai yra patys duomenys yra vadinami *distribucija*. Duomenų rinkinyje gali būti daugiau nei viena distribucija, jei fiziškai duomenys yra suskaidyti pagal vietos, laiko, detalumo, struktūros elementus, natūralios kalbos ar kitus kriterijus.

  Dažnai duomenų rinkinys painiojamas su distribucija. Duomenų rinkinys apibrėžia tam tikrą grupę duomenų, kurie nebūtinai fiziškai egzistuoja, tuo tarpu distribucija yra fiziniai duomenys įeinantys į duomenų rinkinio sudėtį.

  Duomenų rinkiniai neskaidomi pagal vietos, laiko, detalumo, struktūros ar kitus kriterijus.

  Plačiau apie tai, kaip duomenų rinkiniai aprašomi duomenų struktūros apraše skaitykite skyriuje *dataset*.

  Duomenų rinkinys atitinka dcat:Dataset apibrėžimą.

distribucija
: Distribucija yra duomenų rinkinio fizinė reprezentacija. Vienas duomenų rinkinys gali būti sudarytas iš kelių distribucijų, tuos pačius duomenis pateikiant skirtingais formatais, suskaidant duomenis pagal laiko, vietos ar kitus kriterijus, tuos pačius duomenis pateikiant skirtingu detalumu arba pateikiant agreguotus duomenis įvairiais pjūviais.

  Duomenų struktūros aprašo kontekste, distribucija yra tas pats, kas resource.

  Distribucija atitinka dcat:Distribution apibrėžimą.

bazė
: Bazė arba loginė klasė yra modelių grupė turinčių bendras savybes ir vienodą semantinę prasmę.

  Dažnai skirtingų organizacijų veikloje naudojami duomenų rinkiniai turi vienodą semantinę prasmę. Pavyzdžiui, daugelis organizacijų turi naujienų duomenis. Norint visų organizacijų naujienų duomenis aprašyti vieningai, galima pasitelkti vieną bazę, arba vieną duomenų rinkinį, kurio struktūrą naudoja visi kiti rinkiniai. Tai bazė būtent ir būtų struktūros šablonas pagal kurį būtų sudaromos visų kitų analogiškų rinkinių struktūros.

  Bazė yra tas pats, kas *modelis* arba tiksliau modelio šablonas.

  Duomenų struktūros aprašo kontekste apie bazę plačiau skaitykite skyriuje *base*.

modelis
: Modelis yra gan plati sąvoka turinti daug prasmių, priklausomai nuo konteksto. Šioje dokumentacijoje, modelis yra duomenų struktūros aprašo dalis leidžianti aprašyti duomenis pateiktus įvairiais formatais.

  Tiksli modelio prasmė priklauso nuo duomenų šaltinio, kurio duomenys yra aprašomi:

  - CSV failo atveju, modelis yra CSV faile esanti lentelė,
  - Excel failo atveju, modelis yra kiekviena lentelė (arba lapas) esanti Excel faile,
  - SQL duomenų bazių atveju, modelis yra viena duomenų bazės lentelė,
  - JSON dokumento atveju, modelis yra kiekvienas masyvas esantis JSON dokumente,
  - XML atveju, modelis yra kiekvienas elementų masyvas esantis XML faile.

  Duomenų rinkiniai aprašo konkretaus autoriaus duomenis, skirtingi autoriai gali naudoti tuos pačius duomenis, todėl duomenys skirtinguose rinkiniuose gali dubliuotis. Tuo tarpu modeliai aprašo duomenis pagal jų semantinę prasmę, nepriklausomai nuo autoriaus, tai leidžia apjungti skirtingų autorių naudojamus duomenis, pagal jų semantinę prasmę, modelių pagalba.

  DSA lentelėje atitinka *`model`*. Duomenų modelį atitinkanti fizinė reprezentacija nurodoma *`source`* stulpelyje. *`source`* gali būti duomenų bazės lentelė, CSV failas ar kita, priklauso nuo duomenų šaltinio tipo. Sąsaja su išoriniais žodynais pateikiama *`uri`* stulpelyje. Siejant su išoriniais žodynais, pateikiama nuoroda į rdfs:Class.

savybė
: *Duomenų modeliui* priklausančių informacinių *objektų* savybė, pavyzdžiui miesto pavadinimas, šalis kuriai priklauso miestas. *DSA* lentelėje atitinka *`property`*. Atitinka rdfs:Property arba lentelės stulpelį.

subjektas
: Subjektas lietuvių kalboje vadinamas veiksniu, duomenų kontekste įvardija objektą apie kurį eina kalba.

  Tarkime saknyje „Namas turi stogą“ subjektas yra Namas, todėl, kad kalba eina apie namą.

objektas
: Vienas duomenų įrašas sudarytas iš savybių ir savybėms priskirtų reikšmių. Informacinis objektas turi turėti unikalų identifikatorių. Atitinka rdfs:Resource arba lentelės vieną eilutę.

  Plačiau apie objektą: *Objektas*.

žodynas
: Duomenų kontekste, žodynas yra susitarimas, kokiais pavadinimais vadinami objektai ir jų savybės. Dažniausiai kiekvienas duomenų rinkinys turi savo vidinį naudojamą žodyną, visas Lietuvos atvirų duomenų modelis turi savo vidinį žodyną, kuris suvienodina skirtingus duomenų rinkinių naudojamus žodynus. Yra *viešieji žodynai*, dar vadinami ontologijomis, kurie yra skelbiami viešai ir skirti globaliam susietųjų duomenų tinklui kurti.

  Duomenų kontekste, žodynas yra tiesiog *modelių* ir *savybių* pavadinimų rinkinys. Skirtingi duomenų šaltiniai dažniausiai naudoja skirtingus žodynus, t.y. naudoja skirtingus *modelių* ir *savybių* pavadinimus.

  Duomenų struktūros aprašas leidžia skirtinguose duomenų šaltiniuose naudojamus pavadinimus suvienodinti, taip, kad visi šaltiniai naudotų vieningą žodyną.

  Vieningo žodyno sudarymas yra gan sudėtinga užduotis, todėl, *DSA* leidžia prie vieningo žodyno pereiti palaipsniui:

  - pirmiausia sudaromas vieno duomenų rinkinio žodynas,
  - kuris palaipsniui transformuojamas į Lietuvos vieningą žodyną,
  - o Lietuvos vieningas žodynas palaipsniui transformuojamas į globalų žodyną, nurodant sąsajas su išoriniais žodynais ir standartais.

  Žodynai sudaromi pasitelkiant vardų erdves.

API
: Programavimo sąsaja (*angl. Application Programming Interface*).

duomenų šaltinis
: Resursas, kuriame saugomi duomenys. Toks resursas tampa duomenų šaltiniu, kai tokius duomenis norima pakartotinai panaudoti, tokiu atveju, iš pakartotinio panaudojimo perspektyvos toks resursas tampa duomenų šaltiniu.

ETL
: Duomenų ištraukimas, transformavimas ir užkrovimas (*angl. Extract Transform Load*).

iteratorius
: Tam tikra funkcija, kuri grąžina keletą elementų, tačiau ne visus iš karto, o po vieną.

URI
: Universalus resurso identifikatorius (*angl. Universal Resource Identifier*).

POSIX
: Universali operacinių sistemų sąsaja (*angl. Portable Operating System Interface*) - standartas apibrėžiantis operacinių sistemų sąsają, kad skirtingos operacinės sistemos būtų suderinamos tarpusavyje.

  https://en.wikipedia.org/wiki/POSIX

DOS
: MS-DOS.

reguliarioji išraiška
: Simbolių seka apibrėžianti tam tikrą šabloną tekste (angl. Regular Expression).

JSON
: Atviras duomenų formatas (angl. JavaScript Object Notation).

RDF
: Duomenų modelis sudarytas iš subjekto, predikato ir objekto tripletų (angl. Resource Description Framework).

IVPK
: Informacinės visuomenės plėtros komitetas.

2.16 Keitimų istorija

2.16.1 0.2.0 (neišleista)

- Panaikinta *base* dimensija, baziniai modeliai perkeliami į *model.type*.
- Panaikinta *param* dimensija, parametrizavimas perkeltas prie *property*, *property.type* stulpelyje nurodant `param`.

2.16.2 0.1.0 (2022-03-03)

Pirmoji duomenų struktūros aprašo versija.

Python Module Index

Indeksas

E

F

G

H

I

J

K

L

M

T

U

V

W

X

Y

##